

రవీంద్ర సాహిత్యం
ప్రసూ ముద్రణ '58

ప్ర

కృష్ణ ప్రసాద
లిజియోనరీ

ప్ర

రెండు రూపాయలు

•

ఈ సంపుటిలో :

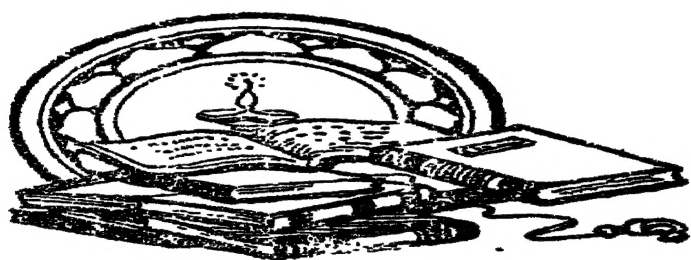
పూదోట

దృష్టిదానం

పెళ్ళికూతురు

జీవస్మరణాలు

*****

పూ దో ట

1

నీరజ వీవుకు ఆనింది, యెత్తుగా దిండ్లు పెట్టుకొని ఒక పక్కకు వొడ్డిగిలి, మంచాన పడివుంది. కాళ్ళమీది తెల్లని పట్టుశాలువా, లేమబ్బులక్రింద తదియనాటి చంద్రకాంతిలా వుంది. ఆమె శరీరము శంఖుమాదిరి పాలిపోయింది; గాజులు వదులు అయిపోయినవి; కండలేని చేతి నీలినరాలు కాంతు లీనుతున్నవి; జబ్బుమూలాన కనురెప్పలక్రిందా, పైనా కప్ప వేసింది.

ఆ గది తెల్లని చలువరాయి పరచబడ్డది. గోడమీద రామకృష్ణపరమహంస పటము వుంది. గదిలో మంచము, టీపాయి, రెండు పేము స్టూల్సు వున్నవి; ఒకమూలన చిలక కొయ్యవుంది. అంతకుమినహా పెద్దగా సామాను యేమీలేదు. మరొక మూలన, తలుపులుమూసిన ఆ గదిలో, యిత్రడి కుండీలోని పూగుత్తుల పరిమళాలు గుభాళిస్తున్నవి.

తూర్పువేపు షిటికీ తెరిచివుంది, అందులోనుంచి చుట్టూ జలిబిలిగా అల్లుకున్న విష్ణుకాంత లతలతో, పూలతో ముచ్చటగొల్పే ఆర్కిడ్ పొదరిల్లు కనిపిస్తావుంది. దానికి ఆనుకునే కొలను; అక్కడ పనిచేస్తున్న నీటిపంపులోంచి ధారాశంకా వస్తున్న నీరు, కాలవలగుండా పారుతూ మళ్ళీ లోనికి పోతూవుంది. మామిడిపూత పరిమళాలతో నిండారిన అ మామిడి తోటలో కోయిల పరవశమై కూస్తూవుంది.

తోట సింహద్వారం దగ్గర, అ మండుటెండలో మధ్యాహ్నపు గంట గణగణ మోగింది. మూడు అయేవరకు తోట మాలీ లందరికి విశ్రాంతి! ఆ గంటమోతకి నీరజలో ఒకవిధ మైన వేదన కలిగింది; ఆమె మనసంతా పుదాసీన మయింది. పనిమనిషి తలుపు వేయటానికి వచ్చింది. కాని నీరజ 'అలానే పుడనివ్వ'మన్నది. ఆమె చెట్లకింద దోబూచులాడుతున్న వెలుగు నీడలవంక అలానే చూస్తూవుంది.

ఆమె భర్త ఆదిత్యుడు పూలవ్యాపారంలో మంచిపేరు గడించాడు. పెళ్ళినాటినుంచీ బహువిధాల విరాజిల్లుతున్న వారిద్దరి ప్రేమ, యీ తోటపనిలో కేంద్రీకృత మయింది. పూతోటలోని ప్రతిరెమ్మలో, ప్రతి పూవులో వారిద్దరి ఆనందము కొత్త సౌబగులతో విలసిల్లుతూవుంది. విదేశాల్లోవున్న వారు, బంధుమిత్రుల జాబులకోసము యెదురు చూసినట్టే, ఆ దంపతులుకూడా వేర్వేరు ఋతువుల్లో పూసేపూలకోసము ఉవ్విళ్ళూరుతుండేవారు.

ఆమెకు యివాళ మాటిమాటికీ గతించిన విషయాలు తలపుకు వస్తున్నవి. అవి జరిగిపోయి ఎక్కువకాలం కాలేదు. కాని ఆమెకు, ఒక మహా ఎడారి ఆవల, యుగాలనాటి చరిత్రలా తోస్తూవుంది. తోటలో మడమటివేపు చివరన ఎప్పుడో పెట్టిన నిమ్మ ఉంది. దాని జతది చాలా రోజులకింద యెండి, పడిపోయింది, దాని బోదెతో చిన్న టేబులు చేయించారు. అక్కడే కూర్చుని ఇద్దరూ ఉదయము టీ తీసుకునేవారు. ఎండపొడలు చెట్ల సందులలోనుంచి వచ్చి, వారి పాదాల మీద పడుతుండేవి. గోరువంక, ఉడత తమ వలయుప్రసాదం.

కోసం సిద్ధంగా వుండేవి! టీ తాగిన తర్వాత యిద్దరూ కలిసి తోటపని మొదలుపెట్టే వాళ్ళు. నీరజ పూలు అల్లిన పట్టు గొడుగు వేసుకొనేది; ఆదిత్యుడు కొమ్మలు కత్తిరించే పెద్ద కత్తెర నడుముకు తగిలించుకొని, తలమీద హాట్ పెట్టుకొనే వాడు. ఎవరై నా స్నేహితులు వస్తే, తోటపని చేసుకుంటూనే వ్యవహారాలు మాట్లాడుకొనేవారు.

“మీ ప్రెజెంటేషన్సు చూసి, మాకు కన్ను కుడుతూ వుంది. భాయీ!” అని తరచు స్నేహితులనోట వినిపించేది. కొంతమంది, పల్లెటూరువాళ్ళమాదిరి “యిది పొద్దుతిరుగుడు పూవా?” అనేవాళ్ళు. నీరజ కలకలనవ్వి “లేదు, లేదు. యిది బంతిపూవు” అని చెప్పేది. ఒకనాడు బోలెడు ప్రపంచాన్ని చూచిన మహాశయులొకరువచ్చి, “యింత పెద్దపూలు పూసే బొండుమల్లే యెలా తయారు చేశావమ్మా! మీకు గారడీ తెలుసులావుంది. అది చూపులకి మరువం మాదిరి వుంది” అన్నాడు. ఆ విశేషజ్ఞుడికి నాలుగైదు అంట్లు యిచ్చి తగ్గ ప్రతిఫలం ముట్టజెప్పింది. ఇలా వచ్చే పోయే మిత్రులకు తెంపు వుండేదికాదు. స్నేహితులను వెంటపెట్టుకొని, పొదరింటి చుట్టూవున్న కాయగూరలు, పండ్లు, ఉన్న పూలతోటల్లోకి తిరుగుతుండేవారు. నీరజ ఆ వచ్చినవారు వెళ్ళేప్పుడు బుట్టనిండా కార్నేషన్, మాగసోలియా, గులాబీపూలు, నిమ్మ, బొప్పాయి వెలగకాయలు - పెట్టియిచ్చేది. ఈ తోటలోని వెలగకు ప్రత్యేకత వుంది. ఋతువునుబట్టి, చిట్టచివరకి కొబ్బరినీళ్ళు యిచ్చేవారు. తృప్తిగా వుచ్చుకుని “యీ కొబ్బరినీళ్ళు యెంతకమ్మగా వున్నాయి” అనేవాళ్ళు.

“ఈ కాయలు మా తోటలోవే!”

“అవును, అందుకనే అంత రుచిగావున్నాయి!”

నీరజ ఆ రోజులు తలచుకుని వుదాసీనురాలయేది; ముఖ్యంగా, ఉదయానే చెట్టుకిందకూచుని టీ తీసుకోవటమూ, కమ్మని వాసనవస్తున్న టీ పొగలతోపాటు ఆ సీజనులోని పూల సువాసనలు తలుపుకువచ్చి, దీర్ఘంగా నిట్టూర్చేది! మనసు ఆవురు మనిపించేది. బంగారు మలామాచేసిన ఆ దినాలను, భూతకాల రాక్షసుని పిడికిల్లోనుంచి లాక్కురావా లనుకునేది. కాని ఆమెకు ఎవరూయెదురుపడరే! ఆమె పెద్దమనిషితరహాగా అదృష్టాన్ని శిరసావహించటానికి యెంతమాత్రమూ అంగీకరించదు. దీనికిబాధ్యులు యెవరు? విశ్వవ్యాప్తమైన యీ బాల్య చేష్టలేమిటి? యింతచక్కని పరిపూర్ణమైన సృష్టిని యిలా ఆరు మూడు చేసిన ఆ వున్నాది యెవరు?

వివాహమైనతర్వాత, పదినంవత్సరాలు వొడుదుడుకులు లేకుండా జీవితం సుఖంగా గడిచిపోయింది. చాలికత్తెలు ఆమె అదృష్టానికి అనూయచెంది లోలోపల “మార్కెట్ రేటు కంటే ఆవిడ యెక్కువధరవలికిందని” అనుకునేవారు. స్నేహితులేమో ఆదిత్యుని ‘లక్ష్మీ డాగ్’ అన్నారు.

ఒకనాడు హఠాత్తుగా పండంటి ఆమె సంసారనాక ‘మాలిపోవటానికి మూలము ‘డాల్’ కుక్క! గృలక్ష్మి రాకమునుపు, గృహాయజమానికి చేదోడువాదోడు డాల్ యని చెప్పవచ్చు. చివరకి ఆ కుక్క భక్తిశ్రద్ధలు రెండుపాళ్ళు అయి పవి. నీరజే దాని శ్రద్ధాభక్తులు యెక్కువగా చూరగొన్నది,

లోనికి వాహనమువస్తేసరి, డాలీ చిందులు తొక్కింది. తొత్ విసురుగా ఆడిస్తూ, కాల్లు ప్రవేశించటానికి అభ్యంతరాన్ని తెలియజేసింది. యజమానురాలుగనుక వేలుచూపి, హెచ్చరించకపోతే పిలవకుండానే వాహనంలో యెగిరి దూకటానికి సన్నద్ధమయ్యేది! ఆ పిమ్మట దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి, నిరాశతో తొక్కుకుంటూ ద్వారంవద్ద వదిలుతుండేది. దంపతులు యింటికిరావటంలో ఆలస్యమయితే, తలపైకెత్తి మూజూస్తూ, కాలుకాలి నట్టు అటూయిటూతిరుగుతూ, ఆకాశనాణిని జాలిగా 'ఇంకా రాలేదేం?' అని అడుగుతున్నట్టుండేది

ఒకనాడు అకస్మాత్తుగా డాలీకి పెద్ద జబ్బుచేసింది. అదే దీనంగా వారిద్దరిముఖాలవంక చూస్తూ నీరజవాడిలో తలపెట్టి ప్రాణాలు వదిలింది.

ఆమెలోని ప్రేమస్రోతస్సు ఎప్పుడూ పొంగులు వారుతుంటుంది. ఈప్రేమకు వ్యతిరేకంగా ఆ పరమేశ్వరుని జోక్యాన్ని కూడ ఆమె పూహించలేకపోతూవుంది. ఇంతకాలము బంగారం లాంటి తమ సంసారాన్ని నమ్ముకుంటూ వచ్చింది. కాని నేడు అనుకోటానికి వీలేని డాలీ మరణం సంభవమయే టవ్వరికి, తమ ప్రేమదుర్గానికి దెబ్బతగిలినట్టుంది. ఇది ఆమెకు సర్వనాశనం తెచ్చిపెట్టే అపశకునానికి ప్రవేశద్వారంలా వుంది. ఆ విశ్వబ్రహ్మ అస్థిరచిత్తుడు; అతను ప్రస్తుతం చూపే కనికరం కూడా నమ్ముకోదగినది కా దనుకుంది.

ఇంతకాలంనుంచి నీరజకు ఒక్క నలుసుకూడా కలగలేదు. అనాధబాలు డొకడు ఆమెను ఆశ్రయించుకుని వుంటున్నాడు. ఆ కుర్రవాడి ప్రాపులో, నిబద్ధమైవున్న మాతృప్రేమ

ఉద్వేగితమయింది; ఆమె చూపే ప్రేమకు, కుర్రవాడు వుక్కిరి
బిక్కిరి అయేవాడు. అప్పుడే నీరజకు సంతానయోగం కలిగే
నూచనలు గోచరించిస్తే. ఆమె హృదయం ప్రేమతో తొణికిస
లాడింది; భవిష్యత్ కాలదిగంతము, నవజీవన ప్రభాతారణ
చేఖలతో ఆరక్తమయింది. ఆమె తోటలో చెట్లకిందకూచుని,
పుట్టబోయే బిడ్డకోసం రకరకాల గుడ్డబొమ్మలు కుడుతూవుంది.

సవమాసాలు నిండినై, మంత్రసాని వచ్చింది; కేసు
గడ్డుగావుంది. ఆదిత్యునికి కాళ్ళూచేతులు ఆడటంలేదు. ఆతని
తోట్రుపాటు చూసి, డాక్టర్లు మందలించి, ఎడంగా పంపారు.
చివరికి ఆపరేషనుచేశాను; తల్లికి గండంతప్పింది. కాని బిడ్డ
దక్కలేదు. ఆ నాటినుంచి ఆమె మంచం పట్టింది. వైశాఖ
మాసంలో యిసుకశయ్యలమీద జోగుతోవుండే నదివలె,
నెత్తురుచుక్కలేని ఆమె దేహము మంచానికి అంటుకుపోయింది;
నానాటికి జీవశక్తి క్షీణిస్తూవుంది. మంచానికి యెదురుగావున్న
కిటికీలోనుంచి సంవంగి, జాజి, మల్లెల నువాసనలు వెచ్చని
గాలితో కలిసివచ్చి, గతించిన స్వర్ణదినాలనుగురించి ఆమెతో
గుసగుసలాడి, యోగక్షేమాల సరసిపోతున్నవి.

ఆదిత్యుడు తోటపనులు చూడటానికి దూరపు బంధు
వుల పిల్ల సరళను తీసుకురావటం ఆమెను బాగానొప్పించింది.
సరళ పూలగొడుగువేసుకుని; కూలీలచేత పనిచేయిస్తూ,
తోటలో తిరుగుతూండటం కిటికీలోగుండా చూస్తున్నప్పుడు,
నీరజ ఎందుకూ కొరగాని తన జీవితాన్ని యేవగించుకునేది.
ఈ సరళనే తను యిదివరకు అంట్లుపెట్టే ప్రతిసీజనులో పిలిపిం
చేది. ప్రొద్దున్నే పని ప్రారంభమయేది. ఆతర్వాత స్నానము,

చెట్లకింద కూచుని అరటి ఆకుల్లో భోజనాలు చేయటం, గ్రామ
 ఘోను సంగీతం - అలా జరిగిపోయింది. తోటమాలీలుకూడా
 నువ్వుగా తిని, చింతచెట్టుకింద కూచుని లోకాభిరామాయణం
 చెప్పకునేవాళ్ళు. పొద్దు యేటవాలగానే, చల్లగాలికి చెరువు
 నీరు ఉమ్మాలయ్యారేది; పొగడచెట్టుమీద పక్షులు కలకలా
 రావము చేస్తుండేవి. ఈ మాదిరిగా ఆనందపూరితమైన
 శ్రమతో రోజులు దొర్లిపోయినవి.

ఆమె హృదయంలోని మాధుర్యము కటువుగా ఎందుకు
 మారిపోయింది? ఇప్పటి శరీరదౌర్బల్యంమూదిరే యీ తీవ్ర
 నీరసస్వభావంకూడా అపరిచితమైనదే! అందులో దయాదాక్షి
 ణ్యాలు కలికానికీకూడా కానరావు. ఆమెకు ఒకసారి యీ
 దౌర్బల్యం కొట్టవచ్చినట్టు కన్పించేది; అప్పుడు యెంతో
 నొచ్చుకునేది. కాని తన మనస్సును అదుపులో పెట్టలేక
 పోయేది. ఇది భర్తకంటే యెక్కడపడుతుందోనని భయపడేది-
 కభోదిపక్షి కోరిన పండు శుభకార్యాలకు పనికిరానిమాదిరి
 ఆమె మనస్సుకూడా మలినమైనట్టు వారికళ్ళకికట్టినట్టు తెలిసి
 పోతుండేమో!

గంట వినిపించగానే తోటమాలీలందరూ వెళ్ళిపోయారు.
 తోట బావురుమంటూవుంది. ఆమె చూపుమేర, దురాశా
 మృగతృష్ణకూడా కానరావటంలేదు; అంతటా నీడపొడలేని
 మండుటెండలో శూన్యత్వమే గోచరిస్తూవుంది.

నీరజ రోషనీని పిలిచింది.

మనిషి లోనికివచ్చింది. నడివయస్సు; జుట్టు అక్కడక్కడ నెరసింది. చేతులకు యిత్రడిమురుగులు; లంగామీద పమిట వేసుకుంది. బక్కపలచగా కట్టెలా వుంటుంది. ఎముకల పోగు. ఆ శరీరంతీరు, మొఖంమీది కాఠిన్యము చూస్తూంటే, వీరి కుటుంబవ్యవహారాల్ని గురించి తన న్యాయస్థానంలో ప్రతి కూలంగా తీర్పు చెప్పబోతున్నదా అనిపిస్తుంది. ఆవిడ నీరజను తన చేతుల మీదగా సాకింది. ఆమె అంటే ప్రాణాలు విడుస్తుంది. ఆమెవద్దకి వచ్చేపోయేవారందరిమీదా-చివరికి నీరజభర్తనుకూడా- ఒక కంట కనిపెట్టివుంటుంది.

ఆవిడ గదిలోకివచ్చి “మంచిసీళ్ళు యివ్వనా తల్లీ?” అంది.

“వద్దు, కూ-చో!”

పనిమనిషి నేలమీద చతకిలపడింది.

నీరజ మాట్లాడదామనే ఆవిణ్ణి పిలిచింది. పనిమనిషి, నీరజ స్వవిషయాలకు ఆంతరంగిక వాహనమని చెప్పవచ్చు.

“ఇవాళ పెందలకడనే తలుపుతీసిన అలికిడి విన్నానే!”

ఆ మనిషి యేమీ మాట్లాడలేదు; కాని ఆమె ముఖ వైఖరినిబట్టి “విననిదెప్పుడు?” అనే భావం తెల్లమవుతుంది.

నీరజ మళ్ళీ అర్థంలేని ప్రశ్న వాకటి వేసింది-“సరళను పెంటబెట్టుకుని తోటలోకి వెళ్ళారేమో?” అంది.

ఈ విషయం ఆమెకు తెలిసినదే. కాని, రోజూ యిదే ప్రశ్న ! పనిమనిషి చేతులుతిప్పి, మూతివిరిచి, మెదలకుండా కూచుంది.

నీరజ వెలుపలకుచూస్తూ, చెప్పకుపోతూవుంది-“వారు నన్ను కూడా చీకటితో లేపేవారు. తోటలో పనిచేయడానికి నేనూ వారితోకలిసి వెళ్ళేదాన్ని ! ఇది. యేనాటిమాటో కాదు ! నిన్న మొన్నటిది !”

ఇలాంటి ప్రసంగాల్లో యితరులు కల్పించుకోవటం ఆమెకు బొత్తిగా గిట్టవని ప్రతివారికీ తెలుసు. కాని ఆవిడ ఉండబట్టలేకపోయింది. “ఆ రాణీగారు రాకపోతే తోటంతా బీడు అయిపోయేదేమో !”

నీరజ అలానే చెప్పుకుపోయింది. “న్యూచూర్కెంటుకు ప్రొద్దున్నే పూలు పంపని రోజంటూ వుండేదికాదు. ఇవాళ కూడా అలానే బండి పోయినట్టుంది. ఇప్పుడు యీ పని ఎవరు చూస్తున్నారు రోషనీ ?”

రోషనీ అందరూ యెరిగిన యీ విషయానికి సమాధాన మివ్వకుండా పెదవి విరిచింది.

“నేను చూస్తున్నంతకాలమూ తోటమాలీలు దొంగ తనమనేది యెరగరు.”

ఆవిడ దుఃఖాన్ని దిగమింగి-“ఆ రోజులుమళ్ళీన స్తవా? యిప్పుడు పట్టవగలు రెండుచేతులా దోపిడి సాగుతుంది” అంది.

“అలానా !”

“నేను పట్టిమాటలు చెపుతున్నా ననుకుంటున్నారా ? ఇక్కడనుంచి పంపే పూలు, మార్కెటుదాకా చేరుతున్నయ్యా ! బాబుగారు బయటికి అడుగుపెట్టటం ఆలస్యం, దొడ్డివాకిట్లో మాలీల మార్కెటు వెలుస్తుంది !”

“ఎవరూ పట్టించుకోవడంలా ?”

“ఎవడికి పట్టింది అమ్మగారూ ?”

“బాబుగారితో నువ్వెందుకు చెప్పవు ?”

“నేనెవరిని - చెప్పటానికి ? ఎవరి మర్యాద వాళ్ళకే ఉంటుంది. అంతా మీదేనాయె, మీరెందుకు చెప్పరూ ?”

“పోనివ్వు, మనకెందుకు ? సర్వనాశనమయే రోజున తెలిసివస్తుంది. తల్లిప్రేమకంటే, సవతిప్రేమ దొడ్డి కాదని యేదో యొకనాటికి ఆకళింపు కాకపోతుందా ? నీ కేవట్టింది. చూసీచూడనట్టు పూరుకో !”

“కానీ అమ్మగారూ, నేను ముందే చెపుతున్నా, మీ హరియా తోటమాలీ, పనికి మనిషికాదు.”

వాడిమీద ఆవిడకోపానికి కారణం, పనికి దొంగవటమే కాదు; ఇచ్చకాలాడి నీరజవద్ద మితిలేని మెప్పు సంపాదిస్తున్నాడు.

“నేను మాలీల తప్పనను. మాలీలు కొత్తపెత్తనం యెలాసహిస్తారు? వాళ్ళు తరతరాలనుంచీ తోటపనిచేస్తున్నారు. కొత్తయజమానురాలిది పుస్తకజ్ఞానము - యిష్టమొచ్చినట్లు ఆర్డర్లు పంపుతుంటే, పని యెలా జరుగుతుంది ? తలా తోకా లేని ఉత్తరువులను పాటించటం హరియాకి గిట్టదు. వాడు నా

వద్దకువచ్చి గోలపెడతాడు విన్నీ. వివసట్టు నీవని నీవుచూచుకోమని చెప్పుతుంటాను...”

“ఒకనాడు బాబుగారు బయటికి వెంటబోయారు.”

“ఏం! యెందుకని?”

“వాడు కూర్చుని బీడీ కాల్చుకొంటున్నాడు, ఒక ఆవు పడి, మొక్కలు తినివేస్తూవుంది. ‘లేచివెళ్ళి, ఆవును బయటికి కొట్టవేం?’ అన్నారు బాబుగారు. ‘నేను బయటికి తోలేదా ఆవుని? అదే నన్ను బయటికి తోలేటట్లుంది! ప్రాణాలంటే, అందరకూ తీసివుంటుంది బాబుగారూ’ అని నిర్మోహమాటంగా చెప్పాడు. ఆ మీదట బాబుగారికి కోపంవచ్చింది.”

నీరజ వద్ద - “వాడి మాటతీరే అంత! ఏమయినా, వాడిని నా చేతులమీదుగా మనిషిని చేశాను.” అంది.

“బాబుగారు మీ మొహం చూచి, పూరుకుంటున్నారు. గొడ్డుపడి తోట ఆరుమూడు చేస్తే వాడిదేమి పోయింది? వాణ్ణి యిలా నెత్తి కెక్కించుకోవటం, నాకు బొత్తిగా గిట్టదు.”

“నీవు అలా ఊరుకో రోషనీ, వాడు గొడ్లును ఎందుకు తోలందీ, వాడి అంతర్యామికే ఎరుక! నాకు నమస్తెలును. వాడికి కడుపు తరుక్కుపోతూ వుంది. అడుగో వెళ్తున్నాడు; ఇటు పిలుపు!”

పనిమనిషి కేకవిని, హరియా రిగివచ్చాడు!

“ఏమిరా, ఇవాళ కొత్త ఆర్డరు ఏమైనా వచ్చిందా?” అని అడిగింది నీరజ.

“రాకుండావుంటుందీ! వింటుంటే, నవ్వు వస్తుంది; మనస్సుకు నొప్పిగానూ వుంటుంది.”

“అర్డర్ మిటో చెప్ప, విందాము.”

“ఎదురుగా పడగొట్టే యింట్లోనుంచి రాళ్ళు తెచ్చి, చెట్లకింద పరచుతున్నారు. ఈ వేళటప్పడు చెట్లు ఎండదెబ్బ తింటవని చెప్పాను. కాని ఆలకించే నాధుడేడీ?”

“బాబుగారితో చెప్పకపోయావా?”

“చెప్పాను. వారు నన్నే చీనాట్లు పెట్టారు, ఇక నాకు సెలవు దయచేయించండి అమ్మగారూ, నావల్లకాదు”

“ఊ- రబ్బిషు మోసుకురావటము నేను చూస్తూనే వున్నా.”

“మొదటినుంచీ మీ చేతికింద పనిచేస్తూవచ్చాను. మీ కంటిముందే, నా సిగ్గుతీసేశారు. సాటివాళ్ళలో నే నెలా తలెత్తుకుతిరగను? నన్ను కులంలోనుంచి వెలివేయరూ? మీరే చెప్పండి - నేను రోజుకూలీనా, అమ్మగారూ?”

“సరే, ఇక వెళ్ళు. ఇటుకరాయి యెవరైనా నిన్ను మోసుకురమ్మంటే, వద్దన్నానని నా పేరు చెప్ప. ఏం ఇంకా నిలబడ్డావు?”

“ఇంటిదగ్గరనుంచి పుత్తరం వచ్చింది, కాడి జతఎద్దు ఒకటి చనిపోయిందట!” అని చెప్పి, హరియా తల గోక్కుంటున్నాడు.

“లేదు, చనిపోయివుండదు! నా మాదిరే దానిదీ అవిటి బ్రతుకేమో! నీ సోది మాని, రెండురూపాయలు పట్టుకెళ్ళు”

అని, టీపాయిమీదవున్న యిత్తడిబాక్సులోనుంచి, డబ్బు తీసి
యిచ్చింది.

“ఇంకా యేం కావాలి?”

“మా వాళ్ళకి వాక పాతచీర యిప్పించండి, మీ పేరు
చెప్పకుంటా”రని, ఆకువక్కలతో గారబట్టిన పళ్ళుఇకిలించాడు.

“రోషనీ, ఆ చిలకకొయ్యమీద చీరతీసివ్వు వాడికి”

ఆవిడ గట్టిగా తలవూపుతూ - ఎందుకివ్వాలి - అది
థక్కా నేతచీరె” అంది.

అయితేమానె, ఇప్పుడు నాకు చీరలన్నీ వాకటే;
ఇంకా యెవరు కట్టుకోను?”

రోషనీ మొహం చిట్లించుకుని-“లేదు, వీల్లేదు. అంతగా
యివ్వాలనుకుంటే, ఎర్రంచు మిల్లుచీరె యివ్వండి. ఇటు
చూడు హరియా, అమ్మగారిని యిలా వీడించుకు తిన్నావా,
బాబుగారిచేత నీకు ఉద్వాసన చెప్పించితీకుతాను” అంది.

హరియా నీరజ పాదాలురెండు తాకి - “నా వ్రాత
అమ్మగారూ” అని యేడుపు మొదలెట్టాడు.

“ఎందుకు ఏడుస్తావు - దేనికిరా!”

“చిన్నతనంలోనే మా అమ్మపోయింది. అప్పటినుంచీ
యీమెనే మా కన్నతల్లి అనుకుంటున్నాను - చూడండి
అమ్మగారూ, మీరు నా మీద కనికరంచూపుతుంటే, అడ్డు
పుల్ల వేస్తూంది. ఒకరి సనేపనేముంది, నా వ్రాతేఅంత! లేక
పోతే, యీ హరియాని పరాయివాళ్ళ దయాదాక్షిణ్యాలకు
వదిలి, యిలా మంచాన పడివుండేవాళ్ళా?”

“అంత భయపడిపోతావు దేనికిరా? రోషనీకి నీవంటే లోపల యిష్టమే! నీవు వచ్చేముందే, నిన్ను పొగుడుతూ వుంది. రోషనీ, యివ్వు, యివ్వు! తీసుకెళ్ళనిదే వాడు యిక్కడినుంచి కదులుతాడా - మోడివేసుకు కూచుంటాడు”

ఆవిడ అయిష్టంగానే చీరతెచ్చి, హరియాముందు పడేసింది. వాడు చీరతీసుకుని, యజమానురాలికి చేతులుజోడించి “మురికిచేతులు; యీ టవల్లో చుట్టుకు వెళ్ళతాను” అని, ఆమె అనుమతికోసము చూడకుండానే, చిలకకొయ్యమీద టవల్లో చీర చుట్టుకుని వెళ్ళిపోయాడు పెద్ద పెద్దఅంగలువేస్తూ-

“రోషనీ, బాబుగారు బయటికి వెళ్ళారని నీకు గట్టిగా తెలుసా?”

“ఆదరా బాదరా పోవటం నా కళ్ళారా చూశాను.

ఆ తొందరలో టోపీకూడా మరిచిపోయారు.”

“ప్రొద్దున్నే వారు నాకు పూలుయివ్వకుండా వెళ్ళటం యిదే మొదటిసారి! నెమ్మదిగా యిలానే అశ్రద్ధ యెక్కువవుతుంది. చివరికి వెలిబూడిద పారబోసే పెంటకుప్పే నాకు శరణ్యం.”

సరళ రావటంచూసి, రోషనీ మూతివిరిచి వెళ్ళిపోయింది.

సరళ చేతిలో ఆర్కిడ్ పువ్వుండేది. ఆ తెల్లనిపూరెబ్బల మీది వంకాయరంగు చార, రెక్కలు విప్పకుని కూచున్న నీతాకోకచిలుకలా వుంది. సరళ పొడగరి, చామనచాయ; కాని సుకుమార శరీరం; కాంతులీను, విశాలమైన ఆమె కరుణాపూరిత నేత్రాలమీదికి మొట్టమొదటగా చూపరుల

దృష్టిపోతుంది. ముతక ఖాదీచీరే కట్టుకుంది. అదోరకంగావున్న జారుముడి భుజాలమీద పడుతూంది. అలంకరింపని దేహ పాటవము, యౌవన ప్రాదుర్భావాన్ని నిరాదరించినట్టుంది.

సీరజ ఆమె మోమువంక చూసింది. సరళ నెమ్మదిగా పూవు తెచ్చి పక్కమీద పెట్టింది.

సీరజ తన కోపాన్ని కప్పిపుచ్చకుండానే—“నిన్ను ఎవరు తెమ్మన్నారు?” అని అడిగింది.

“ఆదిత్యభాయి!”

“తనెందుకు రాలేదు?”

“మార్కెటుకు అర్జంటుగా వెళ్ళాలని వచ్చింది.”

“పనేమిటి?”

“రాత్రి ఆఫీసు తాళాలు పగలకొట్టి దొంగలువడ్డారు”

“ఇక్కడకు వచ్చిపోవటానికి అయిదునిమిషాలైనా తీరిక చిక్కలేదా?”

“రాత్రంతా మీకు బాధయెక్కువగావుండి, తెల్లవారు జామున కొంచెం కునుకుపట్టింది. మిమ్మల్ని లేపటమెందుకని వాకిట్లోకివచ్చి తిరిగివెళ్ళారు. మధ్యాహ్నండాకా రావటం పడకపోతే, నన్ను యీ పువ్వు మీ కివ్వమన్నారు”

ఆదిత్యుడు రోజూ వుదయం తోటపని ప్రారంభించే ముందు, ఒక చక్కని పూవుతెచ్చి, యిచ్చేవాడు. సీరజ ప్రతి నిత్యము అతని రాకకోసం యెదురుచూస్తూంటుంది. ఇవాళ ఆపూవు సరళచేతిమీదుగావంపాడు. తనచేతిమీదుగా పూవు యివ్వటంలోనే విలువ ఉంటుందని ఆయనకు గ్రహింపు లేక పోయింది! పంపులోదీ గంగాజలమే. కాని ఆ పవిత్రత

యెక్కడనుంచి వస్తుంది? నీరజ ఆ పూవును యీసడింపుతో పక్కకు నెట్టివేసింది. “దీని బజారుధర యెంత ఉంటుందో తెలుసా? అక్కడికేవంపు; వృధాగా పాడుచేయడం దేనికి?” అని చెవుతుండగానే ఆమె కంఠం గద్గదమయింది.

సరళకు విషయం అర్థమయింది. సమాధానవరచటానికి ప్రయత్నిస్తే, యింకా నొప్పించి నట్టివుతుందని మెదలకుండా నిలబడింది.

నీరజ కొంచెం ఆగి-“యీ పూవుపేరేమిటో తెలుసా? అని అడిగింది వూరుకొలేక.

తెలియదని చెపితేపోయేది కాని ఆమె ఆత్మాభిమానానికి దెబ్బ తగిలినట్లుంది. “ఎమారిలిస్!”

నీరజ పూరికే కోపగించుకుని గద్దిస్తూ - “పెద్ద తెలిసినావిడవు బయలుదేరావు! ఇది గ్రాన్డిష్లారా!” అంది.

సరళ నవ్వి - “కావచ్చు! అంది”

“కావచ్చేమిటి? అయితేను! నాకు తెలియదని నీ ఉద్దేశ్యమా?”

ఆమె కావాలని కాని పేరుచెప్పి, తనమాట కొట్టివేస్తుందని సరళకు తెలుసు! ఇతరులను నొప్పించి సంతృప్తి చెందటానికి ప్రయత్నిస్తూంది - ఆమె పరాజయాన్ని అంగీకరించి అడుగులో అడుగువేస్తూ వెళుతుంటే నీరజ ఆమెను ఆపి - “ప్రొద్దుటినుంచీ ఏంచేశావు? యిదివరదాకా యెక్కడున్నావు?” అంది.

“పొదరింటో”

నీరజ ఉత్తేజతురాలైంది - “మాట మాట్లాడితే, పొద రిల్లు ! అక్కడేం మునిగిపోయిందని?”

“ఆర్కిడ్లు కొత్తవి పెట్టమని చెప్పివెళ్ళారు.”

“నీవైతే, అంతా వల్లకాడుచేసి వదలిపెడతావు. నేను హరియాకు స్వయంగా అంతా నేర్పి ఉంచాను. వాడికిచెపితే యీ వసంతా చక్కగా చేయడూ?”

దీనిని కాదనటానికి వీలేదు. నీరజ చేతిక్రింద హరియా పని బాగాచేసేవాడే కాని యీ బాధ్యత సరళచేత పెట్టిన దగ్గరనుంచీ ; వాడు పనికి దొంగఅయ్యాడు. పైగా పట్టిపట్టనట్టు చేస్తూ, చీటికిమాటికి సరళను కించపరుస్తున్నాడు.

ఇప్పుడు పని యెగగొడితే గాని, పాత యజమాను రాలికి సంతృప్తిగా వుండదని హరియా గ్రహించాడు. కాలేజీ చదువులు బహిష్కరించి ‘ప్యాను’ కాకపోవడమే, డిగ్రీ సంపాదించిన దానికంటే విలువ ఎక్కువ - అన్నమాదిరిగావుంది !

సరళకు కోపం రావలసిందే ; కాని రాలేదు. నీరజ మనసు పచ్చివుండులావుందని ఆమెకు తెలుసు. సంతానవిహీను రాలైన ఆమె మాతృహృదయాన్ని యీపూదోట పెనవేసుకు పోయింది. ఇంతసమీపానవున్న యీపూదోటలో విహరించే భాగ్యానికీకూడా ఆమెనోచుకోలేదు; వెలిఅయింది. కళ్ళయెదుట యెంతదారుణమైన యెడబాటు !

“మూసివెయ్ ఆ కిటికీ.”

సరళ కిటికీ మూసి “నారింజరసం తీసుకురానా?” అంది.

“వద్దు, తేకక్కరలేదు. ఇక నీవు వెళ్ళవచ్చు !”

సరళ జంకుతూ - “మకరధ్వజం పుచ్చుకునే వేళ అయింది.” అన్నది.

“లేదు, అవసరంలేదు. నీకు తోటపని యేమైనా అప్పగించారా?”

“అఁ - గులాబీ అంట్లు తొక్కమన్నారు.”

నీరజ కొంచెం వెటకారంగా - “అంట్లకు నీజను యిదే కాబోలు! వారికి యీ సలహా యెవరు చెప్పినట్టు?” అంది.

సరళ తగ్గుగొంతుతో - “వందలువందలు ఆర్డరువచ్చినవని, వారే వర్షాలకుముందు అంట్లు తీయాలన్నారు - నేను వారించానుకూడా” అంది.

“వారించావా! మంచిపనిచేశావు! సరే హరియాని నావద్దకి వచ్చు!”

హరియా వచ్చాడు.

“నీ విష్వడు బొత్తిగా దొరవైపోయావు! అంట్లు తొక్కితే, చేతులు మంటలా? కొత్త అమ్మగారు నీ అసిస్టెంటు తోటమాలి, యేం! బాబుగారు వచ్చేటప్పటికి వీలైనన్ని అంట్లు తొక్కాలి. ఇవాళ మీకు రెస్టులేదు; విన్నావా! ఎండు గరిక, యిసుక కలిపి నేల చదునుచేయి!”

నీరజ యిక్కడ పడుకునే, అంట్లపని పూర్తిచేయాలని లోలోపల పంతం వట్టిది. పాపం హరియా గొంతుమీదికి వచ్చింది!

హరియా లేనినవ్వుతెచ్చిపెట్టుకుని-“అమ్మగారూ, ఇత్తడి పూలకుండీ వుంది. కటక్ లో తయారు - దీని విలువ మీకు గాని తెలియదు. ఈ గదిలో పెట్టతగినది!” అనిచెప్పాడు.

“ధర యెంత?”

హరియా నాలుక దంతాలమధ్య యిరికించి - “అలా అనకండి అమ్మగారూ, నేను మీదగ్గర ఖరీదు తీసుకుంటానా? డబ్బుకు పేదని కాని గుణానికి కాదు! మీ ఉవ్వులును తిని కాదూ, బతికి బట్టక పుతుంది!”

హరియా పాత కుండీలోనుంచి పూలుతీసి, కొత్త కుండీలో సర్దసాగాడు. వెళ్తూ వెళ్తూ వెనుదిరిగి - “ముందే చెప్పి వుంచుతున్నా అమ్మగారూ, మా మేనకోడలి పెళ్ళికి బాజాబందులు యివ్వాలి; మరచిపోయేను! గిట్టువి యిస్తే మీకే అపకీర్తి! ఇంత దొడ్డ లాగిల్లో తోటమాలిని - చూ యింట్లో పెళ్ళికి, మీరు యేనగలు పెడతారోనని పూరితా యెదురుచూస్తూ వుంది” అని చెప్పాడు.

“సరే, అప్పుడే యేం తొందర వచ్చింది? నీ పని చూసుకో.”

నాడు వెళ్ళిపోయాడు. నీరజ పక్కకు వొత్తిగిలింది. ఆమెకు మనసంతా మెలికలు తిరిగిపోతున్నట్టుంది - “రోషనీ, నేను ఒకొక మెట్టే దిగజారిపోతున్నాను; నా మనసు కూడా హరియా స్థితిలోకి పోతూవుంది.”

“ఛీ, అలా అనుకుంటావేం తల్లీ!”

నీరజ స్వగతంలా చెప్పుకుపోతూవుంది - “నా దురదృష్టం నన్ను నలుగురిలో నగుబాల్లుపాలు చేసిందిసరే, మానసికంగా కూడా యింత హీనస్థితికి దింపిందేమిటి? హరియా నన్ను యేదృష్టితో చూసేదీ నాకు తెలియదా? నా మనసుకునచ్చే కబుర్లు చెప్పి, నవ్వుకుంటూ యేదోవాకటి చేతబట్టాకు వెళ్ళు

తున్నాడు. వాడిని యిలా పిలువు. బుద్ధివచ్చేటట్టు తలవాయ
చీవాట్లు పెడతాను.”

పనిమనిషి లేచి పిలుచుకు రాబోతుంటే - “యివాళ
వద్దులే, పోనివ్వు” అంది నీరజ.

3

కాసేపటికి ఆదిత్యుని పెదతండ్రి కొడుకు రమేశు
వచ్చాడు. “వదినా, అన్నాయికి యీ పూట ఆఫీసులో
తెమలని పనివుంది. ఇంటికి వచ్చేటప్పటికి ఆలస్యమవుతుంది.
హోటల్లో భోంచేస్తానని చెప్పి రమ్మన్నాడు.”

నీరజ ముసిముసి నవ్వులు నవ్వుతూ - “కబురుసాకుతో
పడుతూ లేస్తూ వచ్చావా మరిదీ! ఆఫీసునాకరు యేమై
పోయాడు?” అంది.

“నీ దగ్గరికి రావటానికి నీవుకాక మరోసాకు దేనికి
వదినా? చాత్యంలోని సాధక బాధకాలు నాకరుకి యే మర్ద
మవుతవి?”

“ఇచ్చకాలు దేనికి బాబూ! దారితప్పి యిటువచ్చావు.
నీ మాలిని యివాళ యేకాకిగావుంది; వెళ్ళిసముదాయించు!”

“ముందు వనలక్ష్మికి కానుక చెల్లించనివ్వు; ఆ పిమ్మట
మాలినికోసం అన్వేషణ!” అంటూ, జేబులోనుంచి కథల
పుస్తకంతీసి, నీరజ చేతికిచ్చాడు.

నీరజ సంతోషంతో - “అశ్రుశృంఖలాలు! నాకు
యిలాంటిపుస్తకాలే యిప్పుడు అవసరం! సరే మరిదీ, నా ఆశీ
ర్వాచనం చెవినివేసుకువెళ్ళు. కల్పనాలోక సహచరి, స్వప్న
సంగిని అంటుంటావే, ఆ పూదోటమాలిని సర్వదా నీహృదయ

సామీవ్యంలో ప్రమోదాడ శృంఖలాలతో బంధింపబడి వుంటుంది! ఎంత అదృష్టం!” అంది.

రమేశు వున్నట్టుండి-“వదినా, నే నొకమాట అడుగు తాను, తిన్నగా జవాబుచెపుతావా?” అన్నాడు.

“ఏమి టా మాట?”

“సరళ, నీవు కీచులాడుకున్నారా?”

“ఏం, అలా అడిగావు?”

“కొలనుదరిని సరళ నిశ్శబ్దంగా కూచునివుంది. స్త్రీలకు పురుషులమాదిరి పనిలేకుండా వుండటం బొత్తిగా గిట్టదు. సరళ యిలా వూరికే కూచోవటం నే నెన్నడూ చూడలేదు. ‘యివాళ మనసు యెక్కడ వదిలిపెట్టి వచ్చా’వని అడిగాను. ‘వడగాలి యెడుటాకుల్ని తీసుకెళ్ళే తావున’ అంది. ‘పాడువు కథలు దేనికి, స్పష్టంగా చెప్పగూడదా?’ అన్నాను. ‘మాట లన్నిటికీ భాషవుంటుందా?’ అని మళ్ళీ అదేఫోరణిలో జవాబు! అబలాహృదయాన్ని ప్రయ్యలుచేసిన కఠినాత్ముడు యెవరూ’ అనే గేయం గుర్తుకొచ్చింది”

“మీ అన్నాయికాక మరెవరు?”

“ముమ్మాటికీ కాదు. అన్నాయిలాంటి పురుషులు మిగతామాలీలమీద విరుచుకుపడవచ్చు. కాని ‘పుష్పరాశిలో అగ్ని’ యిది జరిగే పనా?”

“మంచిది, యీ కొరగాని మాటలకేంగాని, పనికివచ్చే మాట వొకటి చెపుతా విను మరిదీ; నా మీదవాట్టే! సరళని పెళ్ళిచేసుకో! నా మాట నిలబెట్టాలి యీ వొక్కసారికీ! పెళ్ళి డుకువచ్చిన పిల్లను వుద్ధరించటం, మహాపుణ్యకార్యం మరిదీ!”

“పుణ్యమంటే పుబలాటలేదు. కాని యీ పిల్ల మీది వ్యామోహంతో, వివాహపుపోటీలలో నే నెవరికంటేను వెనక బడనని ఘంటాపథంగా చెప్తున్నాను.”

“మరి యికా అడ్డేమిటి? సరళకు యిష్టంలేదా?”

“సరళను నే నెన్నడూ అడిగిచూడలేదు. ఆమె నా స్వప్న సంగిని కాని వాస్తవప్రపంచ సహచారిని కాదని చెప్పానుగా వదినా!

నీరజ మాతాత్మగా రమేశు చేయి వాడిసి పట్టుకుని గట్టిగా నొక్కుతూ--“ఎందుకుకాదు మరిదీ, అయితీరుతుంది. చనిపోయేముందు మీ యిద్దరిపెళ్ళీ చూచిపోతాను; లేక పోతే భూతమై నిన్ను పీడించుకుంటాను.” అంది.

నీరజ తడబాటు చూచి, రమేశు నిర్విణ్ణుడయ్యాడు. కాసేపు ఆమె మోమువంకచూచి తలవూపి--“నేను చుట్టరికంలో చిన్న. కాని వయసుకు పెద్ద. గాలికి తీగెవిత్తనాలు సునాయాసంగా కొట్టుకుపోతాయి; కాని గోధుమ మొక్కలతోపాటు వేరుగినాక వాటిని నిర్మూలించడం తలకుమించిన పని” అని చెప్పాడు.

నాకు చెప్పనక్కరలేదు మరదీ! నీకు పూజ్యురాలిని మాట దక్కించు. ఆలసించకుండా, పెళ్ళి చేసుకో. ఈ ఫాల్గుణమాసంలో లగ్నాలువున్నవి. మంచిరోజు చూపించు!”

నా పంచాంగంలో మూడువందల అరవై అయిదు రోజులూ మంచివే! ఒక్కసారి జైలుయాత్ర చేశాను; మళ్ళీ కృష్ణజన్మస్థానప్రాప్తి లక్షణాలు గోచరిస్తున్నవి. ఆ మర్గాన

వివాహదేవతలే కాదు; వారి అనుచరులుకూడా అడుగుపెట్టరు ఆ చాయల.”

“ఈ కాలపు ఆడపిల్లలుమాత్రం జైలంటే భయపడుతున్నారా?”

“భయపడకపోవచ్చు కాని సప్తపదికి మార్గం అడికాదు. ఆ మార్గంలో వధువును బ్రహ్మముడితో కాదు; మనసులో బంధించివుంచటమే ఉత్తమం! నేనూ అదే చేస్తాను.”

సరళ హాస్తిక్కు - పాలు తెచ్చి, టీపాయిమీద పెట్టి తిరిగి వెళ్ళిపోతూవుంది.

“వెళ్ళమారు సరళా! ఈ ఫోటో యెవరిదో గుర్తించగలవా?” అంది నీరజ.

“నాదే!”

“ఈ ఫోటో మీరిద్దరూ పెత్తండ్రి తోటలో వనిచేసే నాటిది అప్పటికి నీకు పదిహేను, పదహారేళ్ళ ఈడువుంటుంది. మహారాష్ట్రులమాదిరిగ చీరె కట్టుకున్నావు”

“ఇది మీ కెక్కడ దొరికింది?”

“వారి సొరుగులో చూశాను. అప్పుడు అంత ఆలోచనపోలేదు - ఇవాళ తెప్పించాను, ఏం మరదీ, అప్పటికంటే సరళ అందంగాలేదూ?”

“అప్పటికి సరళ ఉందనికూడా నాకు తెలియదు. ఇంకా యివరో పోల్చును? నాకు యిప్పటి సరళే పదహారేణాల వాస్తవం!”

“ఇప్పటి మోము మనస్సులోని యేదోవాక రహస్యంతో ఆచ్ఛాదితమైనట్టుంది. తెల్లని మేఘాలు యివాళ

శ్రావణమాసపు వర్షాన్ని ప్రారంభించబోతున్న మాదిరివుంది. దీన్నే మీరు 'రొమాంటిక్' అంటారు. అంతేనా మరిదీ?"

సరళ వెళ్ళబోయింది కాని మళ్ళీ నీరజ ఆపింది. "కూచో సరళా! మరిదీ! ఒక పర్యాయం సరళను పురుషుల దృష్టితో చూస్తాను. సరే, నువ్వే చెప్పచూద్దాం, ఋండుగా మనచూపు ఎటుపోతుంది?"

“అంతటా!”

“కాదు, ముందు మనదృష్టి ఆమె నేత్రాలమీదికి పోయి, అక్కడే నిలిచిపోతుంది; ఆ నేత్రాల్లో ఒకవిధమైన గంభీరత వుట్టివుడుతుంది. ఆమె చూపులు చూడముచ్చటగా వుంటవి. లేదు, లేదు. పారిపోమాకు సరళా, కొంచెం కూచో, శరీరము చూడు, యెంత నాజూగ్గా, సుకుమారంగా వుందో! చక్కని దేహ పాటవం!”

“వదినా, నీవు సరళని వేలానికి పెట్టదలచకున్నావా? ఇవతల వుత్సాహానికి కొదవలేదని నీకూ తెలుసు!”

నీరజ దళారి వుత్సాహంతో చెపుతుంది-“చేతులు చూడుమరిదీ, అదొకగా, దృఢంగా, కోమలంగా వున్నవి. వ్రేళ్ళుచూడు, యెంత ముద్దొస్తున్ననో! ఇలాంటి సౌందర్యం ఎక్కడైనా చూశావా?”

రమేశు నవ్వి-“ముఖస్తుతి అంటారేమోనని చెప్పటానికి సంకోచిస్తున్నాను వదినా!” అన్నాడు.

“ఆ ముద్దొచ్చే చేతులు నీసొత్తని అనిపించుకోరాదూ?”

“ఎప్పటికీ కాకపోతే యేం వదినా? టీకోసం వచ్చిన వుడు యీ చేతులతోకే అంతకంటే మధురానుభూతి లభి

స్తుంది. ఆ రసగ్రహణంలో కొద్దోగొప్పో వుండే పాణిగ్రహణ సంబంధచాయలే గానీ దురదృష్టవంతుని పాలిటి పెన్నిధి!”

సరళ లేచి, వాకిట్లో అడుగుపెట్టింది. రమేశు దారికి అడ్డునిలిచి - “నాకొక మాటయిస్తే కాని, దారివదలను సరళా!” అన్నాడు.

“ఏమిటి చెప్ప?”

“ఇవాళ శుక్ల చతుర్దశి. నేను బాటసారిగా పూదోట లోనికి వస్తాను ; జెప్పదగిన విషయమేదైనా జరిగినప్పటికీ, నా చెవిని వేయనక్కరలేదు. దుర్భిక్షం దాపరించింది - దర్శనా లందటమే గగనమైపోయింది. సంభాషణకి అవకాశ మెక్కడ? యాదృచ్ఛికంగా యీ గదిలో ముప్పైభిక్ష లభించింది కాని మనసుకు సంతృప్తిలేదు. ఇవాళ నీ పూదోటలో ఏదైనా చెట్టు కింద కూచుని తనివిదీర దర్శనభాగ్యం అందుకోవాలి!”

సరళ సహజస్వరంలో - “మంచిది. అలానేరా!” అంది.

రమేశు నీరజ పక్కదగ్గరకివెళ్ళి - “సెలవు యిప్పించు వదినా!” అన్నాడు.

“ఇంకా ఆగేఅవసర మేముంది ! వదినవల్ల కావలసిన పని తీరిపోయే !”

రమేశు వెళ్ళిపోయాడు.

4

రమేశు వెళ్ళినతర్వాత, నీరజ రెండుచేతులా ముఖం కప్పకుని పడుకునివుంది. మనసును వున్నాడవరిచే రోజులు తనూ చూసింది; ఎన్నివసంతకాలరాత్రులను సుఖంలో ముంచి

యెత్తలేదు? ప్రపంచంలోని ముప్పాతికవంతు స్త్రీలమాదిరి భర్త యింటివస్తువులజాతిలో జనుపడిందా తను? పక్కమీద పడుకుని వాళ్ళొక్కటి పూసగుచ్చినట్టు యెన్నోవిషయాలు తలుపుకు వస్తున్నవి. భర్త ఆమె ముంగురులు లాగి, గడ్గద కంఠంతో 'నా విలాసమందిరం సాకీ' అని పలిచేవాడు. గత పది వసంతాల్లో ఆ చెన్ను, తరగలేదు కాని అప్పుడు పానపాత్ర మద్యంతో నిండివుండేది. ఆమెభర్త అంటూండేవారు - 'పూర్వం స్త్రీలపాదాలు తగలగానే అశోకాలు పుష్పించేవట! నా పూదోటలో కాళిదాసు కాలం కట్టవడిపోయింది. నీ పాదాలు సోకేనదారికి యిరువైపులా రంగురంగులపూలు విరియ బూస్తున్నవి. పసంతకాలంలో నీవు మద్యం చిలకరిస్తావు కాబోలు, గులాబులు తన్మయత్వంతో పుయ్యాల లూగుతున్నవి. 'నీవు లేకపోతే, యీ స్వర్గోద్యానములోని కోమటి కొట్టువృత్రాసురుడుగా మారి తన పొట్టబెట్టుకునేది; నా అదృష్టకొద్దీ సందనవన యింద్రాణివి - నీవు లభించావు! 'అయ్యో వ్రాత! యవ్వనం అస్తాదిముఖంపట్టకముందే, దాని మహత్తు కాస్తా పోతూవుంది! అందుకే యింద్రాణి తన ప్రతిష్ఠనిల్పుకో లేకపోతూంది. ఆ నాడు మనసులో లవలేకమైనా సందేహం పొడనూపిందా? తన దిరిదాపుల మరొకరెవరూలేరు! ఆ కాళ శఘంలో ప్రభాతకాల అనుణోదయంమాదిరి పరిపూర్ణంగా విరాజిల్లింది. ఇవాళ నీడచూసికూడా గుండె చెదిరిపోతూవుంది, ఆత్మవిశ్వాసంకూడా లేకుండా పోయింది. తననుగురించి తనే సందేహించేస్థితిలోకి దిగజారిపోయింది. సూర్యాస్తమయానికి పూర్వమే తన నొసట యింత దైన్యం వ్రాసిపెట్టి వుంటుందని

యెవరూహించారు? ఇంతకాలంనుంచి బౌదాధ్యంతో యింత సుఖం, గౌరవప్రతిష్ఠలు ప్రసాదించిన విధికూడా యివాళ పట్ట పగలు కన్నం వేసి, యిచ్చినదంతా మళ్ళీ దోచుకుపోయాడు!

“రోషనీ కొంచెం యిటురా!”

“ఏమిటమ్మా!”

“ఓ బాబుగారు నన్ను - ‘విలాసమందిరరాణి’ అని పిలిచేవారు; పట్టుమని పడేశ్శు కాలేదు పెళ్ళి అయి-యింకా ఆ వన్నె మాయలేదు, కాని ఆవిలాసమందిరం యేమయింది?”

“ఆ విలాసమందిరం నీదే; యెక్కడికిపోయిందమ్మా - రాత్రంతా నిద్రలేదు. కొంచెం కన్నుమూసుకో, పాదాలు సవరిస్తాను.”

“రోషనీ, ఇవాళ పార్లమెంటు అనుకో! ఎన్నో వెన్నెల రాత్రులు నిద్రపోలేదు. యిద్దరం తోటలో పచారుచేసేవాళ్ళం. ఆ బాగరణికి, యీ బాగరణికి పోలిక యేముంది? ఇవాళ కునుకు పడితే, బతికిపోదును. కాని ఆపాడు నిద్ర రావటం లేదు”

“మాట్లాడకుండా పడుకోతలీ, నిద్ర అదేవస్తుంది!”

“సరేగాని, వెన్నెలరాత్రుల్లో వారిద్దరూ పూడ్కోటలో తిరుగుతుంటారా?”

“వారిద్దరూ ప్రొద్దున్నీ మార్కెటుకు పంపే పూలు కోస్తుండటముచూశాను. పిక్కార్లుచేయటానికి వారికి తీరిక యేది?”

“మాలీలకు యిప్పుడు కోరినంత నిద్ర! కావాలనే వాళ్ళని లేపటంలేదు కాబోలు!”

“మీకు తప్ప, వాళ్ళకీ పని పురమాయించే ధైర్యం
యెవరి కుంది?”

“బండి వస్తున్నట్టుంది; చూడు!”

“అవును, బాబుగారిబండి!”

“కొంచెం చేతి అడ్డం యిలా తే! సేఫ్టీ పిన్ బాక్సు
ఎక్కడవుందో చూడు! మంచిగులాబి, కుండీలోనించి తీసుకు
రా! ఇవాళ మొహమంతా పీక్కుపోయినట్టుంది.”

“వెళ్ళుతున్నా; కాసినిపాలు తాగమ్మా! మాతల్లి-”

“అలావుండనివ్వ, నేను తాగను”

“రెండుపూటల మందూ తీసుకోలేదు.”

“నీవు గొణగకుండా వెళ్ళు యిక్కడినుంచి, ఆ కిటికీతీసి”
పనిమనిషి వెళ్ళిపోయింది.

గణగణ మూడుగంటలు కొట్టారు. ఎండ పెళపెళ
లాడుతూవుంది; నీడలు తూర్పుకువాలినవి; దక్షిణపుగాలులు
వీస్తున్నవి; కొలనినీరు మిలమిల మెరుస్తూ వుంది. మాలీ
లందరూ పనిలో వంగారు. నీరజ చూపు ఆనిసంతవరకు
చూస్తూవుంది.

ఆదిత్యుడు అంగలు వేసుకుంటూ వచ్చాడు. అతని
చేతుల్లో పసుపుపచ్చని లాబర్నీమ్ పూగుత్తులు వున్నవి.
వాటిని నీరజ పాదాలచేత వుంచి, పక్కమీద కూచుంటూ
ఆమె చేతులు రెండూ నొక్కుతూ - “ఇవాళ వుదయంనుంచి
నిన్ను చూడరాలేకపోయాను నీరూ” అన్నాడు. నీరజ తనను
సంబాళించుకోలేక వెక్కివెక్కి యేడవసాగింది. అతను మంచం
మీదనుంచి దిగి, మోకాళ్ళు ఆనించి నేలమీద కూచుని,

ఆమె కంఠాన్ని కావలించుకున్నాడు. కన్నీటి చారలు కట్టిన ఆమె చెక్కిళ్ళను ముద్దాడుతూ-“ఇందులో నా తప్పేమీ లేదని నీకు గట్టిగా తెలుసు!” అన్నాడు.

“అంతగట్టిగా నాకెలా తెలుస్తుంది చెప్పు? ఇవేం నా పూర్వపు దినాలా?”

“దినాలు లెక్కించటమేమిటి నీరూ? నీవు నా ఎప్పటి ‘నీరూ’ వే!”

“ప్రతివిషయానికి యివాళ నా మనస్సు భీతిల్లుతూ వుంది. మనస్సు పూరట చెందటంలేదాడె!”

“కొంచెం కొంచెంగా భీతిల్లటం మంచిదే! కాదూ? నన్ను ఆటలు పట్టించి వుడికిలించాలని చూస్తున్నావు. ఈ చాతుర్యము స్త్రీలకు స్వభావసిద్ధమే!”

“మరపు పురుషులకు సహజమేమో?”

“మరపుకు అవకాశమెక్కడ యిస్తున్నావు?”

“ఎక్కువ మాటలు దేనికిలే, విధివాతవల్ల పూర్తి అవకాశం లభిస్తుంది!”

“పెడమాట పలకమాకు నీరూ, సుఖంలో మరవ వచ్చుకాని దుఃఖాల్లోకాదు-”

“ప్రాద్దున్నే మీరు మరచిపోయి వెళ్ళలేదూ, నిజం చెప్పండి?”

“ఏ మాటలని నీరూ, తప్పనిసరి అయి, వెళ్ళానన్న మాటేగాని నా మనసు మనసులోలేదు.”

“అలా కూచున్నారేమిటి? సరిగా పక్కమీదికి వచ్చి కూచోండి.”

“పారిపోతానేమోనని కాళ్ళకు సంకెళ్ళు వేయ జూస్తున్నావా?”

“అవును, సంకెళ్ళు వేయాలనేవుంది, చావుబతుకుల్లో మీ పాదసన్నిధిని వుండానుని.”

మధ్య మధ్య కొంచెం శంకిస్తూవుండు, అప్పుడుగాని మనప్రేమ కొత్తచవులు చూరగొనదు!”

“కాదు, కాదు. సందేహం రవంతకూడా లేదు. మీ లాంటి భర్తలు యెంతమందికి దొరుకుతారు? మిమ్మల్ని కూడా శంకించనా? అది నాకే అనమానం!”

“అయితే నేనే నిన్ను శంకిస్తానులే, లేకపోతే నాటకం రక్తికట్టదు!”

“అలానే! నా కా భయమేమీలేదు. అప్పుడది ప్రహసనమవుతుంది!”

“ఎన్నయినా చెప్పి, యివాళమాత్రం నన్ను సంభేషించావు!”

“ఆ ప్రసంగం మళ్ళీ యెత్తుతారు దేనికి? మీరూ దండించ వలసినపని లేకుండానే తగిన శిక్ష అనుభవించాను.”

“శిక్షయేమిటి? అప్పుడప్పుడు కోపతాపాలు లేకపోతే ప్రేమనాడి అండనట్టే!”

“ఎప్పుడయినా మీమీద కోపంవచ్చినా, అది నా దుష్టదేవతా ప్రభావమేకాని నా తప్పుకాదు!”

“ఏదోఒక దుష్టదేవత మనందరికీ వుంటుంది; నేనూ వున్నానంటూ తలచూపుతుంది మధ్య మధ్య! కన్ను తెరిచి రామనామం జపించామా, అయిపు అజా వుండదు!”

ఇంతలో పనిమనిషివచ్చి - “బాబుగారూ, మందూ మాకులు అటుంచి, తెల్లవారినాక పచ్చి మంచినీళ్ళు ముట్ట లేదు” అని చెప్పి, చేతులు తివ్వతూ విసురుగా వెళ్ళింది..

ఆదిత్యుడు లేచి నిలబడి, “నిజంగా నీమీద కోపం వస్తోంది!” అన్నాడు.

“మీ యివ్వు మొచ్చినట్టు కోప్పడండి కాని ఆ తర్వాత మన్నించండి”

అతను గుమ్మంలోకి వచ్చి సరళను కేకవేశాడు.

ఆ మాట విసగానే నీరజకు జెర్రలు పాకినట్టుంది. విరిగిన ములుమీదే దెబ్బ తగిలింది. సరళ వచ్చింది. అతను కోపంతో - “ఇనాళ పొద్దుటినుంచీ నీరజకు మందుగాని పాలుగాని యివ్వలేదట. ఎందుకని?” అన్నాడు.

“దాని తప్పేముందని కేకలేస్తారు యిందులో? నేనే వద్దని మొరాయించాను. సరళా, వెళ్ళరాదూ, నిలబడి చీవాట్లు తినకపోతే?”

“వెళ్ళటమెందుకు మందు హార్లిక్కు యిస్తుంది”

“పాపం పగలంతా మాల్లీలతోపాటు వొళ్ళు విరుచుకు పనిచేసేదికాక, మళ్ళీ యీ నర్సుపని మీదవేస్తారు దేనికి? మీకు దానిమీద జాలి అయినా కలగటంలేదా? రోషనీని పిలవరాదా?”

“ఈ పని దానికేం తెలుస్తుంది?”

“అబ్బ, యింత గొప్పవనా? అది అన్నీ చక్కగాచేసి పెడుతుంది”

“కాని..”

“మళ్ళీ ‘కాని’ యేమిటి? రోషనీ!”

“అంత వేగిరపాటు ఎందుకు? ఉద్రేకపడితే, మళ్ళీ నొప్పి తిరగబెడతూం దేమో!”

“పనిమనిషిని పంపుతాను” అని సరళ వెళ్ళిపోయింది. నీరజకు సమాధానం చెప్పడానికికూడా ఆమెనోట మాట రాలేదు. ఆదిత్యుడు కూడా లోలోపల చకితుడై, నిజంగానే సరళచేత పూడిగం చేయించుకుంటున్నామా అని ఆలోచించ సాగాడు.

మందు, హాల్లీకుస్ యిచ్చినాక ఆదిత్యుడు రోషనీని సరళను పిలవమన్నాడు.

పనిమనిషి వెళ్ళింది.

“మాట మాట్లాడితే సరళ - మీరు పాపం దాన్ని వేపుకుతింటున్నారు మరిను!”

“పని విషయం మాట్లాడాలి”

“ఇప్పుడెందుకు, పోనిద్దురా!”

“యెక్కువసేపు వట్టదు.”

“సరళ పసిగాయ-ఇన్ని పనులు దానిమీదపడితే ఎలా? అంతకంటే హరియాకి అప్పగించరాదా?”

“నిన్ను పెళ్ళాడినదగ్గరనుంచి పనిచేయడం స్త్రీలవంతు కాని పురుషులు నిష్ప్రయోజకులని తేల్చుకున్నాను. మేము పనిచేసేది గత్యంతరం లేక. స్త్రీలు అలాకాదు, మానసిక పుత్సాహంతో చేస్తారు. దానిమీద ‘ధీసిన్’ కూడా వ్రాయ సంకల్పించుకున్నాను. నా డైరీనిండా యెన్నో తార్కాణాలు వ్రాసివుంచాను”

“మానసికోత్సాహంతో పనిపాటలు చేసే స్త్రీని కొర
గాకుండా చేసిన ఆ విధిని యెలా నిందించకుండావుండేది ?
స్వయంకృషిలో నిర్మించుకున్న గృహం కాస్తా భూకంపంతో
కూలిపోయింది. అందుకనే యివాళ ఆ శిథిలాల్లో దెయ్యాలు
కాపరం చేస్తున్నవి”

ఇంతలో సరళ వచ్చింది.

“పొడరింటిపని పూర్తయింది?”

“ఆఁ - ”

“అంతా?”

“ఆఁ”

“మరి గులాబీలు?”

“మాలీలు నేల బాగుచేస్తున్నారు!”

“నేల బాగుచేస్తున్నారా? ఎప్పుడో చేసివుంచానే!
హరియాకి అప్పగించావామేం? ఇంకేం, మన్ను, దుమ్ముచేసి
పెడతాడు.”

నీరజ ఆ విషయం మధ్యలోనే తుంచివేయాలని -
“సరళా, నీవు వెళ్ళి నారింజరసం తీసుకురా, అందులో కొంచెం
అల్లం, తేనెకూడా కలుపు!” అంది.

తలవంచుకుని సరళ వెళ్ళిపోయింది.

“ఇదివరకటి మాదిరే మీరు యివాళకూడా చీకటితో
లేచినట్టుండే?”

“అవును”

“అలారం పెట్టివుంచారా?”

“ఆఁ.”

“వాసు టీ సామానంతా నిమ్మచెక్క తేబిలుమీద
సిద్ధంగా వుంచాడా?”

“అన్నీ సిద్ధంచేసి వుంచాడు. లేకపోతే నీ కోర్టుకు
ఫిర్యాదు తీసుకురానూ?”

“రెండుకుర్చీలూ వేశాడా?”

“ఆఁ. నీలిచారలువున్న నీ వసువువచ్చని టీ కప్పులూ,
వెండి పాలజగ్గూ, అందాలుచిందే రాచిప్పలో పంచదార,
డ్రాగానుబొమ్మల జపాను ట్రే, అన్నీ అమర్చాడు.”

“రెండోకుర్చీ ఖాళీగా వుంచారే?”

“కావాలని వుంచలేదు. ఆకాశంలోని నక్షత్రాలు
లెక్కకు సరిపోయినవి, కాని శుక్ల పక్షమునాటి చందమామ
దిగంతానికి ఆవల వుండిపోయింది. వీలుచిక్కితే పట్టుకొచ్చే
వాణ్ణి!”

“సరళను పిలవలేకపోయాారా?”

అందుకు సమాధానం ‘నీ తావున మరొకరిని కూర్చో
నివ్వటం నాకిష్టంలేదు’ అని చెపితే చక్కగా ఉండేది కాని
ఆ యదార్థవాది - “సరళ నా మాదిరికాదు, పొద్దున్నే
పూజా వునస్కారాలు ప్రారంభిస్తుందిగదా!”, అన్నాడు.

“టీ తీసుకున్నతర్వాత, పొదరింటికి వెంటబెట్టుకు
వెళ్ళారు కాబోలు?”

“అవును, అక్కడ మిగిలిపోయిన వని సరళకు వివరించి
ఆదరాబాదరా వెళ్ళాలనివచ్చింది.”

“అది సరేగాని, సరళను రమేశుకిచ్చి పెళ్ళెందుకు
చేయరూ?”

“పొరోహిత్యం నా వృత్తి కాదు!”

“కాదు, ఎగతాళి కాదు. ఎలాచూ పెళ్ళి చేయాలి గదా - రమేశులాంటి కుర్రవాడు అన్నప్పడల్లా దొరుకు తాడా?”

“చేసుకునే పిల్లకీ పిల్లవాడికీ యిష్టమోకాదో తెలుసు కొనే తీరికగూడా లేకుండా ఉంది. అయినా దూరానికి యేదో వెలితివున్నట్టు కన్పిస్తుంది ”

నీరజ కొంచెం విసుగ్గా- “మీకు నిజంగా చేయాలని వుంటే, వెలితిలేదు, లోటూ లేదూ.” అంది. ‘

“పెళ్ళి ఎవరిదోఅయితే, మధ్య నాకొక్కడికేపట్టిందా? నేను అనుకుంటేమాత్రం సాగుతుందా? నీవు ప్రయత్నించి చూడరాదూ?”

“కొన్నాళ్ళపాటు సరళకు తోటపనినుంచి సెలవు మంజూరు చేయండి. తీరకవుంటే, మంచిసెబ్బర తెలుసుకుని ఒకచోట చూపు నిలుపుతుంది!”

“శుభదృష్టి వెలుగులో చెట్టుచేమలు సమస్తమూ ఉజ్జ్వలంగా భాసిస్తవి. దాన్ని ఒకరకమైన ఎక్కరే అనుకో!”

“వట్టిమాటల కేమిలే! సరళ పెళ్ళికావడం మీకు బొత్తిగా యిష్టంలేదు ”

“ఇప్పటికీ గ్రహించావు నా ఆంతర్యం! సరళ పెళ్ళి పోతే, యీ తోట యేం గాను? లాభనష్టాలుకూడా చూసూ కోవాలా? - అరె, రె, యిదేమిటి? నొప్పి ఎక్కువయిందా వున్నట్టుండి?”

అతను ఉద్విగ్నుడయ్యాడు.

“ఏమీలేదు. మీరేమీ నా కోసం ఆదుర్దా పడ నక్కరలేదు,” అంది సీరజ మార్దవంలేని కంఠంతో.

అతను లేచిపోబోతుంటే,- “మన వివాహానంతరమే ఆర్కిడ్ పొదరిల్లు నిర్మించినసంగతి మీరు మరచిపోలేదుగదా! ప్రతిరోజూ ఆ యింటిని మనం అలంకరిస్తూవచ్చాము. దాన్ని యివాళ చేజేతులా పాడుచేయటానికి మీమనస్సు యే మాత్రమూ బాధపడటం లేదూ?” అనేసింది సీరజ.

అతను విస్తుబోయి-“ఏమిటలా మాట్లాడుతున్నావు ? దానిని పాడుచేయాలనే వుబలాటం నాకు వున్నట్టు నీ కెలా తెలిసింది ? ఎప్పుడు తెలిసింది ?” అన్నాడు.

సీరజ ఉత్తేజితురాలై-“సరళకు తోటవని ఏం తెలుసు?” అంది.

“ఏమిటి! సరళకు తెలియదా! నేను పెరిగి పెద్ద నయింది సరళ పెత్తనాడి యింట్లో. తోటవిషయం, వారే నాకు ఓనమాలు దిద్దబెట్టారని నీవు యెరుగుదువు. ‘తోటవని, ఆవు పాలు తీయటం స్త్రీలపని’ అనివారు అంటుండేవారు. సరళ ప్రతిపనిలో వారికి తోడుగావుండేది.”

“మీరేమో చేద్దోడు వాద్దోడుగా వుండేవారు !”

“అవును, నిజమే! కాని నేను కాలేజీచదువు చూసుకో వాలి. సరళమాదిరి నాకు అంత తీరిక యెక్కడిది ? సరళకు వారే చదువు చెప్పేవారు !”

“ఆ తోటమూలానే వారు సర్వనాశనమయ్యారు. ఆపిల్ల పాదం అలాంటిది ! ఎక్కడ కాలుమోపితే అక్కడ జిల్లేళ్ళు మొలవాలనిందే ! నాకు అదేభయం. మైదానంలాంటి

లలాటం; పైగా గుర్రంమాదిరి, యెగిరి యెగిరి నడుస్తుంది. స్త్రీలకు మగవాళ్ళ బుద్ధిరావటం శుభంకాదు; దానివల్ల చెరువుకూడా !”

“ఇవాళ యిలా మాట్లాడుతున్నావేమిటి? వారికి తోటపెంచటం చేతనవుకాని వ్యాపారం వల్లకాని పని! పూల పరిశ్రమలో వారికి యెవరూ సాటిరారు; అద్వితీయులు. నవ్వం భరాయించటంలో కూడా అంతే! పేరు గడించారు కాని డబ్బు గడించలేకపోయారు. తోటకు నాకు పెట్టుబడి యిచ్చి నవ్వుడు, వారు నడిసముద్రంలో వున్నారు. పాపం వారు దేహం చాలించకముందే, నా కిచ్చిన డబ్బు చుస్తాగా తీర్చ గలిగినందుకు సంతృప్తి పడుతూయాను.”

సరళ నారింజరసం తెచ్చింది.

“పెట్టు అక్కడ” అంది సీరజ.

సరళ టీపాయిమీద వుంచి వెళ్ళింది. నారింజరసం అలానే పడివుంది. ముట్టుకోలేదు కూడా.

“మీరు సరళను యెందుకు పెళ్ళిచేసుకోలేదు?”

“ఇవాళ నీవు మాట్లాడేది నాకు బొత్తిగా అంత పట్టటంలేదు. వివాహవిషయమే నా మనస్సులో మెదలలేదు.”

“మెదలలేదా! ఇదేకామాలు మీ కవిత్యం!”

“జీవితంలో మొట్టమొదటగా కవిత్యభూతం పూనింది నిన్ను చూసిననాడే! అండాకా ఆటవికు లిద్దరం కలిసి చెట్లు చేమలతో కాలం వెళ్ళబుచ్చాము-మమ్మల్ని మేముమరిచి! ఈ కాలపు నాగరికతలో పెరిగిపెద్దవాళ్ళమయితే యెలావుండేదో చెప్పలేను.”

“ఇందులో సభ్యత దోషమేముంది?”

“నేటి సభ్యత దుశ్శాసనునిమాదిరి మనస్సనే చీరెను అవహరింపజూస్తుంది. అనుభవానికి ముందే, కళ్ళల్లో వేలెట్టి పారంగతుల్ని చేస్తుంది! సుగంధసంకేతము దానికి కడు సూక్ష్మమైనది; రెబ్బవిరిచిగాని, అంతా తెలుసుకోదు!”

“సరళ చూపులకు అనాకారికాదే!”

“సరళను నేను సరళగానేయెంచుతూవచ్చాను. చూపులకు బాగుంటుందాలేదా అని నే నెన్నడూ పరిశీలించి చూడలేదు.”

“సరేగాని, మీకు సరళమీద ప్రేమలేదూ, నిజం చెప్పండి?”

“సరళమీద ప్రేమలేకపోవటమే? నేనేం యెందు కట్టినా? సరళ పెత్తందానికి రంగూన్ లో స్ట్రీ డరీ చేస్తున్న కొడుకును గురించి బెంగలేదు. ఆ తోటను సరళ నిలబెట్టగలిగితే, అదేచాలు వారికి! ఈ పూదోటే సరళ మనోశరీరాల్లోలీనమై, సరళకు వెళ్ళిధ్యాసేవుండదని వారి నమ్మకం. ఆ తర్వాత వారు వెళ్ళిపోయారు; సరళ దిక్కులేనిపక్షి అయింది. ఋణదాతల చేతిలోకి పోయింది తోట. ఆ నాడు నా గుండె బేజారై పోవటం నీకు గుర్తులేదా? ప్రేమించదగినవస్తువుకు దూరంగా యెలా వుండను? ఒకనాడు సరళమోము కళకళలాడుతూవుండేది; నడకతీరులో వక్షులు తేలియాడుతున్నట్టుండేది. నేడో; గుండె మీద పెద్దభారం మూపుకుని నడుస్తూంది, అయినా కుంగి నామ రూపాలుపోగొట్టుకోలేదు. నా వద్ద, మిన్నువిరిగి మీదపడినా,

నిట్టూర్చి యెరుగదు-వనిపాటల్లోమునిగి ఆ మాత్రం తీరుబాటు కూడావుంచుకోదు.”

నీరజ మధ్యలోనే అడ్డుతగిలి-“ఇక చాలుతెండి, చాలా సంగతులు చెప్పుకు ఆవిడనిగురించి! అసాధారణమైన పిల్ల కనుకనే, బార్సాత్ కన్యావిద్యాలయానికి హెడ్ మిస్ట్రెస్ గా పంపరాదా అని? వాళ్లూ ఆ వుద్యోగంయిస్తామంటిరి!” అంది.

“ఆ విద్యాలయమేంకర్క? అండమానులూవున్నయ్!”

“లేదు, యెగతాళికి నేను చెప్పటంలేదు. మీరు సరళకు ఏ వదైనా అప్పగించుకోండి కాని, ఆ పొదరింటిపనిమాత్రం అప్పచెప్పటానికి వీలేదు.”

“ఏం, ఎందుకని?”

“సరళకు ఆర్కిడ్ నిగురించి బొత్తిగా తెలియదు”

“సరళకు నా కంటె యెక్కువతెలుసు. వాళ్ళ పెత్తండ్రికి ఆర్కిడ్ అంటే పంచప్రాణాలు! వారు ప్రత్యేకంగా మనుషుల్ని పంపి జావా నుంచి చైనానుంచికూడా తెప్పించేవారు; ఆనాడు వారి ఆ వేదన అర్థంచేసుకున్నవాళ్ళే అరుదు!”

ఈ విషయం నీరజకు తెలుసు, అందుకే సగంమంట!

“సరే, సరళకు మీకంటె, నాకంటెకూడా బాగా తెలుసు! అయితేయేం. ఆ పొదరిల్లు మనిద్దరిది! అందులో సరళకు హాక్కిమీలేదు. కావాలనుకుంటే, యీ తోటంతా దానికి కట్టిపెట్టండి. నాకుమాత్రం చేరెడు నేల వదలండి, అది కేవలం నా వొక్కతిదే! ఇంతకాలానికి యీ మాత్రమైనా అడగనోచుకోనా? దురదృష్టంవల్ల మంచానబడ్డాను-” చెప్పేది పూర్తి చేయలేక దిండులో మొహందూర్చి ఏడవసాగింది.

ఆదిత్యుడు నివ్వెరపోయాడు. ఇన్నాళ్ళనుంచీ అతను స్వప్నప్రపంచంలో విహరిస్తున్నట్టుంది. ఇవాళ యెదురుదెబ్బ తగిలి త్రుళ్ళిపడ్డాడు. ఆమె రోదన యీనాటిది కాదు, చాలా రోజులది. వేదనాతరంగాలు దినదినమూ వుధృతమవుతున్నాయి. కాని అతని చూపు క్షణకాలంకూడా అటువైపు పోలేదు. సరళ తోటపనులు చూస్తుంటే, నీరజ సంతోషిస్తున్నదిగదా అనుకున్నాడు. ఋతువునుబట్టి పూలమళ్ళు పెట్టటంలో సరళపేరు ముందు చెప్పాలి. ఒకనాడు ఏ సందర్భంలోనో సరళ పనితనానికి మెచ్చుకుని - 'కామినీలతను యింత చక్కగా పాకించటం నావల్లకూడా కాదు' అనగానే, నీరజ బిగ్గరగా నవ్వి - 'తలకు మించిన విలువయిస్తే, చివరికి అవతలవాళ్ళే నష్టపడతారు' అని అనేసింది. మొక్కలవిషయంలో సరళ చిన్న పొరపాటు వడినా, నీరజ గేలిచేసిగాని వదిలేదికాదు. నీరజ యింగ్లీషు కేటలాగులోవి వాడుకలో లేని కొన్ని పూలపేర్లు వల్లనే తెలియనట్టు వాటి పేర్లు సరళను అడిగేది. సరళ తప్పుచెప్పిందా, పొట్ట చెక్కలయ్యేటట్టు నవ్వి 'పెద్ద పండితురాలు బయలుదేరింది. దీనిపేరు 'కాసియ జావనికా' అని చివరికి మహరియాకూడా చెప్తుతాడే!' అంది. అతనికి యిలాంటివి యెన్నో తలపుకు రాసాగినవి.

అతను చాలాసేపు ఆలోచిస్తూ కూచుని, నీరజ చేయి తన చేతిలోకి తీసుకుంటూ - "యేడవమాకు నీరూ, మనసులో వున్నది చెప్పు! నీవు చెప్పినవిధంగా చేస్తా. సరళను తోటపనులకు దూరంగా వుంచుదామా? చెప్పు!" అన్నాడు.

సీరజ తన చేయి విడిపించుకుని - “నాకోసం మీరేమీ చేయనక్కర్లేదు. తోటమీది, మీ యిష్టంవచ్చినవాళ్ళని అట్టిపెట్టుకుంటారో, తీసివేస్తారో!” అంది.

“సీరూ, ఆమాట ఎలా అనగలిగావు! తోట నావాక్కడిదా! నీదికాదూ! పంపిళ్ళు యెప్పుడు జరిగినై! నా హిస్సాకి యెప్పుడొచ్చింది?”

“యీ విశ్వజగతంతా మీది. యీ చీకటికోణం నాది అయిననాడే, తోట మీదైపోయింది. విరిగిపోయిన మనసుతో, మిరుమిట్లుగొలిపే సరళ సమతూన దేన్ని వూతం చేసుకుని నిలబడగలను? మీకు సేవచేయటానికి నేను నాలో ఆ శక్తి యేది?”

“సీరూ, స్వయంగా నీవే సరళను యెన్నోసార్లు పిలిపించావు-తోటవిషయాలు సుప్రదించావు. ఒకనాడు మీరిద్దరూ దబ్బతోకలిపి, నారింజ అంట్లు తొక్కి, నన్ను విస్మయపరిచిన సంగతి గుర్తురావటంలా?”

“అప్పటి సరళ స్వభావంవేరు. ఆ విధి నేను నా జీవితాన్నే అంధకారమయం చేశాడు. అందువల్ల నేగదా, సరళకు అంత తెలుసు, యింత తెలుసు, ఆర్కిడ్ ని గురించి. నాకు తలా తోక తెలియదని మీకు తడుతూవుంది! ఆనాడు యెవరినోటా యిలాంటి మాటలు వినలేదు. ఏమనుకుని యీ కష్టకాలంలో మా యిద్దరినీ పోల్చుబోతున్నారు? ఇవాళ నేను సరళతో యెలా నెగ్గుతాను? యెలా సరితూగుతాను మీరే చెప్పండి”

“సీరూ, సీ నోట యీ మాటలు వింటానని కలలో కూడా పూహించలేదు. ఇవాళ మాట్లాడుతున్నది నా ‘సీరూ’ కాదు, మరొకరు అనిపిస్తూవుంది.”

“కాదు, కాదు. నేను ‘సీరూ’నే! ఇంత కాలానికికూడా నా మాటలు అర్థంచేసుకోలేక పోయారంటే, అదే నాకు పెద్దశిక్ష! పెళ్ళయిన తర్వాత, యీ పూదోట మీకు పంచ ప్రాణాలతో సమానమని తెలుసుకున్న నాటినుంచీ, నన్నూ, తోటనూ వేరుగా భావించుకోలేదు. లేకపోతే మీ పూదోటతో నాకు యేనాడో పేచీవచ్చేది; నాకు అది కంట్లో నలుసు అయ్యేది; దాన్ని నా సవతిగా యెంచేదాన్ని! అహోరాత్రులు నా తపస్సు యేమిటో మీకు తెలుసు! ఆ పూదోటలో నేను యెంతగా లీనమైపోయానంటే ద్వంద్వమనేది లేకుండా ఐక్యమయ్యాను.”

“సీవు నా సర్వస్వాన్ని మిళితం చేసుకుని వున్నావని నేను యెరగనా?”

“ఇవన్నీ అలా వుంచండి. ఇవాళ పూతోటలో మరో వ్యక్తి సునాయాసంగా చొరబడగలిగింది. అందుకు మీకేమీ బాధకలగలేదూ? నా దేహాన్ని చీల్చి, అందులో మరొకరి ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయగలనని యెన్నడైనా పూహించగలిగారా? ఈ పూదోట నా దేహం కాదూ? మీతావులో నేనుంటే, యిలా చేయగలిగేదానినా?”

“ఏం చేసేదానివి?”

“ఏచేసేదానినో చెప్పనా? పూదోట బీడుకానీ, వ్యాపారం దివాళాతీయనీ, వాకడికి పదిమంది మాలీలను

అయినా పెట్టేదాన్ని కాని మరొకస్త్రీని - ప్రత్యేకించి, నా కంటే, తోట పెంపకం బాగా తెలుసని గర్వపడే మరోవ్యక్తిని లోనికి అడుగుపెట్టనిచ్చేదాన్ని కాదు. నా శక్తి సామర్థ్యాలు నిరూపించుకోవటానికి అవకాశమేది? మీరు ఆవిడ గర్వాన్ని ఆసరా చేసుకుని, కాటికి కాళ్ళుజాచుకు కూచున్న నన్ను రాత్రింబవళ్ళు అవమానిస్తుంటారా? ఇది యెలా సాధ్యమయిందో చెప్పనా?"

“ఆఁ!”

“సరళమీద నా మీదకంటే యెక్కువప్రేమ మీకు. ఇంతకాలమూ నాకు తెలియనీయకుండా కప్పివుచ్చారు!”

అతను కాసేపు బుట్టలో వేళ్ళుజొనిపి కూర్చుని, విహ్వలుడై - “నీరూ, పదేళ్ళనుంచి కష్టసుఖాల్లో, ప్రతివిషయంలో, ప్రతిచిన్నపనిలో నీవు నన్నెరుగుదువు. అప్పటికీ నీవు యీ మాట అనగలిగితే, నేనేమి సమాధానం చెప్పను. వస్తాను! దగ్గిరవుంటే, నీ ఆరోగ్యం మరీ చెడిపోవచ్చు. మర్నరీదగ్గరి జపాను యింట్లోవుంటాను. నాతో అవసరంకలిగితే, కబురు పంపు.” అని చెప్పాడు.

5

కొలని ఆవలివొడ్డున నేచేడుచెట్ల గుబురులో చంద్రుడు వుదయిస్తున్నాడు. నీటిమీద డట్టమైన నీడలుపడుతున్నవి. అవతలివొడ్డు వసంతవృక్షపు చిగురుటాకులు, అప్పుడే నిద్ర లేచిన పసిపిల్లల నేత్రాలమాదిరి యెరగావున్నవి. ఆ పూల రంగు మెరుగుపెట్టని బంగారంలావుంది; ఆ పూల గాఢపరిమ

ళాలు భారాక్రాంతమై పరువులుతీయటంలేదు - ఘనీభవించి నట్టుంది. మిణుగురుపురుగులు కొమ్మలమీద మెరుస్తున్నవి. సరళ రేవుగట్టున మానంగా కూచునివుంది. ఎక్కడా ఆకు కదలటంలేదు; నీరు నల్లనినీడల వాకిట్లో, పాలిషుపెట్టిన వెన్నెల అద్దం బిగించినట్టుగా వుంది.

“రావచ్చునా?” వెనకనుంచి ప్రశ్న వినిపించింది.

సరళమృదువుగా - “రా!” అంది.

రమేశు రేవుమెట్లమీద, సరళపాదాలచెంత కూర్చున్నాడు. సరళ తొట్టుపడుతూ - “అక్కడ కూచున్నావేం, పైకిరా!” అంది.

“వర్ణన పాదపద్మాలతోనే ప్రారంభం! సరసన తావు వుంటే, ఆ తర్వాత కూర్చుంటాను. చేయి యిటుతే, విదేశీ వద్దతిలో కరచాలనం చేద్దాము.”

ససళచేతిని ముద్దెట్టుకుని - “మహారాజ్ఞికి యివే నా అభివందనలు! స్వీకరించండి!” అన్నాడు రమేశు.

రమేశు లేచి నిలబడి, జేబులోనుంచి కొంచెము గులాముతీసి, సరళ నుదుటవుంచాడు.

“ఇదేమిటి?”

“ఇవాళ ఫాల్గుణ పూర్ణిమ, హోలీ! గుర్తులేదా? మీ తోటలోని రెమ్మరెమ్మల రంగురంగుల పూలు కన్నులపండువుగా వున్నవి. వసంతకాలంలో శరీరము కాదు; మనసు రంగులువారుతుంది వనలక్ష్మీ! దానిని వెలిపుచ్చకపోతే, అశోక వనంలోకి నిర్వాసితురాలి వపుతావు!”

“మాటల్లో నీతో నెగ్గే పాండిత్యం నాకెక్కడిది?”

“మీకు మాటలెందుకు? మగపిట్ట ఆలాపన చేస్తుంది; ఆడపిట్ట నిశ్శబ్దంగా ఆలకిస్తేచాలు, జవాబు చెప్పినట్టే! ఇక సరసన కూర్చోనివ్వ”

రమేశు దగ్గరికి వెళ్ళి కూర్చున్నాడు.

ఇద్దరూ చాలాసేపు మానంగా కూర్చున్నారు.

“జైలుకి యెలా వెళ్ళాలో నాకు కొంచెం సలహా యివ్వ?” అని హఠాత్తుగా అడిగింది సరళ.

“జైలుకి వెళ్ళటం మంచినిశ్చప్రాయం! అందుకు సవాల్ మా గ్రామం నుంచి - జైలుకు యెలా వెళ్ళకుండా వుండాలో చెప్పటమే నేడు కష్టమైపోతోంది. ఈ కాలంలో ఆంగ్లేయుల మురళి యింట్లో కుదురుగా కూర్చోనిస్తుందా?”

“నేను యెగతాళికికాదు - నిజంగా అడుగుతున్నా. ఆలోచించి చూస్తే జైలే ముక్తిమార్గంలావుంది.”

“నీవు మనసువిప్పి, స్పష్టంగా చెప్ప!”

“అలానే చెబుతాను. ఆదిత్యభాయి మోముచూస్తే నీకు అంతా అర్థమయేది.”

“ఆ చిన్నెలు కొంచెంగా కనిపించినవి.”

“సాయంకాలం వంటరిగా వరండాలో కూర్చున్నాను. అమెరికానుంచి వచ్చిన పూల కేటలాగు చూస్తున్నాను. రోజూ సాయంత్రం నాలుగున్నరకు ఆదిత్యభాయి టీ తీసుకుని తోటపనికి నన్ను పిలిచేవారు. ఇవాళ అటూయిటూ పరధ్యానంగా తిరుగుతున్నాడు; మాలీలు పని చేస్తుంటే, వొక్కసారి అటు తిరిగి అయినా చూడలేదు. ఒకపర్యాయం వరండా

వైపుకు నేనున్న తావుకే వస్తున్నారనుకున్నా, కాని సుగోచంతో వెనక్కు తిరిగినట్టుంది. తనాబీలాంటి మనిషి - కాలు సాచివేసేనడక, పనిలో వొడుపు, నలువైపులా అజమాయిషీ చేసే దృష్టి, యజమానికి వుండవలసిన పట్టుచిడుపులు - కాఠిన్యముకాని మొఖాన ఎప్పుడూ చిరునవ్వు తొలుకాడుతుంది; నేడు ఆ వ్యక్తిలో అవేమీలేవు. వెలుపల యేమి జరుగుతుందీ గమనంలేదు; ఎక్కడోవుంది వారిమనస్సు! చాలాసేపటికి అడుగులో అడుగువేసుకుంటూ నావద్దకి వచ్చారు. అదే మరొక నాడైతే, గడియారం చూసి టైము అయింది అనేవారు. నేనూ లేచి బయలుదేరేదాన్ని. నెమ్మదిగా కుర్చీలాగి కూర్చుని - 'కేటలాగు చూస్తున్నారా?' అన్నారు. నా చేతిలోనుంచి కేటలాగు తీసుకుని పేజీలు తిప్పసాగారు, ఏమీ చూస్తున్నట్టు లేదు. ఇక ఆలసించటం మంచిదికాదు. చెప్పవలసినది గట్టిగా స్పష్టంగా చెప్పివేయాలని నిర్ణయించుకున్నట్టు నా ముఖంవంక చూశారు. మరుక్షణమే కేటలాగువంక చూస్తూ - "ఎంత 'నైసటాషియమో' చూశావా సరూ" అన్నారు. మాట అలసినట్టుంది. తర్వాత చాలాసేపు యేమీ మాట్లాడకుండా పేజీలు తిరగవేయసాగారు. మళ్ళీ ఒకపర్యాయం నావంకచూసి చప్పన వుత్తకం మూసివేసి, నా వొళ్ళోకి విసిరి, లేచి బయలుదేరారు. 'తోటలోకి వెళ్తున్నారా?' అని అడిగాను. 'లేదమ్మా, కొంచెం పనుంది. బయటకు వెళ్ళిరావాలి' అని, సంకెళ్ళు తెంచుకున్నట్టు పారిపోయారు."

“వారు నీతో ఏమిచెప్పాలనుకున్నారని నీవుద్దేశం?”

“ఇదివరకు ఒకపూదోట మంగళమయింది. దీనినికూడా మంటగలపమని పుత్తరువువచ్చినట్టు చెప్పనచ్చారనుకుంటా.”

“సరూ, అలాఅయితే నేను జైలుకు వెళ్ళటం మానుకున్నట్టే!”

“ఆ దారి నేను మూసివేయగలనా! స్వయంగా చక్రవర్తి పిలుస్తున్నావుడు?”

“నీవు కొమ్మునుంచి దారిలో వడిపుండటమూ, నేను సంకెళ్ళు వేయించుకుని దర్పంగా జైలుకు వెళ్ళటమూ! ఇదిజరిగే వనేనా? ఈ వయస్సులోనే, నేను పెద్దమనిషిని కావలసి వచ్చేట్టుంది.”

“ఏమిచేద్దామని?”

“నీ అశుభగ్రహణంమీద యుద్ధం ప్రకటిస్తాను; నీ జన్మ పత్రికనుంచి ఆ, గ్రహాన్ని పారదోలుతాను. తర్వాత అంతా తీరుబాటే - అండమానులదాకా!”

“నీవద్ద నేనేమీ దాచను. కొన్నాళ్ళనుంచి ఒక విషయం స్పష్టమవుతూంది. అది నీముందు వెలిబుచ్చుతాను; ఏమీ అనుకోవద్దు.”

“చెప్పకపోతే, అనుకోవాల్సి వస్తుంది.”

“బాల్యంనుంచీ, నేనూ ఆదిత్యభాయీ వాకేచోట పెరిగి పెద్దవాళ్ళమయాము - అన్నా చెల్లెలులా కాదు, సోదరుల మాదిరి. యిద్దరం సరసన నేల బాగుచేశాం; మొక్కలు పెట్టాం. మా అమ్మ, పెత్తల్లి రెండుమూడు రోజులు ఎడంగా టైఫాయిడ్తో కాలం చేశారు. అప్పటికి నాకు ఆరేళ్ళు. ఆ తర్వాత రెండేళ్ళకు మా నాన్న దేహంచాలించారు. పెత్తండ్రి

గారికి అన్నిటికంటే జీవితంలో తోటమీద యెక్కువ మమకారం! జీవితాన్ని అయినా ధారపోసి పూదోట సంరక్షిస్తానని వారికి నామీద నమ్మకంవుంది. అలానే వారు నన్ను సాకారు. వారు అందరినీ నమ్మేవారు. అపనమ్మకమనేది ఏవో శానా యెరగరు. వారివద్ద అప్పవట్టుకెళ్ళిన మిత్రులే, వారి బాకీలుతీర్చి పూదోట కాపాడతారని ఆశించారు. కేవలము ఆదిత్యభాయీ చెల్లువేశారు; మిగతావారెవరూ యెర్రని యేగాని యివ్వలేదు. ఈచరిత్ర యిదివరకే నీకు కొంతతెల్పుననుకుంటాను; అయినా మొదటినుంచీ చెప్పాలనిపిస్తోంది.”

“అంతా నాకు కొత్తగావుంది.”

“తర్వాత అంతా కూలిపోయింది. ఏదోవిధంగా నావవాడ్లుకు చేరేటప్పటికీ, మళ్ళీ నా అదృష్టం ఆదిత్యభాయీతో పెనవేసుకుపోయింది. మొదటిమాదిరే సోదరులమాదిరి కలిసి పోయాము. ఆ నాటినుంచి వారి ఆశ్రయంలో వుంటున్నాను. అలానే వారిని నా ఆశ్రయంలో వుంచుతూ వస్తున్నాను. నేనూ వారి మంచిసెబ్బరలవిషయం తగు శ్రద్ధతీసుకుంటున్నానని నొక్కిచెప్పగలను. అందువల్ల సంకోచించవలసిన అవసరమే కలగలేదు. మేము మొదట్లో ఒక తావునపెరిగిన సంబంధం తోటి, అప్పటి మావయస్సుతోటి పరస్పరంకలిసినట్లుగావుంది. ఇలానే జీవితం వెళ్ళిపోయేది. కాని చెప్పిచూత్రం?—”

“పూర్తిగాచెప్పు!”

“హఠాత్తుగా నాకు యుక్తవయస్సు వచ్చినవిషయము నొక్కి దేనికిచెప్పటం జరిగింది? మేము కలిసిమెలిసి యేరోజుల మరుగున పనిచేశామో, ఆ తెరకాస్తా వొక్క ఊణంలో

తొలగిపోయింది. నీకు అంతా తెలుసు. నా విషయం కప్పి వుచ్చింది యేమీలేదు. నామీద వదినగారి కోపం చూసి చాలా ఆశ్చర్యపోయాను. ఏమీ అంతుపట్టలేదు. ఇంతవరకు నన్ను నేను తేరిపారజూచుకోలేదు. వదినగారి క్రోధాగ్ని వెలుగులో నన్ను పరిశీలించుకున్నాను; నా దృష్టిలో నేను పట్టుబడిపోయాను. చెప్పేది అర్థమవుతుంది కదూ?”

“అణగియున్న బాల్య ప్రేమ-వొత్తిడికి, యివాళ బాహిరిల్లింది.”

“ఏమిచేయను చెప్ప? నా నుంచి పారిపోయేది ఎలా?” అని చెవుతూ సరళ, రమేశు చేతులు పట్టుకుంది.

రమేశు మెదలకుండా వున్నాడు.

“ఇక్కడవుంటే, నా అపరాధం యెక్కువవుతుందేమో!”

“ఎవరి పట్ల?”

“వదినగారిపట్ల!”

“ఇదుగో సరళా, యీ చాదస్తవు కబుర్లు నా దగ్గర చెప్ప మాకు. నీ స్వత్వాన్ని ఎలా నిలుపుకుంటావు? మీ యిద్దరి స్నేహము యీనాటిదా? ఆనాడు మీ వదిన ఎక్కడ వుంది?”

“నీవు నామీది ప్రేమకొద్దీ, అలాపాసగని మాటలు చెవుతావేమిటి? ఆదిత్యభాయి విషయం కూడా ఆలోచించాలా?”

“ఎందుకువద్దూ? నీకు తగిలినదెబ్బే వారికికూడా తగిలివుండదని అనుకుంటున్నావా?”

“ఎవ రది? రమేశా?” వెనకనుంచి వినబడింది.

“అవును, అన్నాయి!” అని రమేశు లేచి నిలబడ్డాడు.

“మీ వదిన నీ కోసం కబురుచేసిందట, పనిమనిషి వచ్చింది యిప్పుడే!”

రమేశు వెళ్ళాడు. సరళకూడా లేచి నిలబడింది.

“వెళ్ళవద్దు సరూ, కూర్చో!”

అదిత్యుని మోముచూసి, సరళమనస్సు తరుక్కుపోయింది. పనిపాటల్లో ఊణంతీరుబడిలేకుండా, మైమరచివుండే యీ వ్యక్తి తుఫానులోపడి, చుక్కానివిరిగిన నావలాగా నుడిగుండంలో కొట్టుకులాడుతున్నాడు.

“మనిద్దరమ్మా పూర్తిగా ఐక్యమై జీవితాన్ని ప్రారంభించాముయిక్కడ! మన కలయిక ఎంత సహజమైనదంటే, ఏకారణంవల్ల కూడా విభేదంవస్తుందని పూహించటమే అసంభవమనిపించింది. ఏ సరూ, అంతేనా?”

“అంకుర రూపంలో వాకటిగా వున్నప్పటికీ, పెరిగిన పిమ్మట వేరుకావచ్చును; దీన్ని తోసివేస్తే యెలా?”

“అ విభేదం బాహ్యం; కేవలం కళ్ళకి కన్నట్టేది - అంతఃకరణంలో వేరుకావు. ఇవ్వాలని నాకు దూరించేయటానికి వెల్లువ వచ్చిపడింది. ఇది నన్ను యింతగా నొప్పించి, కుంగతీస్తుందని అనుకోలేదు. సరూ, అకస్మాత్తుగామనం యెంత పెద్ద అఘాతానికి గురిఅయ్యాయో పూహించావా?”

“ఎరుగుదును భాయీ, మీకంటే ముందే గ్రహించాను!”

“సహింపగలవా?”

“తప్పేదేముంది?”

“కాని స్త్రీలలో పురుషులకంటె యెక్కువ సహనశక్తి వుంటుందనుకుంటాను?”

మీరు పురుషులు. దుఃఖాన్ని యెదిరించిపోరాడుతారు. మీ ధర్మం మొదటినుంచీ యిదే; కాని మేము యుగయుగాల నుంచీ దుఃఖాన్ని సహిస్తూవస్తున్నాము; బహుశా ముందు కూడా యితే! కన్నీరు, నిబ్బరము - అంతకు మినహా మాకు మూలధన మేముంది?”

“నిన్ను నానుంచి వేరుచేయటం గొంతులో ఊపిరి ఉన్నంతవరకు జరగనివ్వను. ఇది అన్యాయం, దారుణం” అని చెబుతూ అతను ఆకాశంలోని అదృశ్య శత్రువుతో యుద్ధానికి సన్నద్ధమవుతున్నట్టుంది.

సరళ అతని చేతిని, తనచేతిలోకి తీసుకుని, నెమ్మదిగా సవరించుతూ, స్వగతమాదిరి చెప్పుకుపోతూవుంది. “న్యాయా న్యాయాల విషయం కాదుభాయి. విడివడని మన సంబంధం తెలిసిననాడు, చాలామంది నొచ్చుకుంటారు. నలువైపుల కల్లోలు రేగుతుంది. ఎవరిది తప్పు అనేటట్టు?”

“నీవు సహించలేవు సరూ, నాకు తెలుసు! నా కొక సంగతి గుర్తుకొస్తోంది. నీవి చక్కని శిరోజాలు - యివ్వడు కూడా! చిన్నతనంలో నీశిరోజాలు చూసుకుని నీవు మురుసు కునేదానివి. అందరూ నీ మురిపాన్ని ఎక్కువచేశారు! ఒకనాడు నీతో పోట్లాటవచ్చింది. మధ్యాహ్నపువేళ దిండుమీద తలపెట్టి జుట్టు విరియబోసుకుని పండుకుని వున్నావు. నేను కత్తెర చేత బట్టుకుని, పిల్లి అడుగులు వేసుకుంటూ వచ్చి, గుప్పిటనిండా నీ వెంట్రుకలు కత్తిరించాను. వెంటనే నీకు మెలకువ వచ్చింది.

పల్లని నీ నేత్రాలు మరీ నలుపుకు తిరిగినై. 'నేను ఈ మాత్రానికే లొంగిపోతానా?' అని, నా చేతిలోని కత్తెర లాగుకుని, మెడదాకా వెంట్రుకలన్నీ కత్తిరించి పారవేశావు. మీ పెత్తండ్రి చూసి విస్తుపోయాడు. 'యిదేమిటి?' అని అడిగాడు నిన్ను. నీవు ప్రశాంతవదనంతో 'మహాపుక్కబోస్తూ వుంది.' అని తేలిగ్గా అన్నావు. వారూ నవ్వి, అంతేననుకుని కత్తెర తీసుకుని వెంట్రుకలు హెచ్చుతగ్గులు లేకుండా సరిచేశారు. వారూ-నీపెత్తండ్రికదూ!"

సరళ పక్కున నవ్వి- మీ తెలివితేటలకి చెప్పకోవాలి! అది నా వోర్పును చూపిస్తుందనుకున్నారేమో, కానేకాదు. ఆనాడు మీరు నన్ను ఎంతగా వేధించారో, నేను మిమ్ముల్ని అంతకు తక్కువ చేసుకునినలేదు. అవునా?" అంది.

"నిజమే, కత్తిరించిన వెంట్రుకలు చూచి నాకు యేడ్పు వాకటే తక్కువ. మరునాడు సిగ్గుతో నీకు ముఖం చూపలేక పోయాను. చదువుకునే గదిలో మెదలకుండా కూర్చున్నాను. నీవువచ్చి చేయిపట్టుకుని లాక్కువెళ్ళావు తోటలోకి, యేమీ జరగనట్టు! ఫాల్గుణమాసంలో గాలివాన వచ్చిననాటి సంగతి గుర్తుందా? తోటలో నా పూరిపాక కప్ప యెగిరిపోయింది. అప్పుడు నీవు వచ్చి—"

"పోనివ్వండి ఆ సంగతులు—" అని దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి- ఆరోజులు మళ్ళీరావు? అని సరళ లేచి నిలబడింది.

అతను వ్యాకులపాటుతో సరళచేయి పట్టుకుని- "వద్దు వెళ్లవద్దు. వెళ్ళవలసివచ్చిననాడు—" అని చెవుతూ ఉత్తేజితో డయ్యాడు. "అసలు నీవు ఎందుకు వెళ్ళాలి? ఏం తప్ప చేశా

పని? ఈర్ష్యగాని, అసూయగాని లేదే! పదేళ్ళ నుంచి గృహస్థ జీవితంలో నా పరీక్ష జరుగుతుంది. దాని ఫలితమే యిది! మనమీద దేనికీ కడుపురుంటుంది? అలా అయితే నేను నిన్ను చూచినది మొదలు యిరవై మూడేళ్ళ చరిత్ర తుడిచి వేయాలి వుంటుంది!”

“యిరవై మూడు సంవత్సరాల విషయం నేను చెప్పలేను కాని యీ చివరి దినాల్లో అసూయ చెందటానికి కారణమే లేదంటామా? నిజం వాప్సకుతీరాలి! ఆత్మనంచనవల్ల ప్రయోజనమేముంటుంది? మీ, నామధ్య ఏ విషయమూ అస్పృష్టంగా వుండకూడదు.”

అతను కాసేపు స్తబ్ధుగా కూర్చున్నాడు. “ఇప్పుడు అస్పృష్టత యేమీలేదు. నీవులేని ప్రపంచం వ్యర్థమని లోలోపల అర్థమవుతుంది. నా జీవితం ప్రథమ ఘడియల్లో నిన్ను ఎవరి వద్దనుంచి పొందానో, వారుకాక మరెవరూ నిన్ను వేరు చేయలేరు.”

“అలా మాట్లాడి కష్టాన్ని పెంచుచుకోవద్దు భాయీ, కొంచెం స్థిమితంగా ఆలోచించుకోనివ్వు.”

“ఆలోచన మొదలుపెట్టి, వెనుకకు వెళ్ళలేము. మనిద్దరి జీవితం మీ పెత్తంద్రీవిడిలో ప్రారంభించినపుడు, ఆలోచించకుండానే జరిగింది. ఆ దినాలను యెలా నామరూపాలు లేకుండా చెయగలం? సరూ, నీ సంగతి నేను చెప్పలేను కాని నావల్ల మాత్రం కాని పని!”

“మీ పాదాలకు మొక్కుతాను, నా మనస్సును బలహీనపరచవద్దు-నా విముక్తి మార్గాన్ని బంధించేయకండి.”

అతను సరళ రెండుచేతులూ పట్టుకుని - “అది విముక్తి మార్గంకాదు సరళా, దాన్ని అలా వుండనివ్వను. నేను నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను; యీ సత్యాన్ని యివాళ యింత సునాయాసంగా చెప్పగలిగినందుకు నా మనసు వుప్పొంగుతూవుంది. ఇరవై మూడు సంవత్సరాలు మొగ్గరూపంలో వున్న పూవు దైవకృపవల్ల నేడు వికసించింది. దాన్ని కప్పివుచ్చటం పిరికి తనము-అధర్మపుత్రుడని గట్టిగా చెప్పగలను” అన్నాడు.

“ఇక పూరుకో, యేమీ మాట్లాడవద్దు. ఈ రాత్రికి నన్ను మన్నించు.”

“సరూ, నేనే దయజూపతగినవాడిని; జీవితంలో చివరి ఘడియవరకూ తుమ్మార్పిణి. ఎందుకు నేను గుడ్డిగా ప్రవర్తించాను? నిన్నెందుకు గుర్తించలేకపోయాను? నేను పొరపడి దేనికి పెళ్ళిచేసుకున్నాను? నీవు చేసుకోలేదే! నిన్ను కోరి యెంతమంది రాలేదు? - అంతా నాకు తెలియకపోలేదు.”

“పెదనాన్న పూదోటభారంఅప్పగించారు, లేకపోతే-”

“లేదు, లేదు, నీ మనసులో ఉజ్వల సత్యం విరాజిల్లుతూవుంది. నీకు తెలియకుండానే, ఆ సత్యానికి నీవు కట్టుపడి పోయావు. నన్ను దేనికి మేలుకొల్పలేదు? మనమార్గాలు యెందుకు వేరైపోయినవి?”

“పోనివ్వండి; అంగీకరించవలసినదాన్ని కాదని, ఎవరితో పోట్లాడతారు? అనవసరంగా బాధపడితే, వారిగేదేమిటి? తెల్లవారినాక యేదో ఒక నిర్ణయానికి వద్దాము.”

“సరే, అలానే వూరుకుంటాను. కాని యీ వెన్నెల రాత్రి నా తరపున మాట్లాడటానికి యేదైనా నీ వద్ద విడిచి పెళతాను!”

భోట పనికి అతని నడుమున సంచివాకటి వేలాడుతూ వుంటుంది; దానితో ఎప్పుడూ అవసరంఉండేది. అందులో నుంచి నాగకేసరపూలగుత్తి తీసి, — “యీ పూలంటే నీకు చాలా ఇష్టమని యెరుగుదును. నీ భుజంమీది పమిటపైన పెడతాను. ఇదిగో సేప్టీ పిన్ను!” అన్నాడు.

సరళ కాదనలేదు. అతను యిష్టమొచ్చినంత టైము తీసుకుని, పూలు అలంకరించాడు. సరళ లేచి నిలబడింది — అతను యెదురుగా నుంచుని సరళ రెండుచేతులూ పట్టుకుని ఆకాశంలోని చంద్రుని చూస్తున్నట్టు ఆమె మోమువంక చూస్తూ వుండిపోయాడు.

సరళ చేయి విడిపించుకుని పారిపోయింది, అతను ఆమెను అనుసరించలేదు; కనుచూపుమేర, నిలబడి చూస్తూ వున్నాడు. తర్వాత గట్టుమీద కూర్చున్నాడు.

నౌకరు నచ్చి — “వంట తయారయింది” అన్నాడు.

“ఈపూట భోంచేయను”

6

రమేశు గుమ్మంలోనుంచి — “నన్ను పిలిచావా వదినా?” అన్నాడు. నీరజ రుద్ధకంఠాన్ని సవరించుకుని — “రా!” అంది.

గదిలోని వత్తులు ఆర్పి వున్నాయి; కిటికీలన్నీ తెరచి వున్నాయి; వెన్నెల నీరజ మోముమీద, పక్కమీద, తల గడన, ఆదిత్యుడు యిచ్చిపోయిన లాబర్నమ్ పూగుత్తి మీద పడుతూవుంది; మిగతా గదిఅంతా కీ నీడలోవుంది. నీరజ దిండునానుకుని వొడ్డిగిలి పడుకుంది — కిటికీ ఆవల దూరా కాశంలోకి చూస్తూ! అటు పొదరింటి అవతల పోకచెట్ల పంక్తులు కనిపిస్తున్నవి. గాలి యిప్పుడే వీచసాగింది. ఆకులు కదులుతున్నవి; మామిడిపూత సువాసనలు గుబాళిస్తున్నవి. దూరాన్నుంచి వల్లెపాట వినిపిస్తోంది. గ్రామీణులు డోలు మీద ‘హోళీ’ పాడుతున్నట్టుంది. కిందపెట్టిన పల్లెంలో కొన్ని తీపివస్తువులు, కొంచెం గులామువుంది. దర్వాను కానుక అది! రోగి విశ్రాంతికి భంగం కలుగుతుందేమో నని యింటిల్లపాదీ నిశ్శబ్దంగా వుంది. చెట్లమీద వసంతపక్షుల ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు నడుస్తున్నవి— ఏ పక్షుమూ పరాజ యాన్ని అంగీకరించేటట్టులేదు. రమేశు స్త్రాలు లాక్కుని నీరజ మంచంవద్ద కూర్చున్నాడు. యేడ్పు వస్తుందని నీరజ చాలా సేపు మాటాడలేదు, ఆమె పెదవులు కంపిస్తున్నవి. వేదనా తరంగాలు ఆమెను ఉక్కిరిబిక్కిరి చేస్తున్నవి. కాసేపటికి స్థిమితపడింది, లాబర్నమ్ పూగుత్తిలోనుంచి జారిన పూలు రెండూ ఆమె గుప్పెటలో నలిగిపోయినవి. తర్వాత యేమీ మాటాడకుండా, ఒకపుత్తరం తీసి రమేశు చేతికి యిచ్చింది. ఆ పుత్తరం ఆదిత్యుడు వ్రాసింది:—

“దీర్ఘ కాల పరిచయానంతరంకూడా, నా నిష్ఠను శంకించగలగటం నాకు చాలా విస్మయాన్ని కలిగించింది. దీనిని

గురించి చర్చించబూసుకోవడం సిగ్గుచేటు. నీ ప్రస్తుత మనస్థితినిబట్టి, నా చేతలు, మాటలు విడ్డూరంగా కన్పించవచ్చు. ఇలా నిష్కారణంగా మనస్సును బాధ పెట్టడం బక్కచిక్కిన నీ శరీరానికి మంచిదికాదు. నీ మనస్సుకు స్వస్థత చేకూరే వరకు నేను, దూరంగా ఉండటమే శ్రేయస్కరం. సరళను యిక్కడనుంచి పంపివేయడం నీ అభిమతమని అర్థము చేసుకున్నాను. అదే చేయవలసి రావచ్చు. ఎంతి ఆలోచించినా మరొక మార్గము తోచడములేదు నా చదువు సుధ్యలు అభివృద్ధి అన్నిటికీమూలం- సరళ పెత్తండ్రిఅని, నీతోచెప్పాలి. నా జీవితం సార్థకమవటానికి దారికూడా వారే చూపారు. సరళ వారి స్నేహరాశి; పూర్తి నిస్సహాయురాలు. ఇవాళ ఆమెను విడిచిపెట్టటం అధర్మమవుతుంది. నీ ప్రేమకోసంకూడా యీ అధర్మానికి వొడిగట్టలేను.

నా వ్యాపారంలో మరో కొత్తశాఖ-పూలవిత్తనాలు, కాయగూరల విత్తనాలు అమ్మటం - నెలకొల్పుదామని వాక నిర్ణయానికి వచ్చాను. మానికతల్లాలో యిల్లు వున్న తోట దొరకవచ్చు! సరళను అక్కడే వుంచుతాను. ఈ పని మొదలెట్టటానికి నా చేతిలోడబ్బులేదు. అందుకు యీ తోట తాకట్టు పెట్టాలి. నీవేమీ మనసు కష్టపెట్టుకోవద్దని మనవి! సరళ పెత్తండ్రి వడ్డీలేకుండా ఈ తోటకు పెట్టుబడి పెట్టినసంగతి మరచిపోవద్దు. తన చేతిలోది చాలక బయట అప్పుకూడా తెచ్చాడట నాకోసం. పైగా పూల విత్తనాలు, అంట్లు, అరుదుగా దొరకే పూలమొక్కలు, ఆర్కిడ్, వచ్చిక కత్తిరించే మిషను, ఎన్నో పనిముట్లు దమ్మిడీ తీసుకోకుండా యిచ్చారు.

వారు యింత పెద్దసహాయం చేసివుండకపోతే, ఎక్కడో ముప్పై రూపాయలకు గుమస్తాపని చేకుతుండేవాణ్ణి! నిన్ను పెళ్ళాడే అదృష్టమూ కలిగేదికాదు! నీతో మాట్లాడిన తర్వాత, 'సరళకు నేను ఆశ్రయమిచ్చానా లేక సరళ ఆశ్రయంలో వుండి నేను యిందాకావచ్చానా' అనే ప్రశ్న నా మనస్సులో మెదులుతూవుంది. ఇంతకాలంనుంచి మరచిపోయిన సహజ విషయాన్ని నీవే గుర్తుకు తెచ్చావు. ఆ విషయం నీపూ గుర్తించుకోవాలి. సరళ నా మెడలమీద లేనిపోని భారమని యెప్పటికీ అనుకోవద్దు. వాళ్ళబుణం నే నెన్నటికీ తీర్చుకోలేను. నా మీద వాళ్ళ హక్కుకూ మితిలేదు! సరళ నీ కంటబడదు యెప్పటికీ; కాని మాయిద్దరి బాంధవ్యం విచ్ఛిన్నం కావటానికి వీలేదు! ఇదివరకెప్పుడూ యీ విషయం యింత స్పష్టంగా భోదపడలేదు. నేడు నా దుఃఖము మాటలకు అందనిది; అంతా వివరించలేకపోయాను. ఊహించి, అర్థచువుతుండేమో ప్రయత్నించి చూడు! - జీవితంలో నీక్కూడా తెలియకుండా వుంచిన వ్రథమ విషాదగాఢ యిదే!"

రమేశు వ్రతరం రెండుసార్లు చదివి మెడలకుండా కూచున్నాడు.

నీరజ వ్యాకులకంఠంతో - "ఏమైనా మాట్లాడు మరిదీ!" అంది.

అప్పటికీ రమేశు మానంగానే వున్నాడు.

నీరజ బోర్లవడుకుని తల బాదుకుంటూ - "చాల పొరబాటు పడ్డాను. ఎంతో అన్యాయం చేశాను. మీలో

ఎవరూ, నా మనసు పాడవటానికి కారణం గ్రహించలేక పోయారా?" అన్నది.

“అదేమిటి వదినా, మనసు దిటవువరచుకో. లేకపోతే ఆరోగ్యం మరీ చెడిపోతుంది.”

“ఈ అనారోగ్యమే కొంపకు తిప్పలు తెచ్చింది. ఇంకా దీనిమీద మమకారం చూపనా! వారిని శంకించటమా! ఈ నిరర్థక జీవితాన్ని ఆధారం చేసుకొని నన్ను నేను శంకించు కున్నట్టు కాదూ! ఒకసారి ‘మాలినీ’ అని మరొకసారి ‘వన లక్ష్మి’ అని పిలిచే వారి ‘నీరూ’ యివాళ దేమైపోయింది. ఆమె పూదోటను ఎవరు అపహరించారు? నా పేరు ఒకటే ననుకున్నావా మరదీ- వారు పనులన్నీ ముగించుకుని యింటికి వచ్చేటప్పటికి ఆలస్యమైననాడు, వారికోసము ఎదురు చూస్తూ భోజనం ముందు పెట్టుకుని కూర్చునేదాన్ని. అప్పుడు నన్ను ‘అన్నపూర్ణా’ అని పిలిచేవారు. సాయంకాలం కొలనుగట్టున కూచునేవారు. నేను వెండి పళ్ళెరంలో మల్లెపూలు సర్ది, వాటిమీద తమలపాకులు పెట్టుకువెళ్ళేదాన్ని వారు నవ్వి - “తాంబూల కరండవాహినీ” అనేవారు. అదివరకు కుటుంబ విషయాలన్నీ నాతోనే సంప్రతించేవారు. ఒకసారి ‘గృహ మంత్రి’ అని మరొకసారి ‘హంశ కటరీ’ అని! వొడ్డులొరసిప్రవ హించుశ్రావణ భాద్రపద మాసాల్లోని నదినికాబోలు! సము ద్రంలోకలిసేముందు నా శాఖలు నలువైపులా వ్యాపించినై! నేడు, కనురెప్ప పాటులో చుక్కగీరు లేకుండాపోయింది; రాళ్ళు, ఇసుక బయట పడినై!”

“వదినా, నీకు నయమవుతుంది. తప్పక నీ స్వస్థానం పొందుతావు!”

“లేనిపోని ఆశలు చూపకు మరిదీ! డాక్టర్ల మాటలు నేనూ వింటున్నాను. అందువల్లనే, ఇన్నాళ్ళనుంచి సుఖంగా వెళ్లబుచ్చిన సంసారాన్ని, మళ్ళీపొందాలనే యీ లోభమూ అడియాసానూ!”

“అవసరమేమిటి వదినా! నీవు మొదటినుంచీ వారికోసం నీ సర్వస్వం ధారపోశావు; దానికి మించినదేముంది? యిచ్చిన దానికి ప్రతిఫలం పొందావు. ఎంతమందిస్త్రీలు దీనికి నోచు కున్నారు? కాసేపు డాక్టర్లమూటే నిజమనుకుందాం. ఆ రోజు వస్తే, గొప్పగాపొందినదాన్ని గొప్పగానే యిచ్చివెళ్ళు! నీవు జీవితాన్ని యెంతగౌరవంగా గడిపానో, ఆ గౌరవాన్ని కంటూ వరచుకుని వెళతావా? ఈ యింట్లో నీ చివరిస్మృతి చిహ్నానికి, నూతన మహిమను ప్రసాదించి వెళ్ళు వదినా!”

నా గుండె చెరువై పోతుంది మరిదీ! దీర్ఘకాల ఆనందాన్ని యధావ్రకారమేవుంచి, చిరునవ్వుతో వెళ్ళిపోవచ్చును కాని నా విరహాదిహ్నంగా మిగులుమిగులుమనే చిన్నదీపమైనా వుండే ఆవకాశంలేదా? ఆ తలపునచ్చినప్పుడు నాకు చావ బుద్ధికూడా వుట్టదు. సరళ, అదే సర్వస్వాన్ని భుక్తపరచుకుంటుంది — యిదేనా, విధి న్యాయం. ?”

“యదార్థం చెబుతాను, నీవు కోపగించుకోవద్దువదినా. నీవు చెప్పేది నాకేమీ అంత పట్టటాలేదు. ఇంతకాలంనుంచీ దానం చేసి, ఇవాళ నీవు అనుభవించే అవకాశం లేనప్పుడు కూడా సంతోషంతో యిచ్చివేయలేవా? నీ ప్రేమ పరిహాస

పాత్రంకాదా? సంసారంలో నీశ్రద్ధాదీపాన్ని చేతులమీదుగా తుత్తునియులుచేసి నామరూపాలులేకుండా చేయానివ్వందా? ఆవ్యధనుంచి తప్పకుపోన జూస్తున్నావు; కాని మా హృదయాల్లో ముల్లుమాదిరి కలకవేయదా? వదినా, నీ జీవితంలో సంపూర్ణ జౌదార్యాన్ని యీ చివరి గడియల్లో, యిలా లోభానికి గురికానివ్వద్దని చేతులెత్తి ప్రార్థిస్తున్నాను.”

నీరజ వెక్కివెక్కి యేడవసాగింది. రమేశు నిశ్శబ్దంగా కూర్చున్నాడు; వోదార్చటానికికూడా ప్రయత్నించలేదు.

కాసేవటికి నీరజ లేచి పక్కమీద కూర్చుని- “నీవు నాకొక భిక్షువెట్టాలి మరదీ!” అని అడిగింది.

“సెలవివ్వు వదినా”

“ఏను సరిగ్గా, నా హృదయం లోపల కన్నీటితోనిండి పోయినపుడు నేను ఆ వరచుహాస పటంవంక చూసుంటాను. కాని వారి సందేశం హృదయందాకా చేరటంలేదు. నా మనస్సు చాలా సంకుచితమైనది. ఎలానైనా నాకు వాక గురువును చూపించు-లేకపోతే యీబంధనాలు తెంపుకోలేను. మాయలోనే చిక్కుకొని వుంటాను. ఆనందంగా జీవితం గడిపిన యింట్లోనే చనిపోయినాక యుగాల తరబడి దుఃఖ వాతావరణంలో రోదిస్తూ తిరుగాడాలి - నన్ను ఇందులోనుంచి పుద్ధరించు మరదీ!”

“శాస్త్రాలు పాపండుడని చెపుతవి నాలాంటివాడినే ! వీటిమీద నాకు నామ్మకాలు లేవు. స్నేహితుడొకడు నన్ను బలవంతాన వాళ్ళ గురువుగారివద్దకి పట్టుకెళ్లాడు. కాని దీక్ష

బద్ధుణ్ణి కాకమునుపే పారిపోయి వచ్చాను. చెరసాలకు ఒక వ్యవధి అనేది వుంటుంది; ఈ బంధనాలన్నీ వ్యవధిలేనివి.”

“నీ మనస్సు దృఢమైనది. నా బాధను నీవు ఎలానూ అర్థం చేసుకోలేవు నేను విలవిలలాడినకొద్దీ కూరుకుపోతున్నాను నిగ్రహించుకోలేక పోతున్నాను.”

“నే నొకమాట చెబుతాను విను వదినా! నీ సర్వస్వాన్ని మరొకరు గుంజుకుపోతున్నారని అనుకున్నంతకాలమూ నీ హృదయము భగ్గున మండుతూనే వుంటుంది. శాంతి ఎప్పుటికీ లభించదు. కాని కొంచెం తాపీగా కూచుని ‘యిచ్చి వేశాను. నా సర్వస్వాన్ని అన్నిటికంటే అమూల్యమైన నా ప్రేమనుకూడా దానంచేశాను’ అనిచూడు! గుండెమీదనుంచి బుడ తీసివేసినట్టుంటుంది, ఎంత తేలిగ్గా వుంటుందో! మనసు ఆనందంతో నిండిపోతుంది. గురువుతో పనిలేదు. ఇప్పుడే చెప్పి వెయ్ ‘నాకోసమేమీ అట్టిపెట్టుకోను. అంతా దానంచేసి దుఃఖబంధనాలన్నీ తుంచివేసి, నిర్మల మనస్సుతో వెళ్ళటానికి సంసిద్ధమయ్యాను’ అని చెప్పు!

“ఆఁ - అలాచెప్పు! మరొకసారి ఆ ముక్తిమంత్రం విని పించు మరిదీ! ఈనాటివరకు యివ్వటంలో ఆనందం అనుభవించాను. ఇవాళ యివ్వలేకపోతున్నాను. అందుకే యీకష్టమంతా! ముమ్మాటికీ నా సర్వస్వం యిచ్చివేస్తాను. ఇక ఆలసించటం మంచిదికాదు. ఇప్పుడే వారిని పిలుపు!”

“ఇవాళకాదు వదినా, ముందు నీ మనస్సును చక్కగా చెప్పుచేతల్లో వుంచు - నీ సొకల్పం సహజరూపాన్ని పొందనివ్వు!”

“కాదుకాదు, ఇక సహించలేను. వారు యీ యింట్లో గాకుండా జపాను యింట్లో వుంటాననిచెప్పి వెళ్ళినదగ్గరనుంచీ యీ పక్క చితిలావుంది. వారు తిరిగి రాకపోతే, యీ రాత్రి గడవటం కష్టం; గుండె బద్దలయి చనిపోతాను ! నీవు సరళను కూడా వెంటబెట్టుకురా. గుండెలో గుచ్చుకున్న ముల్లు ఇవాళ నిర్మూలం చేస్తాను; నే నేమీ వెనకాడను ”

“ఇంకా ఆ సమయం రాలేదు; ఇవాళ కాదులే !”

“సమయం మించిపోతుందేమోనని నా భయం. వెంటనే పిలుచుకురా” అనిచెప్పి, పరమహంసవటువంక రెండు చేతులు జోడించి “నాకు శక్తి నివ్వు, మతిలేని ఈ అధమురాలికి ముక్తి ప్రసాదించు స్వామీ ! దుఃఖాలు భగవంతునికి కూడా నన్ను దూరం చేసినవి. పూజచేయటం మానాను. మరిదీ ! నీవు ఒకపని చేసిపెట్టాలి. కాదనవద్దు !” అనిఅడిగింది.

“ఏమిటి వదినా ?”

“పదినిమిషాలుపాటు నన్ను దేవాలయానికి వెళ్ళి రానివ్వు ! నాకు చాలధైర్యంగా వుంటుంది; భయమేమీ ఉండదు !”

“సరేవెళ్ళు; నేను ఆపను !”

“ఠోషనీ !”

“వచ్చావమ్మా !”

“నన్ను కొంచెం గుళ్ళోకి తీసుకెళ్ళు !”

“ఎలాలేస్తారు? డాక్టరూ—”

“మీ డాక్టరు మాటకు యమధర్మరాజే విలువయివ్వక పోతే, నాదైవానికి చెప్పటానికి వా రెవరు?”

“తీసుకెళ్ళు, యేమీపర్వాలేదు!”

“నీరజ పనిమనిషి భుజంమీద చేయి మోపుచేసి, గుడికి వెళ్ళింది.

నీరజ అటువెళ్ళగానే, ఆదిత్యుడు వచ్చాడు. “యిదే మిటి? నీరజ యెక్కడికి వెళ్ళింది?”

“ఇప్పుడే వస్తుంది. గుడికి వెళ్ళింది!”

“గుళ్ళోకా? దావులో లేదే! డాక్టర్లు కదలవద్దని చెప్పారు”

“డాక్టర్ల మందుకంటే, యిదియెక్కువ గుణమిస్తుంది; దేవుడికి దణ్ణంపెట్టుకుని యిప్పుడేవస్తుంది అన్నాయి!”

ఆదిత్యుడు యేమీ మాట్లాడలేదు.

నీరజకు వు తరంప్రాసినవ్వడు, తన జీవితవటంమీద విధి అదృశ్యహస్తాలతో వ్రాసిపెట్టినది, వెలువలి తాపానికి అకస్మాత్తుగా యిలా వుజ్వలమవుతుందని ఆదిత్యుడు అనుకోలేదు. అతను సరళతో - ‘ఇక మనం విడిపోక తప్పదు’ అని, చెప్ప వచ్చాడు. కాని తీరా చెప్ప మొదలిడేటప్పటికి, సరిగా నోట, వ్యతిరిక్తప్రమాటలు వచ్చినై. వెన్నెలరాత్రి రేవు గట్టుమీద కూచుని, జీవితసత్యం ఆలస్యంగా బోధపడిందని వదేవదే అను కున్నాడు; దానిని అంగీకరించకుండా వుండటానికి వీలేదు. ఇందులో తన తప్పుగాని, సిగ్గులవలసిందిగాని యేమీలేదు. సత్యాన్ని మరుగుపరచటమే అన్యాయమవుతుంది. తత్ఫలితం యేమైనాకానీ, అలాచేయనని నిర్ణయానికివచ్చాడు. తనజీవన కేంద్రంనుంచి, కార్యక్షేత్రంనుంచి సరళను వేరుచేస్తే, ఆ

ఓంటరితనంలో, ఆ నీరసస్థితిలో తన సర్వస్వం మంటగలుస్తుంది; చివరికి వ్యాపారంకూడా దెబ్బతినిపోతుంది.

“రమేష్ ! మా విషయమంతా నీకు తెలుసుననుకుంటాను?”

“అఁ. తెలుసు !”

“ఇవాళ నా ఋణవిముక్తి అవుతుంది; దాపరికం లేకుండా విప్పిచెవుతాను !”

“అన్నయి; నీవు వంటరివాడివికాదు, నెత్తిమీద బరువు పారవేసి విముక్తి పొందటానికి ! అవతల వదినవుంది. సంసారబంధం అంత తేలిగ్గా విడివడేదికాదు.”

“మీ వదినమధ్య, నా మధ్య యేర్పడిన భ్రమను ఎప్పుడీటికి అలా వుండనివ్వను. సరళకు, నాకు వున్న బాంధవ్యంలో తప్పేమీ లేదని నమ్ముతావా?”

“నమ్మకపోవట మేమిటి?”

“ఆ సహజబాంధవ్యం మరుగున పడివున్న గాఢప్రేమను నేను గుర్తించలేకపోయాను. అది నా నేరమా?”

“ఎవరన్నారు?”

“ఇవాళ ఆ విషయాన్ని కప్పిపుచ్చట మిథ్యాచరణ మవుతుంది!”

“కప్పిపుచ్చట దేనికి? - పటాటోపంగా దాన్ని వ్యక్త పరచవలసిన అవసరమాత్రం యేమొచ్చింది? వలసినంతవరకు ఆమె స్వయంగానే తెలుసుకుంది. కొద్ది రోజుల్లోనే ఈ చిక్కు విడిపోతుంది. వృధాగా దానితో సతమతమవట మొందుకు ?

వదిన చెప్పేది విను ముందు. ఆ తర్వాత నీవు చెప్పవలసినది అదే బోధపడుతుంది”

ఇంతలో నీరజ రావటం చూసి, రమేశు బయటికి వెళ్ళి పోయాడు.

గదిలో ఆదిత్యుని చూడగానే, అతని పాదాలమీద తలపెట్టి, అశ్రుగద్గదకంఠంతో - “నన్ను మన్నించండి; అపరాధం జరిగిపోయింది. ఈ నాడు నన్ను విడిచిపెట్టకండి. దూఁంగా నెట్టివేయకండి” అంది.

అతను నీరజను లేవదీసి, హృదయానికి హత్తుకుని నెమ్మదిగా పక్కమీద పడుండబెట్టాడు. “నీరూ, నీ బాధ నాకు తెలియదా?”

ఆమెకు పట్టరాని దుఃఖం వస్తూంది, ఆదిత్యుడు నెమ్మదిగా ఆమెతల నిమరసాగాడు. నీరజ అతని చేతిని గుండెల మీద పెట్టుకుని “ముమ్మాటికీ నన్ను తుమించరా? మీరు ప్రవన్నులు కాకపోతే చనిపోయినాకకూడా శాంతి లభించదు” అంది.

“మనం అప్పుడప్పుడు కీచులాడుకున్నాము కాని ఒక్కనాడయినా మన ప్రేమ ప్రనూనం వాడిలిపోయిందా?”

“ఇదివరకు మీరెన్నడూ యిల్లువిడిచి వెళ్ళలేదు. ఈ సారి ఎందుకు వెళ్ళారు? ఎవరు మీ హృదయాన్ని యింత నిష్ఠురమొనర్చారు?”

“నావల్ల అన్యాయం జరిగింది నీరూ, నన్ను మన్నించక తప్పదు.”

“అదేమిమాట ? శిక్షించినా, రక్షించినా మీరే నా సర్వస్వం ! మీమీద అలిగి, రోషంతో మిమ్మల్ని విచారించు బూనుకున్నందుకే నాకు ఈ స్థితి దావరించింది మరిదిగో సరళను కూడా పిలుచుకురమ్మన్నాను - యింకా రాలేదే !”

ఆ మాట చెవిని పడగానే అతని గుండె దడదడ కొట్టుకుంది. ఈ సమస్యను కనీసం ఈ రాత్రికి తప్పించినా పోను !”

“పొద్దుపోయింది, ఇవాళ కాదులే!”

అదుగో యిద్దరూ గుమ్మంబయట నిలబడినట్టుంది - మరదీ, లోనికి రండి!”

రమేశు సరళను తీసుకు లోనికి వచ్చాడు.

నీరజ పక్కమీదనుంచి లేచి నిలబడింది. సరళ, ఆమె పాదాలనంటి నమస్కరించింది.

“రా చెల్లీ ఇలా దగ్గరకు రా!” అని సరళ చేయి వట్టుకుని తన సరసన కూచోపెట్టుకుంది. తలగడక్కింద వున్న నగలపెట్టిలోనుంచి ముత్యాలహారము తీసి సరళ మెడలో వేసింది. చితిలో నా శరీరం భస్మమయేనాడుకూడా యీ హారం నా మెడలో వుండాలనుకున్నాను. కాని యిదే మంచి పని! జీవితాంతంవరకూ నాతరపున నీవే యీ హారం పెట్టుకో. పండగపబ్బాలనాడు నేను పెట్టుకునేదాన్ని. నీ మెడలో చూచి వారికి నేను తలపుకైనా వస్తుంటాను.

“అక్కా యిందుకు నేను అనర్హురాలిని, నన్నెందుకు యిలా సిగ్గుపరుస్తావు అక్కా?”

నీరజ సర్వస్వ దానయజ్ఞంలో ఇదీ ఒక భాగాంగా యెంచింది. కాని లోన అణగియున్న మణిజ్వాల నిపురూ

గప్పిన నిప్పుమాదిరి యీ దానంతో ప్రజ్వరిల్లింది- నీరజకూ
అంత స్పష్టంగా అర్థంకాలేదు. ఈ సన్నివేశం సరళను యెంతగా
నొప్పించింది ఆదిత్యుడు గ్రహించి - “అది నా కివ్వరాదూ?
నేను తప్ప దాని విలువ మరొకరు గ్రహించలేరు. నేను దీన్ని
మరొకరికి యివ్వలేదు!” అన్నాడు.

“అది నా అదృష్టం! అయినా నా కేవలం పాలుబోకుండా
వుంది. సరళా, యిక్కడనుంచి నీవు వెళతావని విన్నాను. అలా
యెన్నటికీ జరగనివ్వను. యీ యింట్లో ప్రతివస్తువుతోనూ
నిన్ను బంధించిపోతాను. దానికి చిహ్నమే యీ హారం!
యిదే నా బంధనం! నిశ్చితంగా చీకూ చింతా లేకుండా
ప్రాణాలు విడవటానికే యిది నీ చేతిలోపెట్టాను.”

“పొరపాటుచేస్తున్నావు అక్కా, నన్ను బంధించటానికి
చూడవద్దు; అందుకో మంచిలేదు.”

“అలా అంటావేమిటి సరళా?”

“నేను అందరి సమక్షాన నిజంచెపుతున్నాను. ఇప్పటి
వరకు నన్ను విశ్వసించనచ్చు కాని ఇకను వద్దు. నా విధినాకు
దక్కకుండా చేసినదాన్ని. మరొకరిని వంచింది, నే నెప్పటికీ
గ్రహింపలేను. ఇవే నా సమస్యారాలు-వస్తాను! తప్పు నాది
కాదు; రెండువేళలా సమ్మి నేను పూజించిన నా దైవానిది!
ఇవాళ నాకు ఆ దైవమూ లేనికింద జమ!” అనిచెప్పి సరళ
వెంటనే బయటికి వెళ్ళిపోయింది. ఆదిత్యుడుకూడా నిగ్ర
హించుకోలేక ఆమెను అనుసరించాడు.

“ఇలా జరిగిందేమిటి మరదీ-చెప్పు మాట్లాడవే?”

“అందుకే సరళను పిలవ వద్దని చెప్పాను”

“ఏం మనస్ఫూర్తిగా నా సర్వస్వమూ అర్పించానే-
సరళ యీమాత్రం అర్థం చేసుకోలేకపోయిందా?”

“ఎందుకు అర్థంచేసుకోలేదు?— నీ మనస్సు విప్పార
లేదని భావించింది.”

“ఎలానూ నా మనస్సు నిర్మలంకాదా? ఇన్ని దెబ్బలు
తగిలినా యిన్ని కష్టాలు వచ్చినా. నా మనస్సెలా పునీత
మవుతుంది? పరమహంసా, నీవైనా కాపాడరాదా! నేను ఎవరి
వద్దకు వెళ్ళేది. నా అనేవాళ్ళు నాకు ఎవరు ఉన్నారు.

“నేనున్నాను వదినా, ఆ భారమంతా నేను తీసు
కుంటాను. నీవు కళ్ళు మూసుకుని పడుకో!”

“ఎలా నిద్ర పడుతుంది? వారు మళ్ళీ వదలిపెట్టి పోతే
చచ్చినా నిద్రపట్టదు.”

“వెళ్ళలేరు అది అంత తేలికగాదు. యీమందు తీసుకో
నిద్రపడుతుంది”

“ముందువాళ్ళిద్దరూ ఎటువెళ్ళారో చూడుమరిచీ లేక
పోతే నేనే బయలుదేరతాను—రేపు పోయే ప్రాణాలు యివాళే
పోతవి!”

7

ఆదిత్యుడు తన వెనుకనే రావటం చూసి — “మీ
రెండుకు వచ్చారు ? బాగుండదు వెళ్ళండి. ఇలా మిమ్మల్ని
పెనవేసుకుని తిరగనివ్వను!” అని చెప్పింది సరళ.

“తిరగనిస్తావో లేదో అది తర్వాత సంగతి - నేను మాత్రం పెనబడిపోయాను. మంచిగాని చెడుగానీ, యిందులో మనం చేతులమీదగా చేసుకుంది ఏమీలేదు.”

“అవన్నీ రేపు మాట్లాడుదాం. ముందు రోగివద్దకివెళ్ళి పూరడించండి.”

“తోటలో మరొకశాఖ పెంచాలనుకుంటున్నా”

“ఇవాళకాదు, తర్వాత చూద్దాం, ఇప్పుడు నాలో ఆలోచించే శక్తికూడా లేదు.”

ఇంతలో రమేశువచ్చి - “త్వరగావెళ్ళి వదినకు నిద్ర మందు యివ్వు అన్నాయి! అర్ధరాత్రి కావచ్చింది. ఆమెను ఏమీ మాట్లాడనివ్వవద్దు” అని చెప్పాడు.

ఆదిత్యుడువెళ్ళినాక, సరళ-“రేపు శ్రద్ధానందపార్కులో మీ సభ వుందికదా?” అంది.

“అవును.”

“నీవు వెళ్ళువా?”

“వెళ్ళవలసినమాటే-కాని ఇప్పుడు మానుకున్నాను.”

“ఎందువల్ల?”

“నీకు చెప్పి, లాభమేమిటి?”

“ప్రజలు పిరికివందని నిందిస్తారు”

“నా అయిష్టాలందరూ ఎలానూ నిందిస్తారు!”

“అయితే నా మాటనిను, నేను నీకు విముక్తి చూపుతాను. నీవు సభకి తప్పక వెళ్ళాలి.”

“ఇంకొచ్చే విడమరించి చెప్పు!”

“నేనూ జండా చేతపట్టుకుని సభకు వస్తాను”

“అర్థమయింది.”

“పోలీసు లడ్డగిస్తే కాదనను ; నీవు అడ్డుచెపితేమాత్రం అంగీకరించను.”

“సరే, నేనడ్డు చెప్పను.”

“సమ్మకమేనా?”

“ఆలా”

“మనిద్దరం అయిందింటికి కలిసివెళ్ళుదాం.”

“అలానే - వెళ్దాము కాని ఆ దుర్గార్థులు తర్వాత మనలను వాక్క-చోట వుంచరు!,,

ఇంతలో ఆదిత్యుడు వచ్చాడు. సరళ “యిదేమిటి? అప్పుడే వచ్చేశారే” అని అడిగింది.

“మాట్లాడుతూ మాట్లాడుతూనే రెండునిమషాల్లో అలసి, సొమ్మసిల్లి నిద్రపోయింది” నేనూ నెమ్మదిగా యిటు వచ్చాను.

“నాకు వనుంది వస్తాను!”

సరళ నవ్వుతూ- “ఇల్లు శుభ్రం చేయించివుంచు-మరచి పోయేవు!” అంది.

“యేం పర్వాలేదు; యెరిగిన తావే!” అని రమేశు వెళ్ళిపోయాడు.

8

సరళ కూర్చున్న తావునుంచి లేచి నిలబడి- “మీ కొక దణ్ణము పెడతాను; ఇనాళ నాతో చెప్పరాని మాటలేవీ చెప్పకండి ”

“భయం వద్దు. యేరీ చెప్పను,”

“సరే నేనే కొంత చెప్పాలిసివుంది. ముందు నా మాటాకటి నిలుపుతారా? చెప్పండి!”

“నిలవడగదయితే అవశ్యం పాటిస్తానని నీకూ తెలుసు!”

“నేను దగ్గరలేనిదే పనిపాటలు సాగవని తెలుసు. అక్కగారికి సేవచేసే భాగ్యం లభిస్తే బాగుండేది. కాని నే నందుకు నోచుకోలేదు ! నేను వైదొలగివుంటమే మంచిది. ఆగండి, నన్ను పూర్తిగా చెప్పనివండి. డాక్టర్లు ఆమె యెక్కువరోజులు జీవించదని చెప్పారు. ఈ లోపు వారి మనో కంటకాన్ని నీవు నిర్మూలం చెయ్యాలి. వారి జీవితంమీద నా నీడకూడా పడకుండా చూడండి.”

“నాకు తెలియకుండానే జరిగితే నేనేంచేయను చెప్ప!”

“లేదు లేదు-మీరు మమ్మల్ని అలా తక్కువచేసి మాట్లాడవద్దు. సాధారణ భారతీయులమాదిరి మీ మనస్సు బంకమన్నతో తయారైంది కాదని నాకు తెలియదా?” అని అతని చేయి పట్టుకుని- “నాకోసమైనా మీరు యీ ప్రతం అవలంబించాలి. యీ చివరి రోజులలో ఆమె మనస్సునేమీ కష్టపెట్టవద్దు. కనికరంతో చూడండి. ఆమె కాపురం నట్టేట ముంచటానికి నేను వచ్చినసంగతినే మీ మనసులోకి రానివ్వండి” అని బ్రతిమిలాడింది.

అతను నిశ్శబ్దంగా నిలబడివున్నాడు.

“మాటయివ్వండి!”

“అలానే, కాని నీవుకూడా నాకొకమాటయివ్వాలి!”

“మీ రిచ్చిసమాట సాధ్యమవుతుంది; కాని నావద్ద తీసుకున్నమాట సాధ్యమవదేమో నని నా భయం!”

“కాదు, అసాధ్యమైనదికాదు”

“అయితే, చెప్పండి.”

“మనస్సులో అనుకునేమాట నీవద్ద చెప్పటంలో తప్పేమీలేదు. నీవు చెప్పినప్రతిమాట వింటాను, అక్షరాల పాటిస్తాను. కాని నీవు నా జీవితంలోని శూన్యతను నింపుతావని ముందు నాకు గట్టిగా తెలియాలి. ఏం, మాట్లాడవే?”

“మాట దక్కించుకోవటానికి మధ్యలో యెప్పుడు యేమిఅడ్డంకులు వస్తనో యెలా తెలుస్తుంది?”

“ముందుగానే చెప్పు, అడ్డంకి మానసికంగానా?”

“ఎందుకు నన్ను బాధిస్తావు? భాషలోపెట్టేటప్పటికి, కాంతి తిరిగిపోయే భావా లుంటవని మీ రెరుగరా?”

“సరే, మాటతీసుకునే పోతున్నాను!”

“వెను దిరిగిచూడరుగదా?”

“లేదు, కాని నీ మోముమీద అన్యక్షప్రతిజ్ఞాముద్ర వేయాలనిపిస్తూంది.”

“సహజ, స్వాభావికమైన విషయాల్లో బలవంతం కూడదు. ఇప్పుడుకాదులండి!”

“సరే, ఎక్కడికి వెళ్ళతావు, ఏం చేద్దానుని?”

“ఆ భారమంతా రమేశు తీసుకున్నాడు.”

“రమేశు ఆశ్రయమిస్తాడా? ఆ దౌర్భాగ్యుడికి ముందు కొంప వాకటి వుందా?”

“ఆ చింత అక్కరలేదు గట్టి ఆశ్రయమే! స్వంత ఆస్తి కాకపోయినా, అడ్డు యేమీ వుండదు.”

“మాటమాత్రం నా చెవిని వేయండి!”

“అవశ్యం! కాని యీ లోపు మీరునన్ను చూడటానికి విచలితులు కావద్దు.”

“నీ మనస్సు వ్యాకులపడుతుండేమో?”

“ఆ అంతర్యామికితప్ప, రెండో కంటివాడికి తెలియదు”

“మంచిది, కాని వెళ్ళుతూ నా భిక్షాపాత్రను శూన్యంగా వుంచే సెలవిస్తావా?”

పురుషుని నేత్రాలు చెమ్మగిలినవి.

సరళ దగ్గరికివచ్చి నిశ్శబ్దంగా తన మోము పైకెత్తింది.

9

“రోషనీ!”

“ఏమిటమ్మా!”

“నిన్న వుదయంనుంచి సరళ కనిపించటం లేదే!”

“మీకింకా తెలియదా? గవర్నమెంటు అరెస్టుచేసి కేసు పెట్టింది.”

“ఎందుకట?”

“దర్వానును కూడగట్టుకుని, వైస్రాయి వడకగదిలోకి జొరబడిందట”

“ఎందుకు?”

“అక్కడ వుండే మహారాణి మొహరుకాజేసుకు రావటానికి! తిన్నగా వ్రేలెడు లేదు; ఎంత గుండెగలదోచూడు!”

“కాజేస్తే వారిగే దేమిటి?”

“వారిగే దేమిటా! ఆ మొహరు చేతికివస్తే యింకేం కావాలి? వైస్రాయికి కూడా వురిశిక్ష విధించవచ్చు. రాజ్యం నడిచేది ఆ మొహరుతోటేగా?”

“మరిది యెక్కడ?”

“ఆయన తలపాగాలో కన్నపు సామారు దొరికితే ఆయనమీదా కేసుపెట్టారు. జైలులో పాతికేళ్ళు రాళ్ళు పగలగొట్టే పని తప్పదు. అమ్మాయిగారూ, సరళమ్మగారు వెళ్ళేటప్పుడు మంచి పట్టుచీర యిచ్చి వెళ్ళింది, నా కోడలి కోసమని. నా కళ్ళలో నీరు తిరిగింది. పాపం ఆమెను చాలా తిప్పలుపెట్టాను. ఆ చీర నావద్దవుంటే. గవర్నమెంటు నన్ను కూడా పట్టుకుపోతుందా?”

“నీకేమీ భయంలేదులే! బయటి గదిలో పత్రిక వుంటుంది. వెళ్ళి తీసుకురా!”

పత్రిక చదివింది. వారు తనతో మాటమాత్రమయినా అనలేదే! అశ్రద్ధచేతనా? ‘ఆవిడ జైలుకు వెళ్ళి జయం పొందింది. నాకు హింట్లో ససిగావుంటే, నేను వెళ్ళేదాన్ని కానూ! చిరునవ్వు నవ్వుతూ నేనూ ఉరికంబం యెక్కగలను’

“రోషనీ చూశావా మీ చిన్నమ్మపని? పరువు ప్రతిష్టలుగల కుటుంబంలో పుట్టి, నడిబజారులో మగవాళ్ళ సమక్షం—”

పనిమనిషి మధ్యలోనే అందుకుంది. “నా గుండె పీచు పీచు మంటుంది. బుదిపోటు దొంగలు నయమనిపించారు. ఛీ, ఛీ!”

“అన్నిటికీ నేను ఉన్నానని బయలుదేరుతుంది వీరాం గనమాదిరి. సిగ్గుపడిచివేస్తేసరి! పూదోటనుంచి చెరసాల దాకా - ప్రాణాలమీదికి వచ్చినా అభిమానం పోలేదు!”

పనిమనిషికి పట్టుచీర సంగతి గుర్తుకొచ్చింది. “కాని చిన్నమ్మది భారీచెయ్యి. రెండుచేతులా దానం చేస్తుంది.”

ఈ మాట నీరజను నొప్పించింది. కాని మళ్ళీ అంత లోనే తెప్పరిల్లింది. “నీవు చెప్పేది నిజమే రోషనీ! నేను మరచేపోయాను. ఆరోగ్యం చెడితే, మనస్సు చెడుతుంది. ఇప్పుడు నేను యెంత దిగజారిపోయాను! ఛీ, ఛీ ఆత్మహత్య చేసుకోబుద్ధి పుడుతుంది. సరళ నిజాయితీ గలది; అబద్ధ మెరగదు. ఇలాంటినాళ్ళు చాలా అరుదుగా ఉంటారు. నా కంటే చాల యోగ్యురాలు! ఒకసారి గుమాస్తాను యిటు పంపు.”

నీరజ కాగితం, పెన్సిలు తీసుకుని ఉత్తరము వ్రాయ బూనుకుంది. ఇంతలో గుమాస్తావచ్చాడు. “ఈ ఉత్తరం జైలులో సరళవద్దకి చేర్చుతానా?”

గుమాస్తాకు తనశక్తి సామర్థ్యాలమీద చాలా విశ్వాసం. “తప్పక చేరుస్తాను. కాని డబ్బు ఖర్చుపడాలి. పోలీసుల చేతులగుండా పోవాలిగదూ ఉత్తరం. అందులో ఏమివాశారో ఒకసారి వినిపించండి.”

నీరజ చదివింది. “నీ గొప్పతనానికి, సాహసానికి నా ధన్యవాదాలు! నీవు జైలునుంచి వచ్చేటప్పటికి మనమార్గాలు యేకోన్ముఖమవుతవి.”

“మార్గమనేమాట బాగున్నట్టులేదు. సరే, స్త్రీడరుకు చూపి సరిచేయిస్తాను” అని గుమాస్తా వెళ్ళిపోయాడు.

నీరజ లోలోపల రమేశుకు సమస్కరించి- ‘మరిదీ ! నీవు నాకు గురుతుల్కుడివి !’ అనుకుంది.

10

ఆదిత్యుడు గదిలోకి మందు తెచ్చాడు.

“మళ్ళీ యేదో తెచ్చారే ?”

“డాక్టర్లు గంట గంటకు మందు యివ్వమని చెప్పారు”

“మందుయిచ్చే మనుషులు లేకపోయారా? అంతగా అయితే వగలు నర్సును పెట్టండి.”

“పరిచర్యమివతో నీ వద్దవుంటానికి అవకాశంచిక్కితే, దాన్ని యెందుకు జారవిడవాలి?”

“ఇంతకంటెమీరు తోటపనిచూస్తుంటే యెక్కువసంతోషిస్తాను. నేను మంచమెక్కాను, తోట ఆరుమూడవుతూంది.”

“అయితేమానె ! ముందు నీకు వొంట్లో వుసులుబాటు చిక్కనిప్పు, మళ్ళీ మనిద్దరం తోటపనిచూద్దాము.”

“సరళవెళ్ళిపోయింది ; మీరు వొంటరివాళ్ళు అయ్యారు. మీకు పనిచేయ బుద్ధివుట్టటంలేదు. కాని, ఏంచేస్తాము — తోట పాడుపెట్టుకోముగదా?”

నేనది ఆలోచించటంలేదు నీరూ ; నీవు తోటపనిఅంటే వ్యాపార మనే తలపు రాకుండాచేశావు ; కనుకనే పని అంటే అప్పుడు ప్రాణాలు లేచి వచ్చేవి!”

“ఎందు కంత దిగాలుపడిపోతారు? నిన్నటిదాకా బాగానే పనిపాటలు చేస్తుంటిరి! కొన్నాళ్లు పాటు యిబ్బంది కలిగితే, అలా వ్యాకులపడతారా?”

“ఘాను వదలనా?”

“యీ పనులన్నీ మీవి కావు. మీ ఆదుర్దా చూచి నేను చాలా యిదవు తున్నాను. కాలం గడవకపోతే అలా ‘హార్టికల్చర్ క్లబ్’దాకా వెళ్ళిరాకూడదూ?”

“లిల్లీ పూలు ఇవాళ తోటాతా గాలించినా, ఒక్కటి దొరకలేదు. నీ కివ్వటానికి, ఈసారి వర్షాలు సరిలేక మొక్కలు యేపుగా ఎదిగిపోలేదు.”

“ఎందుకా వుబుసుపోక కబుర్లు? హరియాని యిటు వంపండి- ఇక్కడనుంచే తోటపని చేయిస్తాను. నేను మూల పడితే తోటగూడా మూలబడాలా? చెప్పేమాట వినండి- ఎండిపోయిన పూలమొక్కలన్నీ పీకించి మళ్ళీ బాగుచేయించండి. మెట్లక్రిందగదిలో ఆవపిండిబస్తా వుండాలి. గదితాళం హరియాదగ్గర వుంది.”

“పిండిబస్తా వుందా? హరియా చెప్పలేదే!”

“వాడికి యిష్టంలేకకాబోలు! మీరందరూ వాణ్ణి వేపుకు తిన్నారు! కొత్త ఆఫీసరు అనుభవం గడించిన క్లర్కును ఆదరించని మాదిరిగా మీరు వాడిని చూశారు!”

“వాడినిగురించి నిజం చెబితే అప్రియసత్యమవుతుంది.”

“సరే నేను మంచాన పడివుండే, వాడిచేత పనిచేయిస్తాను. ఇక తోట యెలావుంటుందో చూడండి. తోట ప్లాను,

నా డైరీ యిలా యివ్వండి, నేను చక్కగా గుర్తులు పెట్టే
వుంచుతాను.”

“అందులో నా ప్రమేయమేమీ వుండదా?”

“ఉహు - వెళ్ళేముందు తోటలో నా వ్యక్తిత్వాన్ని
ముద్రించిపోతాను. రోడ్డుప్రక్కన ‘పామ్స్’ తీసివేసి, మంచి
మొక్కలు, చెట్లు పెంచాలి. మీరు అలా కాదనకండి అంతా
తయారయినాక చూడండి. మీ ‘లాస్’ కూడా వుంచను.
అక్కడ చలవరాతి అరుగు కట్టిస్తాను?”

“బాగుంటుందా? చాకబారు నవాబు దర్జామాదిరి
వుంటుందేమో!”

“మీకెందుకు, మీరు అలా చూస్తూ కూర్చోండి.
కొంతకాలంపాటు యీ తోట నా వొక్కదానిదే; యెవరికీ
యేమీ సంబంధంలేదు. తోట చక్కగా తయారుచేసి, మీ
చేతికిచ్చి వెళ్తాను. నా శక్తి సామర్థ్యాలు సన్నగిలినవనుకుంటు
న్నారకదూ, కొంచెం వోపికపట్టి చూడండి! - యిద్దరు
ముగ్గురు మాలీలు, ఒక అరడజనుమంది కూలీలు కావాలి.
నాకు తోట ‘అలంకరించటం’ చేతకాదన్నారకదూ ఒక
నాడు! అదీ పరీక్షించవచ్చు! తోట నాదనీ, ఇందులోనుంచి
నా స్వత్వము ఎప్పటికీ పోదనీ గుర్తించుకోండి!”

“మంచిది, చాలా బాగుంది - మరి నేను యేమి
చేస్తుండాలి?”

“మీరు వ్యాపారమూ, ఆఫీసుపనీ చూసుకోండి!”

“అయితే నీ పరిచర్య విషయం?”

“ఉహూఁ. ఎల్ల వేళలా దగ్గరవుండదగిన ‘నీరూ’ను కా
దివ్వడు ! మరొకరిని, మీ స్మృతికి తీసుకురావటానికిమాత్రం
పువకరిస్తాను - దానివల్ల ప్రయోజన మేమిటి?”

“మంచిది, నీవు కోరినప్పుడే వస్తాను. కబురుపంపు.
ఇవాళ గంధరాజుపూలు తెచ్చాను ; పక్కమీద వుంచాను -
మరొకలా యెంచవద్దు !” అని లేచి నిలబడ్డాడు.

నీరజ అతనిచేయిపట్టుకుని - కాదు ‘కొంచెంకూర్చోండి!’
అని, కుండీలోని పూవువంక సైగచేసి - “దానిపేరు తెలుసా?”
అని అడిగింది.

ఆమెకు ఏమని జవాబిస్తే, సంతోషిస్తుండో అతను
యెరుగు ; అందుకని బాంకాడు : “లేదు, నాకు తెలియదు..”

“నేను చెప్పనా? ‘పెట్టూనియా.’ మీ దృష్టిలో
నా కేమీ తెలియదని ! మూర్ఖురాలికిందలెక్క !”

ఆదిత్యుడు నవ్వి - “నీవు సహధర్మిణివి. నీవు మూర్ఖు
రాలివయితే, నేనుమాత్రం యెలా కాకుండావుంటాను?
మూర్ఖత్వవ్యాపారం మనిద్దరిజీవితాల్లో సైదోడుగానే సాగు
తూంది!” అన్నాడు.

“ఆ మాత్రం అదృష్టమా? - ఏనాడో మన్ను దుమ్ము
అయింది. పొగతాగే ఆ దర్వాసు కొన్నాళ్ళపిమ్మట వచ్చి
చూసినా, సింహద్వారంవద్ద కనిపిస్తాడు ; నేనుమాత్రంవుండను.
ఆ బాగువేసిపోయే యెడల బండి రోజూ యిలానే వస్తూపోతూ
వుంటుంది ; కాని నా హృత్తంత్రీ పనిచేయటం మానుతుంది”
నీరజ హఠాత్తుగా భర్తచేయిపట్టుకుని నొక్కి - “నేను వుండను,
నాదిఅనేది యేమీవుండదు. మీరుచాలాగ్రంథాలుచదివారు.

మీకు తెలిసేవుంటుంది. సర్వమూ తుడుచుకుపోతుందా”?

అని అడిగింది.

“నేను చదివిన గ్రంథాలవరకే నాకు తెలుసు. అవన్నీ యమధర్మరాజువద్దకే చేరినవి. తర్వాత యేమిజరిగేదీ చెప్పలేదు!”

“మీ ఉద్దేశమేమిటో చెప్పండి. నా చిహ్నమే ఉండదా? నామరూపాలు లేకుండా పోతుందా? అస్తిత్వమే ఉండదా?”

“ఇప్పుడు సంభవమయితే ముందు ఉండటమూ సంభవమే!”

“అసంభవ మెన్నటికీకాదు! ఈ తోట ఉండటం సంభవమూ, నే నేమో అసంభవమూ! అసలు అలా జరగటానికే పిల్లేదు. రోజూ మసకచీకటి పడుతుండగా, కాకులు యిలానే వస్తుంటవి, పోకచెల్లమీద యిలానే ఉయ్యాల లూగుతుంటవి నా కళ్ళముందట! ఆనాడు నేను ఉన్నానని గుర్తించుకొనండి. నేను ఈ పూదోటంతటా వ్యాప్తమైవున్నాను. పిల్లవాయువులు మీ ముంగురులతో ఆడుకొనేటప్పుడు, నేను ముని ప్రేళ్ళతో స్పృశిస్తున్నానని గుర్తుంచుకుంటారా? చెప్పలేమండీ?”

ఆదిత్యునికి ‘గుర్తుంచుకుంటా’నని చెప్పకతప్పలేదు. కాని ఆమెలో నమ్మకం కలిగించే తీరులో చెప్పలేకపోయాడు.

నీరజ విచలితురాలయింది. “మీ గ్రంథకర్తలందరూ పెద్ద పండితులే? వాళ్ళకేం తెలుసు - నా తలకాయ! నాకు గట్టిగా తెలుసు, నా మాట నమ్మండి. నేను యిక్కడే

మీ వద్దనే ఉంటాను. అది నాకు కళ్ళకు కట్టినట్టు కనిపిస్తూ ఉంది. మీతో వొట్టుపెట్టుకుని చెప్పిపోతున్నాను - నేను వెనకటికంటే కూడా చక్కగా మీ తోట అజమాయిషీ చేస్తుంటాను. అందుకు మరెవ్వరూ అవసరంలేదు” అని చెప్పింది.

సీరజ దిండుమీద మోచెయ్యి ఆనించి కూచుని - “నన్ను కనికరించండి మీమీద నాకువున్న ప్రేమ చూసి అయినా నామీద దయచూపండి. ఇంతకాలంచుంచి మీరు నన్ను ఎలా ప్రేమించారో యెలా మీ హృదయంలో నాకు వున్నత స్థానమిచ్చారో అలానే ముందుకూడా చూడండి! సీజనులో వికసించేవుష్పాలను, మనస్సులోనే నా చేతికియిస్తూ ఉండండి. మీరు నిష్ఠురులయితే నేనిక్కడ వుండలేను. నా పూదోటను భుక్తం జేసుకుంటే గాలిలోపడి నేను యెక్కడికని తిరగను?” అని చెపుతుండగానే కన్నీటి చుక్కలు టపటపా రాలినాయి.

ఆదిత్యుడు లేచి పక్కమీదకి వచ్చి కూచుని సీరజ మోము హృదయానికి హతుకుని నెమ్మదిగా ఆమెతల నిమర నారంభించాడు. “సీరూ నీ ఆరోగ్యం పాడుచేసుకోవద్దు.”

“ఈ పాడుకట్టె యెలా తగలబడితేనే? మీ పూదోట మీరువుంటే నా కదే చాలు. నామాట ఆలకించండి. కోపం తెచ్చుకోకుండా!” అని చెపుతుండగానే ఆమెగొంతు జీరపోయింది. మళ్ళీ కొంచెం స్థిమితపడి చెప్పనారంభించింది. నేను సరళకు ఆన్యాయం చేశాను. నన్ను వన్నిం

చండి. నన్ను ఎప్పటిమాదిరే ప్రేమించండి. మీరు చెప్పినట్లు నడుచుకుంటాను.”

“శరీరంతోపాటు నీ మనస్సుకూడా అనారోగ్యమైంది నీరూ. అందువల్లనే వృధాగా యింతగా నిన్ను నీవు కష్టపెట్టుకున్నావు!”

రాత్రి నేనొక నిర్ణయానికి వచ్చాను. నా మాట నమ్మండి. సరళ రాగానే, నా స్వంత చెల్లెలివలె మనస్ఫూర్తిగా హృదయానికి హత్తుకుంటాను. నా మాట దక్కటానికి మీరు కొంచెం సాయపడండి. చెప్పండి! - మీ ప్రేమకు నేను దూరం కాకుండావుంటే చాలు, అందరికీ నా ప్రేమను పంచిపెట్టగలను!”

ఈ మాటకు అతనేమీ జవాబివ్వకుండా వదేవదే ఆమె మోమును ముద్దుపెట్టుకొసాగాడు. నీరజ కనులు మూసుకుంది. కొంచెం సేపటికి నీరజ ఉన్మీలత నేత్రాలతో - “సరళ జైలునుంచి యెప్పుడు వస్తుందా అని రోజులు లెక్కపెడుతూ కూర్చున్నాను. ముందుగానే యెక్కడ రాలిపోతానో! సరళా, నీవట్ల నా మనస్సు నిర్మలమైంది అని చెప్పే అవకాశమైనా దొరుకుతుందో లేదో!” అని చెప్పింది.

“మైనపువ్వు వెలిగించి మీరు కాసేపు యీ పుస్తకం చదివి వినిపించండి” అని అడిగి నీరజ దిండుకిందనుంచి తీసి, అతనికి అందించింది.

అతను పుస్తకము చదివి వినిపించసాగాడు.

కొద్ది ఊచాలకే నీరజకు కునుకుపట్టింది. ఇంతలో వనిమనిషి “ఇదుగో పుస్తకం”మంటూ వచ్చింది.

నీరజ తృల్లివడి లేచింది. ఆమె గుండె తీవ్రంగా కొట్టు కొన నారంభించింది. అతనికి యెవరో స్నేహితుడు వాళాడు. 'చెరిసాలలో స్థలాభావంపల్ల శిక్ష పూర్తి కావడానే, కొంత మంది కై దీలను విడిచిపెడుతున్నారు. వారిలో సరళపేరుకూడా వుంది, అతని మనసు సంతోషంతో ఉక్కిరిబిక్కిరి అయింది. కాని ఆ సంతోషం పైకి కన్పించకుండా ఉంటానికి శాయ శక్తులా ప్రయత్నించాడు.

“ఆ ఉత్తరం యెవరు వ్రాశారు? విశేషాలు ఏమిటి?”

చదివి వినిపిస్తుంటే తనకంతస్వరం కంపిస్తుండేమోనని ఆదిత్యుడు ఉత్తరం ఆమెచేతికి యిచ్చాడు. నీరజ అతని ముఖంవంక తేరేపారజూసింది, అతనేమీ మాటాడలేదు; కాని ఆ అవసరంమాత్రం యేముంది? నీరజనోటగూడా మాట రాలేదు. కొద్దిక్షణాలకు మనసు చిక్కబట్టుకుని-“ఇక నేచింతా లేదు. ఇవాళే విడిచిపెడతారు, వెంటనే నా వద్దకి తీసుకురండి సరళను!” అంది.

“అరెరె, ఏమిటి నీరూ? డాక్టరు ఉన్నాడా? యెవ రక్కడ?”

“ఆ, బయటిగదిలో కూర్చుని ఉన్నారు.”

“వెంటనే పిలుచుకురా — రండి - డాక్టరుగారూ, చక్కగా మాటాడుతూనే స్పృహతప్పిపోయింది.”

డాక్టరు చేయిచూచి మానంగా ఉన్నాడు.

కొంచెంసేపటికి రోగి కన్ను తెరిచి-“డాక్టరుగారూ సరళను చూసేదాకా నా ప్రాణాలు నిలపాలి మీరు. సరళను ఆశీర్వాదించాలి. చివరి ఆశీర్వాదం!” అంది.

మళ్ళీ రెప్పలు మూతపడినవి. గుప్పిట బిగుసుకుపోతూ ఉంది. మరిదీ, మాటదక్కించుకుంటాను ముమ్మాటికీ ! లోభి మాదిరి యెప్పటికీ చనిపోను !

మధ్య మధ్య ఆమె చైతన్యం కోల్పోతూ ఉంది. బాహ్యప్రపంచమంతా చీకట్లు ముసుడుతున్నట్లుంది. ఆరిపోయే దీపంమాదిరి ఆమె జీవజ్యోతి గప్పగప్పమని వెలుగుతుంది.

నీరజ మధ్య మధ్య “సరళ యెవ్వడు వస్తుం”దని అడిగేది. ఒకొకసారి పనిమనిషిని పిలిచి, “మరిదిని యిక్కడ ఉన్నట్టుగా వెళ్ళి తీసుకురా !” అనేది. మళ్ళీ తనలోతాను “నాగతి యేమికాను మరిదీ! ముమ్మాటికీ నా సర్వస్వం దానం చేసి వెళ్తాను’ అంటుండేది”

11

రాత్రి తొమ్మిది అవుతుంది. రోగి గదిలో ఒకమూల మైనపువ త్తి వెలుగుతూవుంది. సరవంగి, జాజి సువాసనలు గాలిలోకలిసి గుబాళిస్తున్నవి. కిటికీలోనించి తోటలో చెట్ల దట్టమైననీడలు పైన ఆకాశంలో కాలపురుషుని తారకలు కనిపిస్తున్నవి.

ఆదిత్యుడు రోగికి నిద్రాభంగం జరుగకుండా, సరళను వాకిట్లోవుంచి, నిశ్శబ్దంగా నీరజ మంచంవద్దకు వచ్చాడు. జపం చేస్తున్నట్టు ఆమెపెదపులు కదులుచున్నవి. మోముమీద చైతన్యచైతన్య ఛాయలు దోబూచులాడు తున్నవి; అందువల్ల మోము విహ్వలమయినట్టుంది.

అతను దగ్గరికి వెళ్ళి చెవిలో - “సరళవచ్చింది” అన్నాడు.
 నీరజకొంచెం కన్ను తెరచి “వెళ్ళండి!” అని, “మరదీ”
 అని కేక వేసింది.

సమాధానం రాలేదు.

సరళ లోనికివచ్చి నీరజపాదాలు తాకగానే, ఆమెకు
 ఎలెక్ట్రిక్ సాక్ తిన్నట్టుంది; పాదాలువాటంతటవే ముడుచుకు
 పోయినవి. నీరజ జీరపోయిన రుద్ధకంఠంతో - “దానం చేయ
 లేకపోయాను, నా వల్ల కాదు, ముమ్మాటికీ నావల్ల కాదు”
 అని చెప్పింది.

ఆమెకు వొంటలో అసహజమయినబలం వచ్చినట్టుంది.
 కనుక గ్రుడ్లు పెద్దవై, చింతనిప్పులమూదిరి మండుతున్నవి. ఆమె
 సరళచేయి గట్టిగా పట్టుకుని నొక్కింది; కంఠము తీవ్రమయింది.
 “లేదు, నీకు యిక్కడ తావులేదు. రాక్షసీ! లేదు; ముమ్మా
 టికి నేనే వుంటాను.”

హఠాత్తుగా బక్కచిక్కి, పాలిపోయిన ఆ యెనుకల
 పోగు మంచంమీదనుంచి లేచి దిగి, నిటారుగా నిలబడి విచిత్ర
 కంఠంతో - “పో, ఇక్కడనుంచి అయివులేకుండా పారిపో!
 నీ గుండెలుచీల్చుతాను. నీ రక్తం త్రాగుతాను” అని అరిచింది.

మరుక్షణమే నీరజ విరుచుకుపడిపోయింది నేలమీద.

ఆ కంఠధ్వనికి ఆదిత్యుడు లోనికి పరుగెత్తుకొచ్చాడు.
 జీవశక్తినికొంతా కూడదీసుకొని పలికిన నీరజ చివరిమాటలు
 అప్పటికే గాలిలో కలిసిపోయినవి!

దృష్టి దానం

ఈ కాలపు ఆడపిల్లలు చాలామంది స్వప్రయత్నం తోటి యేరికోరి వివాహాలు చేసుకోవలసివస్తుందని విన్నాను. నేనూ అలానే చేశాను కాని అందులో దైవం తోడ్పాటు వుంది. నేను చిన్నతనంనుంచి అనేకనోములు నోచాను, పుషవాసాలు చేశాను; నిత్యమూ శివపూజ చేస్తుంటాను.

నాకు యెనిమిదోయేటనే వివాహమయింది. కాని పూర్వజన్మ దుష్కృతంవల్ల కాబోలు, గుణవంతుడైన భర్త లభించినప్పటికీ వారిని పూర్తిగా పొందలేకపోయాను. త్రినయనీ మాత నా కెండు నేత్రాలూ తీసుకుంది — జీవితంలో చివరి ఘడియదాకా భర్త దర్శనం చేసుకునే సౌభాగ్యాన్ని ప్రసాదించలేదు.

బాల్యంనుంచీ నాకు అగ్ని పరీక్ష ప్రారంభమయింది. పదునాలుగోయేడ వెళ్లకముందే, నేనొక చావుబిడ్డనుకన్నాను; నేనూ మృత్యువాత వడ్డంతపని అయింది. కాని జీవితంలో శస్త్రాలు అనుభవించవలసివున్నప్పుడు చావు మాత్రం యెలా వస్తుంది? ప్రకాశించటానికి నిర్మించబడిన దీపంలో చమురు తక్కువగా ఉండదు; అది రాత్రంతా వెలిగిగాని ఆరిపోదు.

మృత్యుముఖంనుంచి బయట పడ్డానుకాని శారీరక దౌర్బల్యం వల్లనో, మరి మానసిక దుఃఖంవల్లనోగాని కండ్లకు జబ్బుచేసి పోట్లు రాసాగినయి.

నా భర్త అప్పుడు మెడికల్ కాలేజీలో చదువుతున్నాడు. నూతనవిద్య సభ్యునిచే వుత్సాహంలో, చికిత్స చేయటానికి అవకాశం చిక్కితే చాలు. చాలా సంతోషపడినాడు. నా కళ్ళకు జబ్బుచేయగానే వారే చికిత్స మొదలెట్టారు.

మా అన్నాయి లా కాలేజీలో ఆ సంవత్సరం ఫైనలు యియ్య చదువుచున్నాడు. అన్నాయి ఒకనాడు మా యింటికి వచ్చి నా భర్తతో - “యీ వైద్యమేమిటి? కుముదను కబోదిని చేయకుండా పూరుకోవా యేం? ఎవరినైనా మంచి డాక్టరును పిలిపించరాదా?” అన్నాడు.

“మంచి డాక్టరువచ్చి రోగాన్ని గిల్లివేస్తాడాయేం? ఎవరిచ్చినా అదేమందుగదా!”

అన్నాయికి కొంచెం కోపం వచ్చినట్లుంది. “యితరూ మీ కాలేజీ ప్రిన్సుపాలుకూ, నీకూ భేదం లేదంటావు?”

“లా స్టూడెంటుకు వైద్యమేం తెలుస్తుంది. రేపు నీ పెళ్ళిఅయినాక యెనరైనా నీ భార్య అస్తిమీద దావాచేస్తే నా సలహాప్రకారం నడుస్తావా ఏమిటి?”

రాజుల యుద్ధాలు సైనికుల ప్రాణాలకు వెనకు తెచ్చి పెడతవి. వీరిద్దరి కీచులాటమధ్య నేను నలిగిపోతున్నాను. పుట్టింటివారు కన్యాదానం చేసినతర్వాత. నా మంచిచెడులు విషయంలో వారు జోక్యం కలిగించుకోవడందేనికి? నా కష్ట సుఖాలు, ఆరోగ్యానారోగ్య విషయాలభారమంతా నా భర్త దేగదా అని నేను లోలోన అనుకోసాగాను.

ఆనాడు చిన్నవిషయంమీద వారిద్దరకీ కొంచెము మనస్పర్ధలు యేర్పడినవి. అసలే జబ్బువల్ల కళ్ళనుంచి నీరు

కారుతూవుంది. దానికికోడు వీరిద్దరి మనస్సుర్థలుతోడై కన్నీరు, కట్టలు తెంచుకొని పారుతూవుంది. దీనికి కారణం అటు అన్నాయిగాని, యిటు భర్తగాని యెనరూ గ్రహించలేక పోయారు.

ఒకనాడు అన్నాయి నా భర్త యింట్లోలేని సమయము చూసి. హఠాత్తుగా డాక్టరును వెంటబెట్టుకొచ్చాడు. డాక్టరు పరీక్షచేసి- “జాగ్రత్తగా వైద్యం చేయించకుండా, యిప్పటిమాదిరే అశ్రద్ధచేస్తే, చూపుపోయినా ఆశ్చర్యంలేదు. అనిచెప్పి మందు చీటి వ్రాసియిచ్చాడు. అన్నాయి మందు తెమ్మని వెంటనే మనిషిని పంపాడు.

డాక్టరు వెళ్ళిపోయినతర్వాత, నేను అన్నాయిని- “నీకు దణ్ణం పెడతాను అన్నాయి. వైద్యం విషయంలో నీ వేమీ జోక్యం చేసుకోవద్దు” అని బ్రతిమాలాను.

చిన్నప్పటినుంచీ నాకు అన్నాయిలంటే. తగనిభయం! నేను నోరువిప్పి యిలాచెప్పగలగటం నాకే అబ్బురంగావుంది. కాని భర్త కనుమరుగున మరొకమందువాడటం మంచిదికాదని పించింది. అన్నాయికూడా యిలాసాహసించి చెప్పినందుకు, కొంచెం విస్తుపోయినట్టుంది. కొంచెం ఆగి, ఆలోచించి - “సరే, ఇక డాక్టరును తీసుకురాను ; కాని వారు చెప్పినట్టుగా మాత్రము మందు తీసుకుంటూవుండు.” అని చెప్పాడు చివరికి.

అన్నాయి యెలా మందువాడవలసిందీ వివరంగా చెప్పి, వెళ్ళిపోయాడు.

భర్త కాలేజీనుంచి రాకముందే, కొత్తడాక్టరు తెప్పించిన మందులన్నీ యింట్లో నూతిలో పారవేశాను.

వారు అన్నాయిమీది వైమనస్యంతోటే, ద్విగుణీకృత పుత్రాహంతో వైద్యం చేస్తున్నారు. రెండుపూటలా మందు మారుస్తున్నారు; కళ్ళకు పట్టీలువేశారు; జోడుపెట్టారు. చుక్కలుచుక్కలుగా మందు వేస్తున్నారు; పొడవు రాస్తున్నారు; చివరికి చేవనూనెకూడా యిచ్చారు. అది తాగితే, ఊకువచ్చినంతపనిజరిగేది. “ఇప్పుడు యెలావుంది” అని అడుగుతుండేవారు. “కొంచెంగుణంకనిస్తుంద”ని జవాబుచెప్పేదాన్ని! వ్యాధి కొంచెం తగ్గుముఖంపట్టిందని మనసుకు నచ్చచెప్పకోటానికికూడా ప్రయత్నించేదానిని! కళ్ళవెంట నీరు యెక్కువగా కారుతుంటే, ‘చెడునీరు బయటికి పోవటమే మంచిది’ అనిపించేది. నీరుకారటం ఆగిపోయిననాడు ‘యిక నిమ్మళించినట్టే’నని అనుకునేదాన్ని !

కాని రానురాను కంట్లో పోటు యెక్కువయింది; చూపుకూడా తగ్గుతూవుంది. తలలోనాదుకు, యమచెర అనుభవిస్తున్నాను. నా భర్తకూడా కొంచెం చిన్నపోయినట్టుంది. యింతకాలానికి డాక్టరును యే నెపంతో పిలవటమో వారికి తెమలకుండా వుంది.

“డాక్టర్ని వొకసారి పిలిస్తే యేంపోయింది? అన్నాయి మాటకూడా నిలిపిన వాళ్ళమవుతాం! అన్నాయికి ఆనాడు కోపంవచ్చింది; అప్పటినుంచీ నా మనసుకు బాధగావుంది. వైద్యం మీరే చేస్తూవుండవచ్చు; అయినా డాక్టరుకి చూపటం మంచిదనుకుంటాను!”

“అవును, నీవు చెప్పేదేబాగుంది !”

ఆ నాడే యింగ్లీషు డాక్టర్ని తీసుకొచ్చారు ; వారిద్దరూ ఇంగ్లీలో యేంమాట్లాడుకున్నారో తెలియదుగాని దొర నా భర్తను గట్టిగా మందలించినట్టు నాకు అర్థమయింది. పాపం వారు ఆ కాసేపు వంచినతల యెత్తలేదు.

డాక్టరు వెళ్ళిపోయినతర్వాత, నేను వాగించేయి పట్టుకుని — “ఈ తెల్లగాడిదను యెక్కడనుంచి పట్టుకొచ్చావు? నాకంటి జబ్బు యీ తెల్లడాక్టరుకు మీకంటే యెక్కువ తెలుస్తుందా? మనదేశపు డాక్టర్ని యెవరినయినా పిలవండి” అన్నాను.

వారు కొంచెం సంకోచిస్తూ — “కంటికి ఆపరేషను చేయాలి!” అన్నారు.

నేను కోపం తెచ్చిపెట్టుకుని — “ఇన్నాళ్ళనుంచి మీరు చెప్పలేదు కాని ఆ మాత్రం మీకు తెలియదా యేమిటి? ఆపరేషనుపేరు వింటే, నేను భయపడతాననుకున్నారా?” అన్నాను.

వారికి సంకోచం తీరిపోయింది. “ఆపరేషను పేరు విని, పురుషుల్లో మాత్రం భయపడనివారు యెంతమందివుంటారు?”

“పురుషుల పరాక్రమమంతా స్త్రీలవద్దనేగదా?” అన్నాను యెగతాళిగా.

వెంటనే వారిమోము కాంతి తరిగి, గంభీరమయింది. చక్కగా చెప్పావు! పురుషుల్లో దర్పణమాత్రం వుంది.”

దర్పణలోకూడా మీరు స్త్రీలతో నెగ్గలేరు. అందులోనూ చివరికి మేమే గెలుస్తాము!” అన్నాను, వారి గాంభీర్యాన్ని పూదివేస్తూ.

ఈ మధ్యలో అన్నాయి వచ్చాడు. ఆయనతో, వంటరిగా చూసి, “నీవు తెప్పించిన మందే నాడుతున్నాను; కొంచెం నయమే! కాని వాకనాడు పొరపాటున లోనికి పుచ్చుకునే మందు కంట్రానూ, కళ్ళమందు, లోనికి వాడటంతో యిలా అయింది. ఆపరేషను చేయాలట’ అని చెప్పాను.

నేను యిన్నాళ్ళనుంచీ, నీ భర్తే చికిత్సచేస్తున్నాడని కోపంతోటి మీ యింటి చాయలరాలేదు.”

“లేదు, లేదు. నేను చాటుగా ఆ మందే తీసుకుంటున్నాను వారికి యెక్కడ కోపం తెప్పించినదాన్నవ్రతానోనని. మాటమాత్రం అనలేదు”

ఆడపుటక వుట్టి యెన్ని అబద్ధాలాడవలసి వస్తుందో వాటికి అంతులేదుగదా! అన్నాయి మనసుకూ కష్టముకలిగించకూడదు; భర్తగౌరవానికి భంగంరాకుండానూ చూడాలి! తల్లివై, పిల్లలనూ బుజ్జగించాలి; భార్యవై, పిల్లలతోడినీ సంతోషపెట్టాలి! అబ్బ, స్త్రీలకు నటనతో ఎంతవని కలుగుతుంది!

ఈ నటన ఫలితంగా, కబోదిని కాబోయేముందు బాస మరదులిద్దరూ మనస్ఫూర్తిగా కలిసిపోవటం చూశాను. చాటుగా చేయించిన వైద్యమే దీనికి కారణమనుకున్నాడు. అన్నాయి! మొదటే బాసమరదిమాట వింటే, రోగం యింత ముదిరిపోయేదికాదను కున్నారు మా ఆయన! యిద్దరూ యిలా పశ్చాత్తాపంతో కుమిలిపోతూ, పరస్పరము మన్నించమని కోరుతున్నట్లు మిక్కిలి సన్నిహితులయ్యారు. నా భర్త,

అన్నాయిని సంప్రదించేవారు; అన్నాయికూడా చాలా వినయంతో నా భర్తమాటమీద చాలాసమ్మత చూపేవాడు.

చివరికి ఒకనాడు యిద్దరి సలహాప్రకారం, ఇంగ్లీషు డాక్టరు నా ఎడమ కంటికి ఆపరేషను చేశాడు. బలిమిలేని కన్ను ఆపరేషనుకు తట్టుకోలేక, పున్నచూపుకాస్తా పోయింది. క్రమంగా కొన్నాళ్ళకి రెండోకన్నుకూడా చీకట్లు కమ్మినవి. పెళ్ళినాడు లగ్నసమయాన మొట్టమొదటగా నేను చూచిన చందన చర్చిత తుణుముకూర్చిని కన్నార దర్శించే భాగ్యం లేకుండాపోయింది.

వారు ఒకనాడు నా మంచంవద్ద కూచుని - “ఇక నీ వద్ద గొప్పలు చెప్పకోను- నీ కళ్ళు రెండూ చేతులారా పోగొట్టాను” అన్నారు.

ఆ మాట చెప్పుతుంటే వారికిదుఃఖం పొడుకొస్తూవుంది. నేను రెండు చేతుల్లోకి వారి కుడిచేతిని తీసుకుని నొక్కుతూ “మీ వస్తువు మీరే తీసుకుని మంచివని చేశారు! మరొక డాక్టరు చేతిమీదుగా నా కళ్ళుపోతే, నాకు మనశ్శాంతి యేముంటుంది? విధివాతను ఎవరు తప్పించగలరూ? ఎవరూ నయం చేయలేనప్పుడు మీ చేతుల్లో నా చూపు పోవటమే అన్నిటికంటే నాకు పెద్ద పూరటగా వుంది. పూజాపుష్పాలు తరిగిపోయినప్పుడు, స్వయంగా శ్రీరామచంద్రుడంతటినాడు తన నేత్రాలు రెండూ పూడబెరికి యిష్టదేవతకు అర్పించటానికి సిద్ధపడ్డాడు. నేనూ నా దేవునికి దృష్టిని సమర్పించాను. దీనిని మించిన అదృష్టం యింకా యేముంది? మీ కంటికి ఇంపైనదేదో కొంచెం నా చెవినికూడాపేయండి; అదే మహా

ప్రసాదంగా యెంచి మనసులో భద్రపరచుకుంటా”నని అనుకున్నాను.

ఈ మాటలన్నీ ముఖతా చెప్పటం మాత్రము యెలా సాధ్యం? కానీ యిదే చాలా రోజులు ఆలోచిస్తూవుండేదానిని. మధ్యమధ్య నా దీక్షకూడా సన్నగిలుతూవుండేది. నేను కష్టాలకు దురదృష్టానికి గురి అయ్యానని తలపోసినప్పుడు యీ విషయాలు నా మనసుకు బోధించేదానిని. నేను యిలా శాంతి భక్తితోడ్పాటుతో కష్టాలకు అతీతంగా వుండటానికి ప్రయత్నించేదానిని. అప్పుడు మాటలమధ్యలోనూ, ముఖావంతోనూ నా మనసులోని ఉద్దేశాల్ని యేదో కొంతవరకు వారికి తెలియపరచగలిగాను.

“ఓమూ నా మూర్ఖత్వంవల్ల నీకు తీరని నష్టం వాటిల్లింది; అది నేను యెలానూ పూర్తి చేయలేను. కాని నా శక్తికొద్దీ నీ దృష్టిలోపం తీర్చటానికి సర్వదా నీకు చేదోడు వాదోడుగా వుంటాను.”

“అలా చెప్పటం వుచితంకాదు! మీ కుటుంబాన్ని గుడ్డివాళ్ళ ఆస్పత్రిగా తయారుచేయటానికి నేను యెప్పటికీ అంగీకరించలేను. మీరు మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకోవలసిందే!”

మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకోవలసిన ఆవశ్యకతను వివరించబోయే సరికి, నాకంటే అవసరమయింది. కొంచెందగ్గి, కొంతసవరించుకుని యేదో చెప్పాలనుకున్నాను. కాని యింతలో నాభర్త వల్లమాలిన ఆవేశంతో - “నేను మూర్ఖుణికాని డాంబికుణ్ణి మాత్రం కాదు. చేతులారా నిన్ను కబోదించేశాను. ఆమీదట నిన్ను విడిచి, మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకోని, బ్రహ్మహత్యా, పితృహత్యా

సదృశపాపానికి వొడిగట్టలేను. ఇది నేను కులదేవత గోపీనాథుని సాక్షిగా చెపుతున్నమాట!” అని శవధంచేశారు.

నారిని యిలా శవధంచేయకుండా మధ్యలోనే ఆవలసి. నదికాని అప్పుడు నా హృదయాన్ని చీల్చుకుని, గొంతునొక్కి వేసి కన్నీరు పాల్లుకొస్తూవుండ్రి; నేను కన్నీటిని దిగమింగే ప్రయత్నంలో వున్నాను; నోట మాట రాలేదు. వారి శవధం విని, పరమానందంతో, సుఖోద్వేగంతో దిండులో ముఖం పెట్టుకుని యేడవసాగాను. నేను కబోదిని అయినా, వారు నన్ను త్యజించరు; హృదయంలో దుఃఖంమాదిరి భద్రపరచుకుంటారు! ఇంత అదృష్టం నేను కోరను - కాని మనసు స్వార్థానికి పెట్టింది పేరు!

నేను కంటికి కడివెడుగా యేడ్చి వారిమోమును నా హృదయానికి హత్తుకుని - “ఇంత కఠోరశవధంచేశారు దేనికి? రామరామ! నేను నా సుఖంకోసం మళ్ళీ పెళ్ళిచేసుకోమని యెందుకు చెప్పినట్టు? దృష్టిలోపంవల్ల మీకు నేను చేయలేని పనులన్నీ సవతిచేత చేయించుదా మనుకున్నాను!” అని చెప్పాను.

“దానీదికూడా నా పనులు చేసిపెడుతుంది. అంత మాత్రాన దానీనిపెళ్ళాడి, నా దేవతసరసన కూర్చోబెట్టనా” అంటూ వారు నా మోముపైకెత్తి, లలాటం ముద్దిడుకున్నారు. ఆ చుంబనమే నా మూడోకంటిని తెరచి, మరుక్షణమే నన్ను దేవతగా అభిషేకముచేసినట్టుంది. “ఇదే మంచిది; రెండు కళ్ళూపోయినాక, యీ సంసారలంపటంతో నా కేంపని? నేను ఏటికి అతీతంగా, భర్తకు మేలు చేకూరుస్తాను. ఇల్లాలికి అవ

సరమైన యుద్ధవిషయాలతో - అబద్ధాలు, నటన - పనిలేకుండా మనసా వాచా పవిత్రురాలిని అవుతాను' అని లోలోపల తలచాను.

ఆనాడంతా నాలో అంతర్మధం చెలరేగింది. కఠోరి శపథానికి కట్టుబడి, నా భర్త రాడోవివాహం చేసుకోలేడనే ఆనందం లోపల నా హృదయాన్ని చీరుతున్నట్టుగా వుంది. దానినుంచి యెంతప్రయత్నించినా విముక్తి లభించలేదు. ఇవాళ నాలో నూతనంగా వెలిసిన దేవత 'ప్రతిజ్ఞాపాలనకంటే వివాహమే నీ భర్తకు శుభప్రదమయేరోజుకూడా రావచ్చును' అన్నది. కాని నాలోని పురాతనగృహిణి యిందుకు సమాధానముగా - 'అయితే యే, ప్రతిజ్ఞ చేసినతర్వాత వివాహంచేసుకో లేదు' అని చెప్పింది, 'కాని యిందులో నీవు సంతోషించవలసిన దేమీలేదే!' అని యెదురుప్రశ్న! 'నా కన్నీ తెలుసు, మిగతాప్రతిజ్ఞ చేశారుగదా -' అని నా లోని నారీమణి జవాబు! ఇక దేవత మారుపలుకలేదు; హానం వహించింది. కనుబొమలు ముడిపీడినై. యేదో రానున్న ఘోరవిపత్తును నూచిస్తున్నట్టు నా హృదయము అంధకారావృతమయింది.

నా భర్త దాసదాసీలను కాదని, స్వయంగా నాకు పరిచర్య చేయసాగాడు. ప్రతి చిన్నపనికీ భర్తమీద ఆధార పడటం ముచ్చటగానే వుంది. కారణం ఆ నెపంతోనయినా వారు ముప్పుటలా నా వద్దవుంటారు. వారిని కంటితో చూసేప్రాప్తి లేకుండాపోయింది; అందువల్ల వారు యెప్పుడూ నా వద్దవుంటే బాగుండుననే కోరిక ప్రబలమయింది. భర్త మోమును తిలకించే నా నేత్రాలవాటాను మిగతా యింద్రి

యూలు పంచుకోటానికి ప్రయత్నం చేయసాగినవి. వారు
 యేదైనాపనిమీద బయటికి వెళ్ళిరావటం ఆలస్యమయితే
 నా సర్వస్వం పోగొట్టుకున్నట్టూ, శూన్యంలో తారట్లాడు
 తున్నట్టూ ఉండేది. ఇదివరకు వారు కాలేజీనుంచి పెదలకడ
 రాకపోతే, రోడ్డుతల కిటికీతలుపు కొద్దిగా తెరచి, వారికోసం
 నిరీక్షించేదానిని. వారి బాహ్యప్రపంచాన్ని నా నేత్రాలతో
 బంధించివుంచాను. కాని యివాళ కంటిమాపు లేని సమస్త
 శరీరము వారిని ఆస్వేషిస్తూవుంది. మా యిద్దరి ప్రపంచాల
 మధ్య కట్టిన వంతెన యివాళ కూలిపోయింది. ఇప్పుడు మా
 యిరువురి మధ్య చీకటి అఘాతం యేర్పడింది; వారు ఆ దరి
 నుంచి యీ దరికి యెప్పటికివచ్చి నన్ను కలుసుకుంటారా అని
 వివశురాలైనై, ఆదుర్దాగా కాచుకు కూర్చుంటాను. వారు
 ఊణకాలం నన్ను విడిచివెళ్ళినా, యీ కబోదిశరీరము వానిని
 బంధింపజూస్తుంది; హాహాకారాలతో పిలుస్తూంది.

కాని యింత ఆపేక్ష, అసక్తి యెప్పటికీ మంచిదికాదు.
 సాధారణంగా భార్య బరువు భారాలన్నీ భర్తమీదే వుంటవి;
 దానికితోడు యీ అంధత్వభారంకూడా వారిమీద మోపటం
 న్యాయంకాదు. ఈ విశ్వవ్యాప్తి అంధకారాన్ని వొంటరిగానే
 భరిస్తాను. ఈ అనంత అంధత్వ పాశంతో నాభర్తను ఒక్క
 నాటికీ బంధించివుంచనని లోలోపల దృఢప్రతిజ్ఞచేసుకున్నాను.

నేను కొద్దిరోజుల్లోనే శబ్ద, గంధ, స్పర్శతో నాపను
 లన్నీచేసుకోవటం ఆలవర్చుకున్నాను; యింటివనులుకూడా
 వెనుకటి కంటే చక్కగా చేయసాగాను. 'మనదృష్టి మన
 వనులకు యెంత సాయపడుతుందో, అంతకుమించి మనలను

విభ్రాంతుల్ని చేస్తుంది. యెంతవరకు చూడటం శుభదాయకమో, నేత్రాలు దానిని మీరి చూస్తుంటవి. నేత్రాలు, కాపలా కాస్తుంటే చెవులకు సోమరితనం అలవడుతుంది. అప్పుడు చెవులు వినవలసిన దానికంటే తక్కువ వింటవి అని తోస్తూవుంది. యిప్పుడు చంచల నేత్రాల లోటువల్ల మిగతా యింద్రియాలు తమ కర్తవ్యాన్ని చక్కగా పాటిస్తున్నవి.

వారిని నావనులేమీ అంటుకోనివ్వటంలేదు. నేనే పూర్వంమాదిరి వారి వనులన్నీ చూస్తున్నాను.

వారు వాకనాడు — “నన్ను ప్రాయశ్చిత్తమయినా చేసుకోనివ్వవా?” అన్నారు నాతో.

“ఆ ప్రాయశ్చిత్తమేమిటో నాకు తెలియదు. కాని యింకా నన్ను పాపభారం పెంచుకోమంటారా?”

వారు పైకి యేమి చెప్పినా, నేను పూర్తిస్వేచ్ఛ నివ్వ గానే వారికి చేరనుంచి బయవడినట్టుంది.

తర్వాత డాక్టరు పరీక్ష పూర్తిచేసి, నన్ను వెంటబెట్టుకుని వారు స్వగ్రామానికి వచ్చారు. ఇక్కడ నాకు తల్లి వాడిలోకి చేరినట్టుగావుంది. ఎనిమిదేళ్ళప్రాయంలో వూరు విడిచి కలకత్తావచ్చాను. ఈ పదేళ్ళలో జన్మభూమి నా మనసులో నీడమాదిరి అస్పష్టమయింది. చూపు పున్నంతవరకూ కలకత్తాపట్టణం నలువైపులా నా సమస్త స్మృతులనూ తన మరుగున కప్పివుంచింది. చూపుపోగానే, కలకత్తా కళ్ళను మిరుమిట్లుగొల్పే పట్టణమని అర్థమయింది; చిన్ననాటి పల్లెటూరు, చీకటిరాత్రి ప్రకాశించు నక్షత్రంమాదిరి నా మనసులో పుద్భాసితమయింది.

ఆశ్వయుజమాసం వెళ్ళుచుండనగా, మేము హసిమ్
 పూరు చేరాము. అంతా కొత్తగావుంది. ఆ పల్లెటూరి దృశ్యా
 లను చూడలేకపోయాను; కాని బాహ్యచుభూతులు నన్ను
 ముంచెత్తినవి. మంచుకుతడిసి, దున్నివిడిచిన చేలమీదుగా
 వచ్చే వుదయపుగాలులూ, పంటకువచ్చిన కంది, ఆనచేలనుంచి
 వచ్చే ఆకాశవ్యాప్తమయిన సువాసనలు, గొడ్లకాపకుల పల్లె
 పదాలు, నొకటేమిటి, చివరికి వంకరటింకర మట్టిరోడ్లమీద
 పోయే యెడ్లబండి సవ్వడికూడా నన్ను ముగ్ధురాలినిచేసింది.
 చిన్నతనపు అతీతస్మృతులు అనిర్వచనీయమైన ఆనందంతో,
 సత్తావులతో ప్రత్యక్షవర్తమానంమాదిరి నన్ను ఆకట్టినవి.
 నా శూన్యసేత్రాలు కిమ్మినలేదు. నేను మళ్ళీ బాల్యావస్థను
 పొందాను. నాకు కన్నతల్లేకాదు, సమస్తమూ లభించినట్టుండి.
 మా నాయనమ్మ వీవు యెడవైపుకుపెట్టి, పూడిపోగా మిగిలిన
 వెంట్రుకలు విరియబోసుకుని, కూర్చుని అప్పడాలుచేస్తూవుంది..
 కాని కంపించే ఆమెకంఠంనుంచి దేహతత్వానికి సంబంధించిన
 భజనదాసుపదాలు యివాళ వినిపించటంలేదు. శీతాకాలపు
 మంచులో స్నానమాడిన ఆకాశవధంలో 'సవాన్న' పుత్తనం
 మూర్తీభవించినట్టుంది; కాని కొత్త ధాన్యందంచే పల్లెస్త్రీలలో
 నా చిన్ని చెలికత్తెలు యెవరూ గోచరించటంలేదు! కనుచీకటి
 పడగానే 'అంబారవం'విని, మా అమ్మ దీపంచేతపట్టుకుని
 గొడ్లచావడిలోనికి వెళ్ళటం తలపున వచ్చింది. మంచుకునానిన
 చెత్తకాలిన వాసన పొగ నా మనస్సులో మెదిలినవి. చెరువు
 అవతల విద్యాలంకారుల దేవాలయంనుంచి వినిపించే ఘంటా
 రవంకూడా గుర్తుకొచ్చింది. ఎవరో నా బాల్యకాలపు ఎనిమిది

హువత్సరాల సారాంశాన్ని వడకాచి, రసపరిమళాలను నా చుట్టూ విరజిమ్మినట్లుంది.

చిన్ననాటి నోములూ, చీకటితోలేచి శివ పూజకు పూలు కోసుకురావటమూ, అన్నీవొకటే తలపుకు వస్తున్నవి. కలకత్తా వాతావరణం మనబుద్ధిమీద కొద్దోగొప్పో మార్పు చూపుతుందని అంగీకరించక తప్పదు! పూజాపునస్కారాలు, భక్తిశ్రద్ధలవిషయంలో గ్రామాల్లోమాదిరి సారశ్యం కలికాని కయినా కానరావు.

అంధురాలిని అయినాక మామూలు నుంచి వొక స్నేహితురాలు నన్ను చూడటానికి వచ్చింది. “కుమూ, నీకు కోపంగాలేదూ! నేనైతే యెప్పటికీ భర్తముఖం చూచే చాన్నికాదు” అంది.

“అక్కా ముఖంచూసే గీత యెలానూలేదు; అందుకు యీ పాడుకళ్ళను అనుకోవాలిగాని వారిమీద కోపం దేనికి?”

సకాలంలో మంచిడాక్టరుచేత చికిత్స చేయించనందుకు నా స్నేహితురాలు మావారిమీద మండిపడి, నాకుకూడా కోపంకలిగించటానికి ప్రయత్నించింది.

“జీవితంలో తెలిసిగాని, తెలియకగాని, యిష్టమున్నా లేకపోయినా అనేకవిధాల కష్టసుఖాలు ప్రాప్తిస్తూవుంటవి. కాని మనసులో నా భర్తను చక్కగా ప్రతిష్టించుకో గలిగితే, కష్టాలలోకూడా ఒకవిధమైన శాంతి లభిస్తుంది. లేకపోతే కోపతాపాలతో కీచులాటతో జీవితంకాస్తా వెళ్ళబారిపోతుంది. అంధురాలిని కావటమే వొకతీరనిదుఃఖం; దానికితోడు భర్తతో విరోధం పెట్టుకుని దుఃఖభారం పెంచుచేసుకోవటం దేనికి” అని,

లావణ్యకు నచ్చజెప్ప ప్రయత్నించాను. కాని ఆమె నానోట మాంధాత కాలంనాటి మాటలువిని కోపించుకుని తృణీ కారంగా తలవూపి, విసురుగా వెళ్ళిపోయింది.

కాని పైకి యేమి చెప్పినా, లావణ్యమాటలు నామీద పనిచేయకపోలేదు. ఆమె క్రోధాగ్ని నామనస్సుమీద నిష్పరవ్వలు విసిరింది నేను వాటిని కాలరాచి ఆర్పివేశాను కాని వాకటి రెండు చోట్ల బొబ్బలెక్కినవి

స్వగ్రామంలో పూజాపుష్పాల కమ్మని వాసనలకు బాల్యంలో మాదిరే, నా హృదయంలోని వాంఛలు, శ్రద్ధా సక్తులు చిగిర్చి నూతనరూపాన్ని దాల్చినట్టుంది. నా ఆరాధ్య దైవం నా హృదయానికి కావరానికి నిండుదనం ప్రసాదించాడు. నేను వారి పాదాలమీద వాలి - “కబోదీని అయితే అయాను కాని మీరుమాత్రం నాకు లభించారు!” అన్నాను.

అయ్యో, నోరు జారాను పొరపాటున! మీరు ‘నా వాళ్ళే’ అని చెప్పటంలో దర్పంవుంది. నేను మీ దానిని’ అని చెప్పటానికి మాత్రం నాకు అధికారంవుంది. ముందుముందు నా దైవమే అస్పష్టంగా యీ మాట నానోటితో చెప్పించ వచ్చు! అప్పటికి యేమి శేషించకపోయినా, నేను వుండక తప్పదు. వాకరిమీద నా కేవిధమైన అధికారమూ లేదు - నామీదతప్ప!

కొంతకాలం ఆనందంగా గడిచిపోయింది. వైద్యంలో వారు పేరుప్రతిష్టలు సంపాదించుకున్నారు; కొంతడబ్బుకూడా కూడబెట్టారు. కాని ధనము మంచిదికాదు. అది మనసును అణచివేస్తుంది. హృదయాన్ని మరుగుపరుస్తుంది. మనసు పెత్తనం

చేసినంతకాలమూ తన శుభాన్ని తానే అన్వేషించుకుంటుంది. కాని ధనం సుఖాన్వేషణకు పూనుకున్నప్పుడు, మనసుకు పనేమీవుండదు. ఇకను మానసిక సుఖస్థానాన్ని గృహోపకరణాలు అక్రమించుకుటవి. అప్పుడు మనకు శుభానికి మారుగా వస్తువాహనాదులు లభిస్తవి.

నేను ఫలానా సంఘటనను పురస్కరించుకొని యీ నిర్ణయానికి వచ్చానని చెప్పలేను. కాని అంధులకు అనుభూతి యెక్కువ కావడంవల్ల కానీ, మరేకారణంవల్ల కానీ అర్ధకస్థితి చక్కబడుతున్నకొద్దీ మా వారిలో మార్పు రాసాగింది. యవ్వనారంభంలో మాదిరి న్యాయాన్యాయాల విషయంలో వారిలోని సానుభూతి విచక్షణ నానాటికి సన్నగిల్లుతున్నట్టుంది. వారు మాటల సందర్భంలో అన్నట్టు యిప్పటికీ గుర్తుంది. 'నేను జీవనంలో సమే డాక్టరువరితే చదవడం లేదు;- దీనితో బీదసాదలకు కూడా మేలు చేయవచ్చు'చేతిలో డబ్బు రాలనిదే, బీదరోగులచేయిచూడని డాక్టర్ల పేరువింటే వారికి చీమలు పాకినట్టుండేది.

పూర్వపురోజులు మళ్ళీరావని అర్థమయింది. యెర్రో జరిదురాలు తన ఏకైకపుత్రుణ్ణి కాపాడమని వలవలపడ్చింది. కాని వారు ఆవిడప్రార్థనను మన్నించలేదు. చివరకి నేను వొట్టు పెట్టి వారిని పంపాను కాని శ్రద్ధగా మందివ్వలేదు-మాకు డబ్బు తక్కువగావున్న రోజుల్లో వారు అన్యాయంగా సంపాదించిన ధనాన్ని యెంతహీనంగా చూసేదీ నాకు తెలుసు. కాని యిప్పుడు బ్యాంకులో డబ్బు పోగువడింది. పావుకారు గుమాస్తావొకడు వెరసగా రెండురోజులు వచ్చి వారితో

యేమిటో గుసగుసలు చేశాడు. నాకు విషయాలు తెలియవు. కాని మూడోనాడు భర్త నా దగ్గర పరమానందంతో లోకాభిరామాయణం మొదలెట్టారు. వారు యివాళ యేదో మాయని అప్రతిష్టపాలు అయారని నా అంతఃకరణ స్పర్శ శక్తితో వెంటనే గ్రహించాను.

కబోదిని కాబోయేముందు చివరిసారిగా చూచిన నా హృదయాధినాథుడు యివాళ యేమయారు? నా లలాటాన్ని ముద్దిడుకుని నన్నొక దేవతగా అభిషేకించిన వారికి నేను యేం ఉపకరించగలిగాను? హఠాత్తుగా వొకనాడు అరిష్టద్వైత రూప రుంఝామూరుతానికి గురిఅయిన వ్యక్తి మహాకనాటి హృదయావేశంతో వృద్ధరింపబడవచ్చు. కాని రానురాను క్షణక్షణమూ దయాదాక్షిణ్య రహితులవుతూ ప్రాపంచిక విషయాల్లో క్రమంగా హృదయాన్ని మనస్సును అణిచివేస్తూ పోతున్నారు. దీనికి ప్రతిక్రియ యెంత ఆలోచించినా పాలు బోలేదు.

భర్తతోసంభవించిన యీ దృష్టివియోగము అంతగా లెక్కించదగినదికాదు కాని లోతుకుదిగి, తాఫీగా ఆలోచించిన తొద్దీ, నేను వున్నతావున వారులేరని బోధపడుతూవుంది. నేను అంధురాలిని. ప్రపంచపు వెలుగుచారని హృదయప్రదేశ ములో, నా నూతనప్రేమను, అచంచల భక్తివిశ్వాసాలను భద్రపరచుకున్నాను; నా దేవాలయంలో చిట్టిచేతులతో నేను సమర్పించిన పూజాపుష్పాల మీది మంచుతడి ఆరకమునుపే, నా భర్త, చల్లనినీడలనిచ్చే యీ నిత్యనూతన దేశం విడిచిపెట్టి, సంపాదన ఆశనువడి, యీ ప్రపంచయెడారిలో అదృశ్యులై

పోతున్నారు. నేను యెవరిని నమ్మానో, యెవరిని ధర్మదేతవగా యెంచానో, యెవరిని సుఖసంపదలకంటె మిన్నగాభావించానో, వారు చాలా దూరంనుంచి నా వంకచూసి ముసిముసిసవ్వులు నవ్వుతున్నారు. కాని మా యిరువురికి విచ్చేదమెరుగనిరోజులు కూడా లేకపోలేదు. బాల్యంలో మేమిద్దరమూ వాకేబాటను వయనించాము. తర్వాత మా బాట యెప్పటినుంచి చీలిపోయిందో యెవరికీ తెలియలేదు. చివరికి యివాళ నేను యెంత పిలిచినా, జవాబే రావటంలేదు.

కబోదిని కావటంవల్ల ప్రతివిషయాన్ని గోరంతలు కొండంతలుచేసి చూస్తున్నాను ; కళ్ళుపుంటే, నేనూ ప్రపంచాన్ని సరిగ్గా ప్రపంచంమాదిరే చూసి, గుర్తించగలిగేదాన్ని అని అప్పుడప్పుడు తలపోస్తుండేదానిని !

మా వారుకూడా వాకసారి యిదేమాట అన్నారు. ఆ నాటిపుడయం వాకవృద్ధరైతు, కలరాతగిలిన మనుమరాలిని బ్రతికించుకుందామని గంపెడాళతో డాక్టరుగారిని తీసుకెళ్ళటానికి వచ్చాడు. “బాబూ, నేను కటికబీదను ; భగవంతుడు మీకు మేలుచేస్తాడు” అని ఆ రైతుచెప్పేమాటలు నా చెవిని పడినై. “భగవంతుడు చేసేదానితో మాపని జరగదు. ముందు నీ వేమి చేస్తావో చెప్పు” అంటున్నాడు నా ఆరాధ్యదేవత ! ఆ పరమాత్ముడు నేత్రాలతోపాటు యీ పాపిష్టి చెవులు యెందుకు తీసుకుపోలే దనుకున్నాను ! ఆ వృద్ధుడు దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి, ‘ఆరి దేవుడా’ అనుకుంటూ వచ్చినదారిని వెళ్ళిపోయాడు. నేను అతన్ని దొడ్డివాకిలిదగ్గరికి దాసీచేత పిలిపించి - “తాతా,

యీ డబ్బు తీసుకెళ్ళి, మనుమరాలికి మరో డాక్టరుచేత మందు యిప్పించి, నా భర్తను ఆశీర్వాదించ”మని చెప్పాను.

ఆ రోజంతా నాకేమీ తోచలేదు; అన్నం సహించ లేదు. వారు సాయంకాలం నిద్రలేచివచ్చి — “ఇవాళ నీవు యేదో దిగులుగా వున్నావేమిటి?” అని అడిగారు - పూర్వం మాదిరి అలవాటు పడిన జవాబు ‘లేదు, లేదు’ అని నాలుక మీదికివచ్చింది కాని ఆ నటనాయుగం గతించింది. నేను కుండ బద్దలుకొట్టినట్టు — “చాలారోజులనుంచి మీతో చెప్పాలను కుంటున్నాను; కాని సమయానికి చెప్పవలసిందికాస్తా మరిచి పోతున్నాను. నా మనసులోనిపుద్గేశం మీకు విడమర్చి చెప్ప గలనో లేదో తెలియదు కాని మీరు యేమాత్రం ప్రయత్నించినా, తేలికగా అర్థంచేసుకోగలరు - మనిద్దరమూ యేకమై ప్రారంభించిన జీవితం, నేడు మరోవిధంగా మారిపోతూవుంది” అని చెప్పాను.

వారు మందహాసంచేసి - “పరివర్తనమే ప్రపంచధర్మం!”

“భోగభాగ్యాలు, అందచందాలు అన్నీ పరివర్తనం చెందేమాట నిజమే కాని ప్రపంచంలో శాశ్వతమైనది యేమీ లేదా?”

అప్పుడు వారు కొంచెం గంభీరంగా - “చూడు, చాలా మంది స్త్రీలు వాస్తవంగా, వారికి లేనిదానికోసం విలపిస్తారు - కొందరి భర్తలు సంపాదించటంలేదని, మరికొందరి భర్తలు ప్రేమించటంలేదని - ఇక నీవేమో, లేనిదుఃఖాన్ని అన్వేషిస్తుంటావు!” అని చెప్పారు.

అంధత్వము నా కండ్లకు సత్యాంజనము రాచి, నన్ను యీ మారిపోయే ప్రపంచానికి యెడంగా తీసుకువెళ్ళింది; నేను యిక అన్యస్త్రీలవంటి దానిని కాను, నా భర్త నన్ను అర్థం చేసుకోలేరని వెంటనే గ్రహించాను.

ఒకనాడు వారి మేనత్త మా వారిని పలకరించి పోదామని వచ్చింది. మే మిద్దరమూ ఆమెకు నమస్కరించాము. ఆమె మమ్ములను ఆశీర్వదించేముందే - “అమ్మాయి, నీ అదృష్టం బాగుండక, నీవు గుడ్డివి అయ్యావు - యిక మా అవి నాశుడు గుడ్డిభార్యని పెట్టుకుని సుసారం యెలా యీదులాడుతాడు? వాడికి పెళ్ళి చేయరాదా?” అని మొదలెట్టింది. అందుకు నా భర్తనవ్వుతూ - “అలానే అత్తా, మీరిద్దరూ యెక్కడైనా మంచి సంబంధంవొకటి చూడరాదూ!” అంటే, యేచిక్కు లేకపోను! కాని వారు సంగోచిస్తూ “నీ వెన్నపూయింటే, తలాతోకలేకుండా మాట్లాడతావు?” అన్నారు.

“యేం, ఇందులో కాని మాటేముంది? నీవే చెప్పు అమ్మాయి?”

నేను నవ్వుతూ - “పెద్దమ్మా, మీరు మంచివారిని సలహా అడిగారు! మూటా ముల్లె కత్తిరించేవాళ్ళు యెక్కడైనా ముందుగా సలహా తీసుకుని చేస్తారా?” అన్నాను.

“అవునవును, ఆ మాట నిజమే. అయితే మనమిద్దరం వొంటరిగా మాట్లాడుదాం! ముందు నామాట వొకటిఆలకించు తల్లీ, కులీనకుటుంబంలో సవతుల సంఖ్య పెరిగినకొద్దీ, భర్త శౌరవం పెంపొందుతుంది. మావాడు డాక్టరు కాకుండా, పెళ్ళిళ్ళు చేసుకుంటూవున్నా, భోగభాగ్యాలకు కొరత వుండేది

కాదు. వొకొకసారి డాక్టరు, చేయి చూస్తుండగానే, రోగి ప్రాణాలు పోతవి; చనిపోయినాక చిల్లిగవ్వకూడా పీజు ఇవ్వరు. కాని బ్రహ్మదేవుడు శాపంపెట్టాడుగా - కులీనుని భార్యకు మరణమే రాదు; ఆవిడ యెంతకాలం జీవిస్తుందో అంతకాలమూ భర్తకు అన్నివిధాల లాభమే!”

రెండురోజులు జరిగినాక, వారు నా సమక్షంలోనే - “అత్తా, మంచికుటుంబాల పిల్లలు మనలో కలసిమెలసి యిక్కడే వుండిపోయేవాళ్ళెవరయినా నీ ఎరుకలో వున్నారా? యీవిడికి కంటిచూపు పోయింది; యీవిడని యెప్పుడూ కనిపెట్టుకొని, తోడుగావుండేపిల్ల దొరికితే, నాకు యే చీకూ చింత వుండదు” అని చెప్పారు మేనత్తతో.

నేను కబోదినిఅయిన కొత్తలో యీ మాట అంటే అర్థంచేసుకోగలను. ఇనాళ చూపు పోయినా, యింటి పని పాటల్లో చెప్పదగ్గయిబ్బంది కలుగుతున్నదా అంటే అదేమీ లేదు. అయినా కిమ్మనకుండా ముభావంగా కూచున్నాను. “పిల్లలకేం, కో కొల్లలు! ఎక్కడిదాకా దేనికి, మా బావగారి అమ్మాయివుంది, అందానికి అందావుంది; గుణవంతురాలు గూడా! యెదిగివపిల్ల! తగినసంబంధం తటస్థపడక తిరుగు తున్నారు. నీవు తల ఎగర వేస్తేచాలు, కళ్ళకద్దుకుని యిస్తావు!” అని నూరిపోయసాగింది. వారు కొంచెం త్రుళ్ళిపడి “యిప్పుడు పెళ్ళిమాట యేంవచ్చింది” అన్నారు.

“వినమ్మా. విను. మంచికుటుంబంలోని పిల్ల లెవరై నా పెళ్ళికాకుండా, మీ యింట్లో పడివుంటానికి సమ్మతిస్తారా?”

ఆమాట యదార్థమే! నాభర్త దానికేమీ జవాబివ్వలేదు.

నేను నిమిలిత నేత్రాల అసంతోషకారంలో వొంటరిగా నిలబడి, మోము పైకెత్తి - “పరమాత్మా! నాభర్తను రక్షించ” మని పార్థించాను.

కొన్నాళ్ళు జరిగినాకే, నేను పూజాగృహంనుంచి వస్తూ వుంటే, వారిమేనత్త వచ్చి - “అమ్మా మా బావగారి అమ్మాయి హేమాంగిని సంగతి చెప్పానే, ఆ పిల్ల యిప్పుడే వచ్చింది - హేమా, నీకు అక్కాయి అవుతుంది. నమస్కరించు” అని చెప్పింది.

ఇంతలోకి వారుకూడా యెటునుంచోవచ్చి, అపరిచితురాలిని చూస్తున్నట్టు అక్కడనుండి వెళ్ళిపోవటానికి సిద్ధమయ్యారు.

“ఎక్కడికిరా వెళ్ళుతున్నావు?” అంది మేనత్త.

“యాపిల్ల యెవరు?” అని అడిగాయి నాభర్త.

“యా పిల్లే మా బావగారిఅమ్మాయి హేమాంగిని!”

“యెవుడు వచ్చింది, యెలా వచ్చింది, యెవరు తీసుకొచ్చారు” అని వారు ప్రశ్నలవర్షం కురిపిస్తూ లేనిపోని ఆశ్చర్యము వెలిబుచ్చసాగారు. నే నప్పుడనుకున్నాను మనసులో! ‘జరిగేతంతు యావత్తు నాకు తెలుస్తూనేవుంది. పైగా యీ అబద్ధాలు, యీ నాటకము అంతా యెందుకు? అళాంత ప్రవృత్తికొసం అధర్మానికి తలవడినప్పుడు నెరవటండేనికి? నా వద్ద యింత హైన్యమా, మోసమా! నన్ను మభ్యపెట్టటానికి యింత బూటకమా!’

నేను హేమూగిని చేయి పట్టుకుని పడకగదిలోకి తీసుకెళ్ళి, ఆ పిల్లమోము, చెక్కిళ్ళు చేతితోతడిచి చూశాను; మోములందమైనదని చెప్ప వచ్చు వయసుకూడా 15, ఆ ప్రాంతాల వుంటుంది.

ఆ పిల్లపక్కననవ్వి-“అక్కా, యిదేమిటి? నా వాంటి మీది భూతాన్ని దులుపుతున్నావా?” అంది.

ఆ పిల్ల నిర్మలహాస్యానికి మా యిద్దరిమధ్యవున్న కాకు మబ్బు విడిపోయింది. నేను ఆమె మెడలో కుడిచేయివేసి - “నిన్ను చూస్తూన్నాను చెల్లీ!” అని మోమును చేతితో మరొకసారి నిమిరాను.

“చూస్తున్నావా!” అని, ఆ పిల్ల నవ్వుతూ - “మితోటలో కాసిన కాయగూరలనుకున్నావా చేతితో పట్టుకు చూడటానికి!” అంది.

హేమకు నేను అంధురాలినని యింకా తెలియదని వెంటనే స్ఫురణకు వచ్చింది.

“నేను కబోదిని చెల్లీ!”

ఆ మాట వినగానే హేమ ఆశ్చర్యపోయి కాసేపు గంభీరంగావుంది. ఆమె కుతూహల పూరితమైన విశాలనేత్రాలతో దృష్టివిహీనమైన నానేత్రాల భావాన్ని, ముఖవైఖరిని తీవ్రంగా పరిశీలించిందని నాకు చక్కగా బోధపడింది. తర్వాత “అలానా! అందుకే నన్నమాట పిన్నిని పిలిచింది!” అని అంది.

లేదు, నేను పిలవనంపలేదు — మీ పిన్నే వచ్చింది.”

హేమ మళ్ళీ నవ్వుతూ - “దయతలిచి కామాయి! అయితే ఆ దయామయీ, తొందరగా యిక్కడనుంచి కదిలే

ఘటంకాదు ! మరి నాన్నగారు నన్నెందుకు పంపినట్టు? అని అడిగింది.

ఇంతలోకివాళ్ళపిన్నివచ్చింది. ఆమె యింతసేపూవారితో మంతనాలు చేస్తూంది ఆమె గదిలో అడుగుపెట్టగానేసోమ - “పిన్నీ, మనం యింటికి యెప్పుడు వెళ్దాము?” అనిఅడిగింది.

“అమ్మపిల్లా ! వచ్చీరాకముందే వెళ్ళుదామని పట్టుకు కూచున్నావే! యింత కాలు కుదనిపిల్లని నే నెక్కడా చూడ లేదమ్మా !”

“నీ ధోరణిమాస్తుంటే, యిక్కడినుంచి కదిలేట్టులేవు. సరే, ఇది నీకు సొంతయిల్లులాంటిది ; యిష్ట మొచ్చినంతకాలం వుండు. కాని ముందే చెపుతున్నా. నేను యెక్కువరోజులు వుండను” అని వాళ్ళపిన్నితో చెప్పి, చప్పున నా చేయిపట్టు కుని - “అంతేనా అక్కా? - మీరు నాకు మరిదగ్గరబంధు వులు కాదుగా !” అంది నాతో.

నేను ఆమె సూటిప్రశ్నకు జవాబివ్వకుండా, హేమను మనసారా కావలించుకున్నాను. పిన్ని ఎంతగడసరియైనా హేమను అదుపులోవుంచటం ఆమెకు తలకుమించినవని ! పిన్ని పైకికోపం కన్నరచకుండా, హేమను బుజ్జగించటానికి ప్రయత్నించిందికాని ఆ పిల్ల దులబరించివేసింది. ఆమె దీనిని గారాబుపిల్ల మారాముగాయెంచి, యెగతాళిగా తీసుకుంది ; లోనికి వెళ్ళి బోయి మళ్ళీ యేమాలోచించుకుందో, వెనుదిరిగి, ఆ పిల్లతో- “హేమా ! నీకు స్నానానికి వేళఅయింది” అని చెప్పనచ్చింది.

హేమ నా వద్దకువచ్చి - “మేమిద్దరం రేవుకివెళ్ళి స్నానం చేస్తాం !” అని చెప్పింది.

వాళ్ళ పిన్నికే సుతరాము యిష్టంలేకపోయినా, సాహసించి కాదనలేకపోయింది. పెనగులాటకు దిగినా, హేమదేవైచేయి అని ఆమెకు తెలుసు! అదీగాక నా సమక్షంలో గుద్దులాడటం తేలికగాదు!

హేమ చెరువుకు వెళ్తూ దారిలో - “అక్కా, నీ కడుపు పండలేదు యెందుకని?” అని అడిగింది.

నేను మందహాసంచేసి - “కారణం నా కేం తెలుసు, యింతకూ ఆ పరమాత్ముడు యివ్వలేదు!” అని చెప్పాను.

“అయితే పూర్వజన్మలో యేదో పాపంచేసుకున్నావు!”

“అదీ ఆ పరమాత్ముడికే తెలియాలి!”

“మా పిన్ని నిచూడరాదూ? మనసుమంచిదికాదు. వట్టి కవటాత్మురాలు. అందుకనే ఆమె కడుపున వొక్క కాయకాయలేదు” అని తార్కాణం చూపింది.

కష్టసుఖాలు, పాపపుణ్యాల సిద్ధాంతం నాకే తెలియదు-యింకా ఆ పిల్లకు నేనేం తెలియజెప్పను? దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి లోలోపల ‘నీవే తెలుసుకో’ అని అనుకున్నాను. హేమ చప్పున నన్ను కావించుకుని, నవ్వి - “నా మాటలకుకూడా నిట్టూరుస్తున్నావా? అసలు నామాట ఎవరైనా లెక్కగడతారా” అని అంది.

క్రమంగా నా భర్త ప్రాక్టీసుకు అడ్డంకులు కలగసాగి నవి. దూరాన్నుంచి పిలుపువస్తే, వెళ్ళటమే మానుకున్నారు. దగ్గర పిలుపుకు వెళ్ళినా, ఆదరాబాదరా ముగించుకుని యింటికి వచ్చి వాలేవారు! మొదట్లో తీరుబాటు చిక్కితే, మధ్యాహ్నం

భోజనానికి నిద్రపోవటానికిమాత్రం లోనికి వచ్చేవారు! కాని వారి మేనత్త అయినప్పుడు, కానప్పుడు కబురుపెట్టేది; వారూ పనికట్టుకుని మేనత్త మంచి సెబ్బరలు విచారించటానికి వస్తూ వుంటారు. మేనత్త హేమను పిలిచి, ఆకువక్కలు తెమ్మరగానే ఆ గదిలో నా భర్తవున్నట్టు తెలిసిపోయేది! మొదట నాలుగైదు రోజులు హేమ, అవీ, యివీ అందించింది కాని తర్వాత ఎన్నిసార్లు పిలిచినా తను వెళ్ళకుండా దాసీచేత పంపేది. మేనత్త 'హేమా హేమా' అని కేకలుపెట్టేది కాని ఆ పిల్ల నామిది కరుణాతిరేకంతో ఎప్పుడూ నన్ను అంటిపెట్టుకుని వుండేది. హేమను వాక విధమైన విషాదభావాలు అలముకున్నట్టుగా తోచేది. ఆ పిమ్మట పొరపాటునకూడా నా వద్ద వారి ప్రసంగం తెచ్చేదికాదు.

హఠాత్తుగా అన్నాయి వచ్చాడు నన్ను చూసి పోదామని. అన్నాయి దృష్టి చాలా తీక్షణమైనది; - ఇక్కడి సంగతి సందర్భాలు, అతని దృష్టిని పడకుండా చేయటం అసంభవం! అన్నాయి కఠోరన్యాయమూర్తి! అన్యాయం రమతకూడా సహించడు; న్యాయవిచారణలో కనికరమనేది యెరుగడు! నా భర్త అన్నాయిసమక్షాన అపరాధిగా నిలబడవలసివస్తుండేఅని, అన్నిటికంటే యెక్కువ భయభయంగావుంది. నేనుజీవితం చాలా సుఖంగా గడిచిపోతున్నట్టు, అంతా కప్పిపుచ్చాను. అన్నాయి దగ్గర లోకాభిరామాయణం యేకరువుపెట్టి, యెన్నడూ లేని ఆదుర్దా కనపరచే చాలాహుగామా చేశాను కాని యివన్నీ నాపట్ల అస్వాభావికంగా కనిపించి, నన్నుపట్టివ్వటానికి మూలమయినవి! నా భర్తకు కాళ్ళూ చేతులూఆడక,

అన్నాయి విషయంలో ముఖావంగా వుండసాగాడు. ఇకను అన్నాయి యెక్కువరోజులు వుండలేక వెళ్ళిపోయాడు. వెళ్ళేముందు స్వచ్ఛమైన పరిపూర్ణ స్నేహభావంతో నా శిరస్సున కంపిస్తున్న చేతిని చాలాసేపు వుంచి, యేకాగ్రచిత్తంతో లోలోపల నన్ను ఆశీర్వాదించారని అర్థం చేసుకున్నాను. అన్నాయి కన్నీటి బిందువులు కన్నీటి చారికలుగట్టిన నా చెక్కిళ్ళమీద రాలసాగినవి.

అది చైత్రమాసమని బాగా గుర్తుంది. సందే చీకటి పడుతుండగా వ్రజలు సంతనుంచి తిరిగివస్తున్నారు. పెనుగాలి మోతలు పెడుతూ, వర్షాన్ని వెంటబెట్టుకు వస్తూవుంది. చినుకులు పడి మృత్తికోసుంచి వస్తున్న వాసనలు, గాలిలోని తేమ ఆకాశాన్ని అలముకొంటున్నవి. చెల్లాచెదురయిన స్నేహతులు ఆ చిమ్మ చీకట్లో పరస్పరం గొంతెత్తి పిలుచుకుంటున్నారు. యీ కబోదిగదిలో యింకా దీపం పెట్టలేదు - నేను వొంటరిగా వున్నంతసేపూ, నా గుడ్డలు యెక్కడ ముట్టుకుంటానని దీపం వెలిగించరు. బావురు మంటున్న గదిలో నేలమీద చతికిలపడి, రెండుచేతులూ జోడించి ఆ పరమాత్మునికి మొరపెట్టుకుంటున్నాను- “ప్రభూ, కృపారసం నా మీద చిలకనవ్వడు, మీ లీలలు నాకు అంతుపట్టనపుడు ఈ అనాధ భగ్నహృదయపు చుక్కానిని ప్రాణప్రదంగా పట్టుకుని నా వక్షస్థలానికి హతుకుంటాను. గుండె చీల్చుకుని రక్తధారలు ప్రవహిస్తున్నవి; కాని తుఫానునుంచి కాపాడుకోలేకపోతున్నాను. నన్ను యింకా యెంతకాలం పరీక్షిస్తావు ప్రభూ, మీ అగ్నిపరీక్షకు నిలవగల శక్తి నాలో వున్నదా?”

అని విన్నవిస్తుండగానే కన్నీరు పొరలివచ్చింది. మంచానికి తల ఆనించి విలపించసాగాను. పగలంతా యింట్లో పనిపాటలతో సరిపోతుంది; హేమ నీడమాదిరి నన్ను వెన్నంటి తిరుగుతుంది. పొంగి పొరలివచ్చే కన్నీటినుంచి విముక్తి పొందటానికి కూడా నాకు అవకాశం దొరికేదికాదు. చాలా రోజులకుగాను, యివాళ కన్నీరు ప్రవహించ సాగింది. ఇంతలో పక్క కొంచెం కదిలి, యెవరో మెసిలిన సవ్వడి అయింది. మరుక్షణమే నా కంఠం పెనవేసుకుని, నిశ్శబ్దంగా ఛెరగుతో కన్నీరు తుడవసాగింది. ఇవాళ సాయంకాలంనుంచి, హేమ యేమాలోచించుకుందో మరి, వచ్చి నా పక్కమీద పడుకుంది; అది నేను గ్రహించ లేదు! ఆ పిల్ల నన్ను యేమీ అడగలేదు; నాతో ఏమీ చెప్పనూ లేదు. నేనూ మాట్లాడించక పూరుకున్నాను. హేమ నెమ్మదిగా చల్లనిచేతితో నా తల నిమరసాగింది.

ఈలోపు యెప్పుడు మేఘాలు గర్జించినవో, యెప్పుడు గాలి వాన కొట్టిందో నాకేమీ తెలియదు. చాలాకాలానికి. వాకవిధమైన స్నిగ్ధ ప్రశాంతి జ్వరతాప దగ్ధమయిన నా హృదయాన్ని శాంతపరచింది!

మరునాడు హేమ - “పిన్నీ, ముందే చెపుతున్నా, నీవు రాకపోతే, నేను కైవర్త భాయీని తోడుతీసుకుని వెళ్ళి పోతాను” అని చెప్పింది వాళ్ళపిన్నితో.

“వాడు తోడు దేనికి-రేపు నేనూ వస్తాను; కలిసి వెళ్దాం. చూడు హేమా, అవినాశుడు నీ కోసం ముత్యాలపుంగరం చేయించాడు!” అని అభిమానంతో పిన్ని, పుంగరం హేమ చేతిలో పెట్టింది.

“నా గురిచూడు పిన్నీ!” అని హేమ కిటికీలో గుండా చెరువులోకి విసిరివేసింది. కోవంతో, దుఃఖంతో, ఆశ్చర్యంతో ఆమెశరీరం గగుర్పడిచింది. ఆమె నన్ను వదేపదే సుతినూ - “అమ్మాయి, యీ సంగతి అవినాశుతో చెప్పవద్దు. తెలిస్తే, చాలా నొచ్చుకుంటాడు. చెపితే నా ఖూదవాట్టే!” అంది.

“అంతగా చెప్పాలా పెద్దమ్మా, వారితో నేను యేదీ చెప్పను.”

ఆమరునాడు హేమ యింటికి బయలుదేరిపోతూ, నన్ను కావిలించుకుని - “అక్కా, నన్ను మరిచిపోయేవు, గుర్తుంచుకో” అని చెప్పింది.

నేను రెండుచేతులా ఆమె మోము నిమురుతూ - “కబోదులు యేదీ మరిచిపోరు చెల్లీ! మనసు మినహా, వాళ్ళకి మరో ప్రపంచ మేముంది?” అని చెప్పి, హేమను దగ్గరకు లాగుకుని, లలాటాన్ని ముద్దిడుకున్నాను. నా సేత్రాలనుంచి కన్నీటిబిందువులు హేమ శిరోజాలమీద పడుతూవున్నవి.

హేమ వెళ్ళిపోయిన తర్వాత, ప్రపంచం నట్టుపోయి నట్టుంది. ఆ పిల్ల వాకవిధమైన సౌందర్యసంగీతాలతో, వుజ్వల ప్రకాశంతో, కోమల తరుణత్వంతో నా హృదయాన్ని ముంచివేసింది; అకస్మాత్తుగా ఆ పిల్ల మాయమయేటప్పటికి, గుడ్డి లోకంలో నలుగడలా ‘నాది’ అనేది యెక్కడ యేమివున్నదీ వాకసారి రెండుచేతులతో తడిచిచూశాను!

ఆ నాడు వారు మహాసంతోషం వెలిబుచ్చుతూ నా వద్దకువచ్చి - “వీళ్ళుపోవటం పెద్దబరువుతీసి వేసినట్టుంది. యిక

కాస్త పనిపాటలుచూసుకోవటానికి వుసులుబాటు చిక్కింది !” అన్నాడు.

నా పట్ల యింతచాతుర్యం, కపటం దేనికి? యదార్థం తెలిస్తే, నేను భయపడిపోతానా? ఆపదలకు నేను యెన్నడైనా తొణికి యెరుగుదునా ! వారి సుఖమే నా సుఖంగా భావించి, నా రెండు నేత్రాలూ సమర్పించిననాడు, పరమానందంతో చిరాంధకారాన్ని నేను స్వీకరించానని వారు యెరగరూ?

ఇప్పటిదాకా మా యిద్దరిమధ్య అంధత్వమే అడ్డు గోడగా వుంది. కాని నేటినుంచి మరోగోడ లేచింది. వారు నా వద్ద, హేమ వారిలోకంలోనుంచి యెప్పటికీ లుప్తమయి నట్టు, వారిమనసుమీద హేమఛాయకూడా పడనట్టు, ఆప్రసక్తే తెచ్చేవారు కాదు. కాని పుత్రరాలద్వారా ఆ పిల్ల కబుర్లు తెలుసుకుంటున్నారని నేను సులభంగానే పసికట్టేదాన్ని ! చెరువులోకి వర్షపునీరు యేమాత్రం కొట్టుకువచ్చినా, కమల నాళంలో మార్పుకలుగుతుంది. అదేవిధంగా వారి ఆవేశక్షుద్ధే కాలనుబట్టి ఆంతర్యము గ్రహించగలిగేవానిని ! ఆకర్షణే అలాంటిది ! కాని నేను వారివద్ద హేమమాట తలచకూడదు. చీకట్లుకమ్మిన నా హృదయాకాశంలో ఊణకాలంపాటు వుద యించిన నిరంకుశ, పుష్పాలతారనుగురించి తెలుసుకోవాలనీ, మాట్లాడాలనీ నాప్రాణంకొట్టుకులాడేది కాని, వారివద్ద హేమ పేరు యెత్తే అధికారంలేదు. యిలా మా యిరువురిమధ్య శబ్దాలతో, బాధతోకూడిన వాకవిధమగు నీరవత ఘనీభవించింది ; అది తలచుకొని నా హృదయం ఆపురుమనేది.

వైశాఖమాసం సగపడి జరిగినాక, దాసీ వచ్చి - “అమ్మ గారూ, ఇవాళ నదివొడ్డున నావ సిద్ధంచేసివుంది; అయ్యగారు యెక్కడికైనా, వెళ్తున్నారా?” అని అడిగింది.

యేదో సన్నాహం జరుగుతున్నట్టు చూచాయగా విన్నాను. మళ్ళీ నా భాగ్యాకాశంలో తుఫాను వచ్చేముందు మాదిరి నిస్తబ్ధత ఆ పిమ్మట చెళ్లాచెదురుగావున్న ప్రళయకాల మేఘాలు కమ్ముకురావటం కనిపిస్తోంది. సృష్టిసంహారంచేసే శంకరుడు, మునివేలి సైగతో ప్రళయశక్తిసంతా నా శిరసు మీద కేంద్రీకరించి పూచివట్టు నా అనుభవానికి వస్తూవుంది. నేను దాసీ మనీషితో - “నాకేమీ తెలియదే!” అన్నాను.

దాసీ మళ్ళీ అడగటానికి సాహసించలేక, దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి వెళ్ళిపోయింది.

వారు బాగా ప్రొద్దుపోయి వచ్చి నాతో - “దూరం నుంచి పిలుపు వచ్చింది; చీకటితో బయలుదేరాలి. తిరిగినచ్చేటప్పటికి రెండు మూడు రోజులు పడుతుంది” అని చెప్పారు.

నేను చువ్వలాగా పక్కమీదనుంచి లేచి నిలబడ్డాను. “నాతో అబద్ధాలు చెప్పటం దేనికి?”

వారు కంపించే కంఠంతో - “అబద్ధాలే చెప్పాను?” అన్నారు.

“మీరు పెళ్ళిచేసుకోవటానికి వెళుతున్నారు!”

వారు యేమీ మాట్లాడలేదు. నేనూ అలానే కదలకుండా నిలబడ్డాను. చాలాసేపు నిశ్శబ్దత తాండవించింది. చివరికి నేనే - “వలకరేమండీ, ‘అవును నేను - పెళ్ళిచేసుకోవటానికి వెళ్తున్నా’నని చెప్పండి!” అన్నాను.

వారు ప్రతిధ్వని మాదిరి - “అవును, పెళ్ళిచేసుకోటానికి వెళుతున్నాను” అని సమాధానమిచ్చాను.

“లేదు, మీరు వెళ్ళటానికి వీలేదు. మిమ్మల్ని ఈ అవదనుంచి, పాపంనుంచి రక్షించితీరుతాను. ఈ మాత్రం కూడా నా వల్ల కాకపోతే మీకు భార్యనైన ప్రయోజన మేమిటి? ఇన్నాళ్ళనుంచి చేసిన శివపూజ దేనికి?”

మళ్ళీ నిశ్శబ్దత వ్యాపించింది. నేను వారిపాదాలు రెండూ పట్టుకుని- “మీరు రెండోపెళ్ళి చేసుకోవలసిన అవ సరం యేమొచ్చింది? నేను చేసిన అవరాధమేమిటి? - నా మీద వొట్టే, నిజంచెప్పండి!” అని అడిగాను.

అంతట వారు నెమ్మదిగా చెప్పసాగారు - “నిజమే చెవుతాను! అంధత్వము నిన్ను వొకవిధమైన అనంతావరణలో గిరిగీసి వుంచింది. నేను అంనాకా చేరలేకపోతున్నాను. నీవు నా దేవతవు; దేవతమాదిరి భయంకరమైనదానివి; సంసారుల మాదిరి నీతో కాపురం చేయలేను. నేను కోప్పడటానికి సరస సల్లాపాలాడటానికి, గుడ్డలు - నగలు తెచ్చియివ్వటానికి సాధారణ స్త్రీని పెళ్ళాడాలనుకున్నాను!”

“నేనొక సాధారణస్త్రీని అవునోకాదో నా హృదయం చీల్చిచూడండి; పెళ్ళినాటి బాలికవినా నేను మరేమీ కానని మీకే తెలిసిపోతుంది. నేను భక్తిశ్రద్ధలు చూపాలనుకున్నాను, మిమ్ములను పూజించాలనుకున్నాను. మిమ్మల్ని మీరే అవమానించుకుని, నన్ను భరింపరాని దుఃఖంలో ముంచి, నన్ను మీకంటే గొప్పచేయవద్దు. నన్ను సమస్త విషయాల్లో మీ చరణదాసిగా యొచండి.”

నే నేమి మాట్లాడిందీ నాకు జ్ఞప్తివుందా. ఘూర్ణిలే సముద్రం తన శబ్దం వినగలదా? - నాకు కొన్ని మాటలు లీలగా గుర్తున్నవి. “భగవత్ సాక్షిగా నేనే గనక పతివ్రతనైతే యేవిధంగాను, మీరు చేసిన ప్రతిజ్ఞ భంగపరచలేదు. ఆ మహా పాపం ఘటిల్లేముందే, నా పసుపు కుంకమ అయినా పోతుంది; లేదా హేమ అయినా జీవించివుండదు” అంటూ వుండగానే స్పృహతప్పి పడిపోయాను.

నాకు తెలివి వచ్చేటప్పటికి యింకా కాకులు కూయ లేదు. వారు వెళ్ళిపోయారు.

నేను పూజామందిరంలో తలుపులు గడివేసి పూజకు కూచున్నాను. పగలంతా బయటికి కాలుపెట్టలేదు. సందెవేశ తుఫాను ప్రారంభమయింది. ఇల్లంతా వూగిపోతున్నట్టుంది. అయినప్పటికీ “నా భర్త నదిమీద ప్రమాణం చేస్తున్నాడు. వారిని రక్షించుప్రభూ!” అని ప్రార్థించలేదు. నేను యేకాగ్ర చిత్తంతో - “పరమాత్మా! నా నొసటివాతను తప్పించనెవరి వశం? కాని నా భర్తనుమాత్రం ఈ మహాపాతకంనుంచి కాపాడ”మని వేడుకున్నాను.

ఆ రాత్రి గడచిపోయింది. మరునాడుకూడా నేను పూజమీదనుంచి లేవలేదు. నిద్రాహారాలు లేకపోయినా, నా కింత బలిమి యెక్కడనుంచివచ్చిందో తెలియదు-ఆ సామాణ విగ్రహావద్ద విగ్రహంమాదిరే కదలకుండా కూర్చున్నాను.

సాయంకాలం బయట యెవరో తలుపు తెట్టిన చప్పుడు వినిపించింది. తలుపులు బ్రద్దలుచేసి లోపలికి వచ్చేసరికి నేను తెలివితప్పి పడివున్నాను.

నాకు స్పృహ రాగానే 'అక్కా' అని పిలుపు వినబడింది. కన్ను తెరిచి చూశాను; నేను హేమ వాకిలీ తలపెట్టి పడుకుని వున్నాను. తలతిప్పగానే, ఆమె పెళ్ళిచుస్తుల్లో వున్నదని గ్రహించాను. నా నవనాడులూ కుంగిపోయినవి. 'ప్రభూ, నా ప్రార్థన ఆలకించలేదా? చివరికి నా భర్త వతనమవనే అయ్యాడు.'

హేమ తలవంచుకుని నెమ్మదిగా - "అక్కా, నీ ఆశీర్వాదంతోనే నువ్వు వచ్చాను!" అన్నది.

మొదట నేను నివ్వెరపోయాను; కాని ముగిసినామే తేజుకుని లేచి కూచుని - "నిన్ను ఆశీర్వదిస్తాను చెల్లీ! ఇందులో నీ తప్పేముంది?" అన్నాను.

హేమ తేనెలొలుకు సవాజస్వరంతో నవ్వి - "తప్పు! నీవు పెళ్ళిచేసుకుంటే తప్పులేదు! నేను చేసుకుంటే తప్పు వచ్చిందా!" అంది.

హేమ నన్ను కావలించుకుని పూరకే నవ్వుతూవుంది. 'ప్రపంచంలో నా ప్రార్థన వొక్కటి లెక్కింపదగినదా? నారి కోరకకుమాత్రం విలువలేదా? నా శిరసునే నజ్రపాతమువుగాక! కాని హృదయములోని భక్తిశ్రద్ధలను వీసమెత్తుకూడా తరిగనివ్వను. నేను యెప్పటిమాదిరే వుంటాను' అని ముసులో అనుకున్నాను.

హేమ నా పాదదూళి తీసుకుని నొసట అడ్డుకుంది. "నీవు చిరసౌభాగ్యవతివి, చిరసుఖవికమ్మ"ని ఆశీర్వదించాను.

"ఇవాళ ఆశీర్వదించటంతో నిన్ను విడిచిపెట్టను అక్కా! నీ చెల్లెడికి, మరిదికి నీ చేతులమీదుగానే మూడు ముల్లూవడాలి!"

నీవు ఇతివ్రతవు; నీ ఆశీర్వాదబలమే మా జీవితాలకు కాణాచి!
అక్కా, వారికి చాటుకుపోతే కుదరదు. అనుమతిస్తే, లోనికి
తీసుకొస్తాను.”

“సరే, తీసుకురా!”

కాసేపటికి గదిలో అపరిచితమైన కాలి అలికిడి అయింది.
“కుమూ, డ్ల్యూమా?” అని, స్నేహపూరితమైన ప్రశ్న నా
చేవిని వడింది.

నేను ఆదరా బాదరా మంచంమీదనుంచి లేచి, వారి
పాదాలకు నమస్కరించి - “అన్నాయ్!” అన్నాను.

“అన్నాయి ఎట్లా అవుతాడు? గుర్తుకు చెవి మెలిపెట్టు -
ఇక అన్నాయికాదు, మరిది!”

అప్పుడు అంతా తేట తెల్లమయింది. వివాహం చేసు
కోనని అన్నాయి వంతంపట్టాడు. తల్లి లేదు; చెప్పి వాప్పించే
పెద్దవాళ్ళెవరూలేరు - బహుశా అన్నాయి పెళ్ళికి నేనే కారకు
రాలిని అయ్యాను! నా నేత్రాలనుంచి అశ్రుధారలు కురియ
సాగినవి; ఎంత ప్రయత్నించినా నిగ్రహించుకోలేక పోయాను.
అన్నాయి నెమ్మదిగా నా తల నిమిరుతున్నాడు; హేమ
సన్ను కావలించుకుని అదేవనిగా నవుతూవుంది.

రాత్రికి కునుకుపట్టలేదు; ఆదుర్దాగా భర్త రాకకోసం
నిరీక్షిస్తున్నాను. వారు లజ్జా నిరాశలను యెలా తోసివేసుకు
తిరుగుతారో నాకేమీ తోచకుండావుంది.

నడిరాత్రికి యెవరోతలువు నెమ్మదిగా తెరిచినట్టుంది. నేను
త్రుళ్ళిపడి లేచి కూర్చున్నాను. నా భర్త పాదాలనవ్వడి!
ఆనందం పట్టలేక, నా మనోశరీరాలు పురకలు వేయసాగినవి.

వాడుకూడా పక్కమీద కూచుని, నా చేయిపట్టుకుని చెప్పసాగారు - “మీ అన్నయి నన్ను కాపాడకపోతే, క్షణిక వ్యామోహంలోపడి కొట్టుకుపోయేవాణ్ణి! ఆ నాడు నావమీద అడుగిడినపుడు, నా గుండెలమీద యెంత పెద్దభారం మోపి నట్టుదో నాకు తెలియాలి, ఆ వరమాత్మునికి తెలియాలి. తుఫానువీచినపుడు, ప్రాణాలు గుప్పిట్లో పెట్టుకున్నాము. కాని నౌకాభంగం కావటమే, నాకు తరుణోపాయమని భావించాను. ఆ పూరుచేరగానే, ఆ కిందటిరోజే మీ అన్నయి హేమను వివాహం చేసుకున్నట్టు తెలిసింది. ఎంత సిగ్గుతో, ఆనందంతో నావలో తిరిగివచ్చానో చెప్పజాలను. ఈ రెండురోజులకే, నీవులేనిది నా జీవితానికి శాంతంగాని సౌఖ్యంగాని లేవనీ, నీవు నా దేవతవనీ చక్కగా అర్థమయింది.”

నేను నవ్వి - “పద్దు, నన్ను దేవతనుచేయవద్దు; నేను మీయిల్లాలిని; నేను మీకు భార్యను; మరేమీకాను” అని చెప్పాను.

“నీవు నా మాటకూడా వాకటి వినాలి. నేటినుంచి నీవు యెప్పుడూ నన్ను దైవమని పిలిచి, చిన్నబుచ్చవద్దు. నేనూ నీకు సాధారణమైనభర్తను; నీ ప్రియుణ్ణి; అంతకు మించి, మరేమీకాను.”

మరునాడు మేళతాళాలతో పూరంతామారుమ్రోగింది.

నా భర్త హేమ కంటపడితేచాలు; వేళాపాళాలేకుండా వారికి తాటాకులుకట్టి, ముప్పళిప్పలుపెట్టి వేపుకుతినేది! కాని వారు యెక్కడికి వెళ్ళారనిగాని, అక్కడ యేమిజరిగిందని గాని, యెవరూ నా దగ్గర ఆ ప్రసక్తి తెచ్చేవారుకాదు.

పెళ్లి కూతురు

ఈ విషయం యీనాటిదికాదు. చిన్నప్పుడు నేను చదువుకునేబళ్లో శివనాథపండితులు, క్రిందితరగతికి యెక్కాలు చెప్పేవారు. వారు గడ్డం, మీసాలు తుడిపించారు; తల నున్నగా గొరిగించి, గోప్పదమంత పిలక పెట్టుకున్నారు. వారిని చూస్తే చాలు, పిల్లల ప్రైవేటులు పైనే పోయేవి.

సర్వసాధారణంగా జీవుల్లో కొండెమున్నవాటికి దంతాలుండవు. కాని మా పండితులవారివిషయంలో యీ రెండూ సార్థకమవుతున్నవి. ఒకచెంపన, మొక్కలవంటి మా బోటి పసికందులమీద చెంపదెబ్బలు - గుద్దులు వడగళ్ళనానవలె వర్షించేవి, మరోచెంపన కర్ణకఠోరమైన వారితిట్లు చిన్ననాటి వుగ్గును తలపించేవి.

‘గురు శిష్యులసంబంధం పూర్వకాలంమాదిరి లేకుండా పోయింది; విద్యార్థులు అప్పుడు గురువును దైవసమానంగా పూజించటంలేదు’ అని చింతిస్తూవుండేవారు. పండితులవారు. ఇలా విచారం వెలిబుచ్చి, తమ వుపేక్షితదైవమహిమ ప్రభావాన్ని మా నెత్తిమీద చూపేవారు! అప్పుడప్పుడు పైకప్పు యెగిరిపోయేటట్టు గర్జించేవారు; కాని ఆ గర్జనలో మిళితమై వుండే అశ్రీలపదాలు చెవిసోకగానే, దాన్ని దేవతల అపరవజ్రనాదంగామాత్రం యెవరూ భ్రమకు లోనయ్యేవారుకాదు.

ఏమైనాకానీ, మా స్కూల్లోవొక్కరుకూడా, మూడో తరగతి, రెండో సెక్షనులోని గురుదేవుని, యింద్ర చంద్ర

సముద్రానికి యెంచేవారుకాదు. అందాకావస్తే యనుధర్మ రాజుతో పోల్చేవారు ! ఇంతకాలం గడచిపోయినాక, నాస్తివాన్ని అంగీకరించడంలో దోషంలేదు ; భయచూలేదు - అప్పుడు పిల్లలందరమూ శివనాథపండితులు, బాప్యంచేయకుండా, తక్షణమే యమసదనానికి వేంచేస్తే బాగుండునని మనసులో అనుకునేవాళ్ళం !

కాని మా అందరికీ, సరదేవతతో సన్నమైన బెడద మరొకటి లేదని చక్కగా తెలిసివచ్చింది. సురలోకవాసులైన దేవతలు మనలను వేపుకు తినరు. వారు చెండుపూలు తెచ్చి అర్పిస్తే చాలు, పరమానందభరితులవుతారు ; ఒకవేళ యివ్వక పోయినా మనలను కొరతవేయబోరు ! కాని మా గురుదేవులు ఆశాపాత్రులు ; మావల్ల యే చిన్నపొరపాటుబరిగినా, గుడ్డెరచేసి, మామీద విరుచుకు పడేవారు. అప్పుడు యేవిధంగా చూసినా, దేవసములుగా కనిపించేవారుకాదు !

పిల్లలను వేపుకు తినటానికి శివనాథపండితులు బ్రహ్మాస్త్రం వొకటి కనిపెట్టారు. అది వినటానికి సాధారణమైనదిగా తోచవచ్చు కాని వాస్తవానికి మహాభయంకరమైనది ! వారు పిల్లలకు కొత్త కొత్తపేర్లు పెట్టేవారు. పేరు శిబ్బం విన్నా మరేమీకాదు. అయినప్పటికీ మానవుడు తనకన్న, తన పేరును యెక్కువగా ప్రేమిస్తాడు. లోకులు తమ పేరుప్రతిష్ఠలకోసం యెన్ని కష్టాలు పడటంలేదు? చివరికి పేరునిలుపుకోటానికి ప్రాణాలు అర్పించటానికి సైతం, సంగోచించరు !

పేరుకోసం ఆహుతి అయే మనిషి పేరు వికృతంచేయటం అతనికి గొడ్డలిపెట్టులా వుంటుంది. అందాకాయెందుకు,

‘భూతనాథు’ని, ‘నళినికాంతు’డని పిలిచినా, అతనికి కంట గింపుగావుంటుంది.

దీనినిబట్టి, మనమొక నిర్ణయానికి రావచ్చు; మానవుడు పదార్థంకన్న, అపదార్థానికి యెక్కువ విలువనిస్తాడు. అంటే, వెండి - బంగారులకంటే, మాటను, ప్రాణాలకన్న మానాన్ని తనకంటే, తనపేరును గొప్పగా యెంచుతాడు.

మా శివనాథపండితులు, శశిశేఖరునికి ‘చుచు’ అని పేరు పెట్టినపుడు, మానవస్వభావంలో గర్భితమైవున్న యీ నిగూఢ నియమానునర్తియై, పాపం ఆ కుర్రవాడు చాలా దుఃఖించాడు. ప్రశ్నకేించి, యీ నూతన నామకరణంవల్ల, పిల్లకాయలందరూ ఆ కుర్రవానిముఖంవంక తేరిపారజూస్తుంటే వాడి ఆవణివాలు కుంగి, కుమిలిపోయేవాడు. అయినా మహా శాంతంతో సహిస్తూ, మెదలకుండా కూర్చునేవాడు.

శివనాథపండితులు ఆశుతోషుకు ‘పెళ్ళికూతురు’ అని మారుపేరు పెట్టారు. ఆ పేరు వెనక కొంత గాఢపుది!

ఆశు వాళ్ళ క్లాసులో చాలా బుద్ధిమంతుడు; అర్భకుడు. పిల్లలతగవులు ఆ కుర్రవాడి జాతకంలోనే లేవు; మెదలకుండా వాకమూలన కూర్చునేవాడు. వాడికి తగని బిడియం! వయసులో అందరికంటే పిన్న. అన్నిటికీ నవుతూండేవాడు. కాని చదువులో మిన్న! స్కూలు పిల్లలు చాలామంది వాడితో స్నేహంకోసం తావత్రయపడ్డారు. కాని ఆశు యెవరితోనూ కలిసేవాడు కాదు. యింటి గంట మోగగానే, తుర్రున యింటిదారిపట్టేవాడు.

మధ్యాహ్నం విశ్రాంతిసమయంలో, పనిమనిషి యింటి వద్దనుంచి ఫలహారము, మంచినీళ్ళు పట్టుకొచ్చేది. అందుకు చాలా నామోషీగావుండి, పనిమనిషి యింటికి వెళ్ళితే, బ్రతికి పోతాననునేవాడు. తాను విద్యార్థిగా కాక, మరోవిధంగా పిల్లలికి తెలియటం ఆశుకు యిష్టంలేదు. తాను ఫలానావారి పిల్లవాడిననీ, తనకు ఫలానావారు అక్కచెల్లెళ్లు, అన్నదమ్ములనీ పిల్లలకి తెలియటం మహాపరాధమయినట్లు, గోప్యంగా వుంచటానికి సర్వదా ప్రయత్నిస్తుండేవాడు.

చదువుసంధ్యల్లో ఆశు యెవరికీ తీసిపోడు. కాని బడికి రావడం అవ్వడవ్వడు ఆలస్యమయ్యేది. శివనాథపండితులు నిలదీసి సంజాయిషి అడిగితే, నీళ్ళు నమిలేవాడు! అందుకు గట్టిగా చీవాట్లు వడేవి! మళ్ళీ, ఆశుచేత గోడకుర్రీ వేయించేవారు; పిల్లలందరూ, అన్నితరగతులవారూ ఆ కుర్రవాణ్ణి వచ్చి చూచిపోయేవారు.

ఒకరోజు స్కూలుకు సెలవిచ్చారు గ్రహాణాన్ని పురస్కరించుకొని. మరునాడు పండితులవారు వున్నతాసనంమీద కూర్చునివున్నారు. యింతలో ఆశు పలకా దస్తరం చంకన పెట్టుకుని పూర్వంకంటే యింకా యెక్కువ సంకోచిస్తూ, క్లాసులోకివచ్చాడు.

శివనాథ పండితులు శుష్కహాసం చేస్తూ - “ఓహో, పెళ్ళికూతురు వచ్చిందే?” అన్నారు.

విశ్రాంతిగంట కొట్టజోతారనగా శివనాథపండితులు పిల్లలందరినీ ఉద్దేశించి - “అబ్బాయిలూ, అందరూ వినండ్రా-” అని చెప్పసాగారు.

భూమ్యాకర్షణశక్తి ఆ పసికాయను బలంగా తన కేంద్రంవైపుకు ఆకర్షిస్తూవుంది; అయినా వాడు కుచ్చిళ్ళు వదలి, కాళ్ళు వ్రేలాడవేసుకొని, అందరిదృష్టికి లక్ష్యమై బెంచీమీద కదలకుండా కూర్చున్నాడు. ఇప్పటికి ఆ కుర్రవాడికి చాలా ప్రాయం వచ్చివుంటుంది; జీవితంలో యెన్నో కష్టసుఖాలు అనుభవించివుంటాడు. సిగ్గులవలసిన సమయాలు కూడా కొన్ని తటస్థించి వుండవచ్చు. కాని ఆనాటి బాలహృదయావస్థతో దేనినీ పోల్చవీలులేదు. ఇది చాలా చిన్నవిషయమే; రెండుముక్కల్లో ముగించవచ్చుకూడా. అయినా అందులో వాకరహస్యం గర్భితంగా వుందని అంగీకరించక తప్పదు.

ఆ కుర్రవాడికి వాకచెల్లెలువుంది; ఆ పిల్లతో తోడుగా ఆడుకోవటానికి ఆ యీడు వారెవరూ జతలేరు. అందువల్ల ఆ పిల్ల ఆశుతో ఆడుకునేది.

ఇనప కటకటాల గేటువున్నదే వాళ్ళయిల్లు! యెదురుగా బండ్లి వుంచటానికి వరండావుంది; ఆరోజు బాగా వర్షం కురుస్తూవుంది. జనం ఒకళ్ళు - అరా, చెప్పలు చేతపట్టుకుని గొడుగు వేసుకొని వస్తూపోతున్నారు యెటూ చూడకుండా! మబ్బుపట్టిన చీకట్లో, వర్షపుమోతలో వరండాక్రింద మెట్ల మీదకూర్చుని, సెలవుదినం కావటంచేత, ఆ కుర్రవాడు చెల్లెలితో ఆడుకుంటున్నాడు.

ఆనాడు బొమ్మలపెళ్ళి! ఆశు వివాహప్రయత్నాలను గురించి, చెల్లెలికి గంభీరంగా పువస్యసిస్తున్నాడు.

పురోహితుడు యెవరనే ప్రశ్న వచ్చింది. ఆ బాలిక
చప్పున పరుగెత్తుకుంటూ వెళ్ళి, అక్కడ నిలబడివున్నవ్యక్తిని
“యేమండీ, బొమ్మలపెళ్ళికి పురోహితులుగా వుంటారా?”
అని అడిగింది.

ఆశు వెనుదిరిగిచూశాడు ; శివనాథపండితులు వర్షానికి
తడిసి ముద్దయి, నీళ్ళుధారగాకారే గొడుగుమడిచి, నిలబడి
వున్నారు. దారినిపోతూ, వర్షం పెద్దదయితే, లోనికివచ్చారు.
ఆ బాలిక వారిని పురోహిత్యం చేయమని బలవంతంపెడుతూ
వుంది.

శివనాథ పండితుని చూడగానే, ఆశు బొమ్మలపెళ్ళి
వెడిచిపెట్టి యింట్లోకి దాడుతీశాడు. ఆనాటి సెలవుకాస్తా
యిలా వ్యర్థమైపోయింది.

మఱునాడు వారు శుష్కహాసంతో పీఠికగా యీ
ఘటన నుల్లేంఖించి, ఆశుకు ‘పెళ్ళికూతురు’ అని నాను-కరణం
చేశారు. అప్పుడు ఆ కుర్రవాడు యెప్పటిమాదిరే నలుగురితో
పాటు నవ్వుటానికి ప్రయత్నించాడు - ఇంతలో విశ్రాంతిగంట
విప్పించింది ; పిల్లలందరూ బయటికి వెళ్ళిపోయారు ; గేటుపద్ద
వనిమనిషి ఫలహారము, తళతళ మెరిసే పూలగ్లాసుతో మంచి
నీళ్ళు తీసుకుని నిలబడివుంది.

నలుగురితోపాటు నవ్వినందుకు ఆశు ముఖము, చెవులు
జేవురించినవి; నుదుటనరాలు వుబికి స్పష్టంగా కన్పిస్తున్నవి;
పొద్దుకొచ్చే కన్నీరు గుడ్డకుక్కుకోవటం కష్టసాధ్యమయింది.

శివనాథపండితులు విశ్రాంతిగదిలో ఫలహారం చేసి, తాపీగా గుడుగుడు పీలుస్తున్నాడు. పిల్లలు ఆశూ చుట్టూచేరి 'పెళ్ళికూతురు పెళ్ళికూతురు' అని గేలిచేస్తున్నారు. ఆ కుర్రవాని దృష్టిలో, ఆనాడు సెలవురోజున చెల్లెలితో ఆడుకున్న 'బొమ్మలపెళ్లి' జీవితంలో అన్నిటినిమించి, లజ్జాకరమైన వాకభ్రమగాతోచసాగింది. లోకులు ఆనాటిఘటనను ఎప్పటికీ విస్మరించగలరనే నమ్మకం ఆ కుర్రవానికి యేమాత్రం కలగలేదు.

—0—

జీవన్మరణాలు

రాణీఘాటు జమీందారు శారదాశంకరుని విధవమరణానికి, పుట్టింటగాని, అత్తవారింటగాని 'నా' అని చెప్పకోతగ్గవారెవరూ లేరు. ఆమెకు పిల్లాజెల్లాకూడా లేరు. బావగారు, శారదాశంకరుని కొడుకంటే, ఆమెకు పంచప్రాణాలు! ఆ పిల్లవాడు పుట్టినపుడు, తల్లికి పెద్దజబ్బుచేసి, చాలాకాలం మంచాన పడి లేచింది. అందువల్ల ఆ కుర్రవాణ్ణి విధవపినతల్లే తన చేతుల మీదుగా సాకింది.

సాధారణంగా, పరాయిపిల్లలను పెంచి పెద్దచేసినపుడు, ఆ పిల్లలమీద మన హృదయంలో స్నేహమమకారాలు, ఆకర్షణ మినుమిక్కిలిగా వుండవచ్చు! కారణం, సాంఘికంగా వాళ్ళమీద హక్కేమీవుండదు, సామాజిక హక్కులేకుండా, స్నేహమమకారాలుమాత్రం వున్నతావున, అవి తమ సమత్వాన్ని యెలా నిరూపించుకోగలవు? - అలా ప్రయత్నించవు కూడా! తమ అనిశ్చిత హృదయధనాన్ని ద్విగుణీకృత వుద్వేగంతో, అంతకు మించిన వ్యాకులపాటుతో ప్రేమిస్తూమాత్రం వుంటవి!

విధవ కాదంటిని, కట్టలుతెగిన ప్రేమప్రవాహంలో ఆ కుర్రవాణ్ణి ముంచెత్తి, అకస్మాత్తుగా దేహయాత్ర చాలించింది. ఒకనాడు వున్నట్టుండి, ఆమెగుండె ఆగిపోయింది. ప్రపంచము లోని కార్యకలాపాలు యథావిధిగా జరుగుతున్నవి కాని ఆ

సేహపూరితహృదయంలోని కాలయంత్రం పనిచేయకుండా పోయింది !

పోలీసుబెడద యేమి వచ్చిపడుతుందోనని, జమీందారు గారు నిరాడంబరంగానే నలుగురు బ్రాహ్మణులతో దహన క్రియలు పూర్తిచేద్దామనుకున్నారు.

శృశానం పూరికి కొంచెం పెడగావుంది. చెరువుగట్టున వొక పెద్దగుడిసె, దాని నానుకుని వూడలుదిగిన మర్రి వుంది. అక్కడనుంచి చూస్తే, నలువైపులా మైదానం ! పూర్వం అక్కడే వొక నది ప్రవహించేది; కాని యిప్పుడు యెండి పోయింది. అక్కడే కొంతమేర తవ్వి, చెరువుచేశారు; దాన్నే గ్రామస్తులు యిప్పటికీ నదిగా యెంచుతారు !

† పాడె గుడిసెలోపెట్టి, ఆ నలుగురూ కట్టెలకోసం యెదురుచూస్తూకూర్చున్నారు. కూర్చునికూర్చుని విసుగుపుట్టి, ఆలస్యానికి కారణమేమిటో తెలుసుకుందామని ఆ నలుగురిలో ఇద్దరు బయలుదేరారు. మిగతా యిద్దరూ పాడెవద్ద కూర్చున్నారు.

శ్రావణమాసం; చీకటిరాత్రి ! ఆకాశం మొలుపులు చేస్తూవుంది; ఎక్కడా వొక్కనక్షత్రంకూడా కనిపించటంలేదు. యిద్దరూ చీకట్లో నిశ్శబ్దంగా కూర్చున్నారు. వొకరి పుత్తర్ల యూన అగ్గిపెట్టి, మైనపుపత్తి వుందికాని వర్షానికి తడారి, యెన్నిపుల్లలుగీచినా, మండలేదు. పైగా తెచ్చిన లాంతరు కూడా కొండెక్కింది !

---

† బెంగాలులో శవాన్ని పాడెకట్టరు; చంచంతోపే తీసుకు వెళ్తారు.

చాలాసేపు మానంగా గడిచిపోయింది. “ఆ తొండ
రలో చిలుము తేవటం మరిచిపోయాము. తెస్తే, యెంతబాగుం
డేది.” అన్నాడు విధు !

“చవ్వన పరుగెత్తుకెళ్ళి, తెచ్చేదీ?”

వనమాలి, పారిపోవటానికి విధు వేసినయెత్తు గ్రహించి -
“ఏదీ, అయ్యమొహం ఇల్లా చూపూ ! నీవు వెళ్ళి పచార్లు
గొట్టు, నేనేమో యిక్కడ బిక్కుబిక్కుమంటూ కూచుం
టాను !” అన్నాడు.

తర్వాత యెవరూ మాట్లాడలేదు. నిముష మొక
ఘడియలావుంది. కట్టెలు తీసుకురాబోయినవాళ్ళని లోలోపల
తిట్టుకోసాగారు. వాళ్ళిద్దరూ యెక్కడో తీరిగ్గా కూర్చుని,
కబుర్లుచెప్పకుంటూ, ధూమపానం చేస్తుంటారనే వాళ్ళ అను
మానం బలపడసాగింది.

చుట్టూ బావురుమంటూవుంది. చెరువు కట్టమీదనుంచి
కీచురాళ్ళమోత, కప్పలబెకబెకలు తియ్యకుండా విన్నిస్తున్నవి.
ఇంతలో మంచం కొంచెం కదిలినట్టు, శవం పక్కకు వొత్తిగిలి
నట్టు వుంది !

విధు, వనమాలి యిద్దరూ కంపమెత్తి, రామనామం
జపింపసాగారు. గుడిసెలో ఎవరో గట్టిగా నిట్టూర్చినట్టుంది!
యిద్దరూ బయటికి వొక్క దూకు, దూకి కాలికి బుద్ధిచెప్పారు.

ఇంచుమించు ఒక మైలు వెళ్ళినాక, కట్టెలకోసం
పోయిన స్నేహితులిద్దరూ లాంతరు చేతపట్టుకు వస్తున్నారు.
నిజానికి వాళ్ళు ధూమపానమే చేస్తున్నారు ! కట్టెలసంగతి

వారికేమీ తెలియకపోయినా - “చెట్టుకొట్టారు, కట్టెలు వచ్చేస్తున్నవని” అని చెప్పారు ముందుగానే!

విధు, వనమాలి గుడిసెలో జరిగినకథ యావత్తూ పూను గుచ్చినట్టు చెప్పారు. నితాయీ, గురుచరణునికి వాళ్ళ మాట మీద నమ్మకం కలగలేదు. తేలికగా త్రోసివేశారు. శవాన్ని అలానే విడిచిపెట్టి వచ్చినందుకు తలవాయ చీవాట్లు పెట్టి, వృధాగా కాలయాపన దేనికని శృశానంవైపుకు కాలు సాగించారు. అక్కడికి వెళ్ళి చూస్తే, శవం పత్రాలేదు. మంచం ఖాళీగాపడివుంది!

నలుగురూ వొకరిమొగాలు వొకరు చూసుకున్నారు. నక్కలు లాక్కుపోయిననేమో! కాని యెక్కడా గుడ్డపీలిక కూడా కనిపించటంలేదు! వెదికి వెదికి వేసారిపోయారు; చివరికి ఆ గుడిసె వెలువలి బురదలో వొక స్త్రీ అడుగు జాడలు కనిపించినవి. ఇక ఆ నలుగురూ తల వట్టుకొని ఆలోచనలో పడ్డారు - శారదాశంకరబాబుకు వాస్తవం - దేయ్యాలకథ - చెప్పి, నమ్మించటం అసంభవం! వొకందానరాదు; ప్రాణాల మీదికి వచ్చినా రావచ్చు! వారు నలుగురూ దీర్ఘంగా యోచించి, దహనక్రియలు జరిపామని చెప్పటమే ఔనుమని నిర్ణయించుకున్నారు.

తెల్లవారి కట్టెలు తెచ్చినవాళ్ళతో - “గుడిసెలో కట్టెలున్నవి; మీరు యెంతకీ రాకపోతే, వాటితోనే పనిపూర్తి చేశాము” అని చెప్పారు. ఈ విషయాన్ని గురించి యెవరికీ కించిత్తుకూడా సందేహం కలగలేదు - శవము విలువైన పదార్థం

కాదుగదా మోసగించి యెవరైనా యెత్తుకు పోతారనుకో
టానికి !

2

అప్పుడప్పుడు జబ్బువొంటిలో జీవించివున్న లక్షణా
లేమీ గోచరించనప్పటికీ, బొందెలో ప్రాణము నిలిచి వుండ
టమూ, తిరిగి కొంతసేపటికి శవాకారం పడిన శరీరంలో చలనం
రావటమూ అందరూ యెరుగుదురు. కాదంటినికూడా నిజానికి
చనిపోలేదు; హఠాత్తుగా యేదో కారణంవల్ల ఆమె హృదయ
చలనం ఆగిపోయింది.

ఆమెకు తెలివినచ్చి, కన్నువిప్పి చూచింది; నలు
వైపులా గాఢాంధకారం! తను యెప్పుడూ నిద్రించే తావు
కాదది! ఒకసారి గొంతెత్తి “అక్కా” అనిపిలిచింది. కాని ఆ
చీకట్లో యేమీ జవాబు రాలేదు. ఆమె భయపడుతూ లేచి
కూర్చుంది; కొన్ని గంటలక్రితం సంభవించిన మృత్యువుసంగతి
తలపుకు రాగానే, అమెవాళ్ళు జలదరించింది. అబ్బ! హఠా
త్తుగా ఆమెగుండెలో పెద్దనొప్పి పుట్టుకొచ్చి, పూపిరాడటం
లేదు. ఆమె తోడికోడలు యింట్లో వాకమూలన పిల్లవాడికి
పాలు వెచ్చగిలబెడుతూవుంది. ఆ బాధ భరించలేక, విరుచు
కుని మంచంమీద పడిపోయింది. ఆమె గద్గదకంఠంతో -
“అక్కా, బాబును ఒకసారి యిటుతీసుకురా, నా కేమిటో
గుండెల్లో బరువుగావుంది” అన్నది.

ఆ పిమ్మట ఆమె కళ్ళకు అంతా అలికినట్టుంది - చూచి
వ్రాతపుస్తకంమీద సిరాబుడ్డి వొలికినట్టు ! ఇక ఆమె స్మృతి

చైతన్యాలు, సంసారబంధమూ ఊణకాలంలో యేకాకృతి చెందినట్టుంది. తన గారాబుబిడ్డ స్నేహమనుకారాలు పుట్టి పడుతూ కమ్మని కంఠంతో 'పిన్నీ' అని పిలిచిందీ, లేనిదీకూడా ఆమెకు తిన్నగా గుర్తులేదు. యీ అనంత, అజ్ఞాత మరణ యాత్రాపథంలో చిరవరిచిత్తమైన యిహలోకాన్నుంచి, తన ముద్దుబిడ్డ ప్రేమపూరితమైన పిలుపును దారిబత్తెముగా సంతరించనున్నదీ లేనిది సైతం ఆమెకు జ్ఞప్తిలేదు.

యమలోకం యిలానే స్తబ్దుగా, అంధకార బంధురంగా వుంటుందికాబోలు అనుకుంది! అక్కడ చూడతగినది, వినదగినదీయేమీ వుండదు. పనిపాటలేమీవుండవు. సర్వకాల సర్వావస్థల్లో యిలానే చీకట్లో తారట్లాడుతూ వుండాలి!

కొద్దిక్షణాల్లో రయ్యిమని చలిగాలి సాగింది; కప్పల బెకబెకలు వినిపిస్తున్నవి. అప్పుడు ఆమెకు తన ఊడ్రజీవితాన్ని గురించి, తన బాల్యంనుంచీ యిప్పటివరకూ గతించిన వర్ష రుతువులను గురించీ తలపుకు రాసాగినవి - కాళ్ళకి నేలతగిలి నట్టుంది! ఇంతలో ఆకాశంలో మెరుపుమెరిసింది. ఆ ఊణ భంగురమైన వెలుగులో యెదురుగావున్న చెరువు, మర్రిచెట్టు మైదానము కన్పించినవి. అప్పుడప్పుడు వ్రతాలు వ్రపవాసాలు చేసినప్పుడు చెరువులో స్నానానికి రావటమూ, అప్పుడు శృశానంలోని శవాలనుచూసి, మృత్యువంటే తనకు యెంత భయంకరంగా గోచరించిందీ వాకొకటే గుర్తొస్తున్నవి.

ముందు, యింటికి తిరిగివెళదామనుకుంది. కాని 'నేను జీవించి లేను. నన్ను యింటోకి యెలా రానిస్తారు ? వాళ్ళకి అమంగళము కాదూ! జీవరాజ్యంనుంచి నాకు

పువ్వాసనచెప్పారు. నేను యిప్పుడు ప్రేతాత్మను! అని మళ్ళీ అనుకుంది.

కాకపోతే, యీ కటికచీకటి రాత్రి సురక్షితమైన అంతఃపురంనుంచి ఈ శ్మశానంలోకి యెలావచ్చాను? ఇంకా, దహనక్రియలు పూర్తికాని పక్షంలో, బంధువులు యేమయినట్టు? గదికొక దీపం వెలిగే శారదాశంకరుని భవంతిలో తన చివరిగడియలు తలపుకొచ్చినవి. అంతే, ఆ తర్వాత పూరికి పెడగా అంధకారం దోబూచులాడే ఈ నిశ్శబ్దశ్మశానంలో తను వొంటరిపాటుగా వడిపుండి - ఇకను యీ ప్రపంచంలోని మానవసమాజంతో తనకేమీ సంబంధంలేదు. ఇప్పుడు ప్రేతాత్మను! భయంకరమైన దానిని! అశుభమైనదానిని! నావల్ల యెవరికీ యీ ప్రపంచంలో కీడుతప్ప, మేలు జరగదు!

ఆమె మనసులో యీ తలపులు రాగానే సాంఘిక నియమాలు, కట్టుబాట్లు అన్నీ వొకటే తుడిచిపెట్టుకుపోయినవి. ఆమెకు వొక అద్భుతమైన శక్తి, అనంతస్వేచ్ఛ లభించినట్టుంది. ఇప్పుడు తన చిత్తమొచ్చిన తావుకు వెళ్ళవచ్చు; యిష్టమొచ్చినట్లు నడుచుకొనవచ్చు! మున్నెన్నడూ యెరగని ఈ విచిత్ర భావంకలగగానే, ఆమె పుస్త్రురాలివలె, వొక్క పుదుటున గుడిసెలోనుంచి బయటికి వచ్చి, శ్మశానానికి అడ్డంపడి తుఘానులాగా దూసుకుపోయింది. ఆమెలో యిప్పుడు లజ్జాభయాదులకు రవంతకూడా తావులేదు.

నడిచి, నడిచి కాళ్ళు నొప్పలు పెట్టినవి; అలసటగా వుంది. యెంత నడిచినా, అంతూ దరి తోచలేదు. మధ్యలో

పంటచేలు తగిలినవి, అక్కడక్కడ మోకాలిలోతు నీళ్ళు
పున్నవి.

తూర్పు తెల్లవారింది, వెలుగురేఖలు కన్పించినవి.
అప్పటికి వూరి పొలిమేరన చెట్లమీద పక్షుల కిచకిచలు
వినిపించినవి.

ఆమెకు యేదో భయంగావుంది. ప్రపంచంలోని ప్రాణి
కోటితో యేర్పడిన నూతన సంబంధాన్ని ఆమె గమనించలేదు.
ఆ కటికచీకట్లో, శ్మశానంలో పున్నంతసేపూ, ఆమె నిర్భ-
యంగా స్వేచ్ఛారాజ్యంలో పున్నట్టుంది. కాని పగటివెలు-
గులో ఆ జనపదము చాలా భీతి గొల్పుతూవుంది. మానవుడు-
భూతము పరస్పరం భయపడుతుంటారు. యిద్దరూ మృత్యు-
పథానికి చెరొకవొడ్డునా కావరం!

3

గుడ్డలనిండా బురదకొట్టుకొని, కాదంటిని విచిత్రంగా
కన్పిస్తుంది. రాత్రంతా కంటికి నిద్రలేక, మనిషి పిచ్చి అవ-
తారం పడిపోయింది! ఆమె మొహం చూస్తే, పెద్దవాళ్ళకే
భయం కలుగుతుంది; ఇక పిల్లలసంగతి చెప్పేదేముంది?
దూరంగా పారిపోయి రాళ్ళు రువ్వకుండా వుండరు. అదృష్ట-
వశాత్తు, దారిసపోతున్నవాక పెద్దమనిషి, ఆమె స్థితిచూసి,
దగ్గరకువచ్చి—“ఎవరమ్మా నీవు? వొంటరిగా వెళ్ళుతున్నావు?
పరువు ప్రతిష్టలుగల వంశీశురాలివిగా కన్పిస్తున్నావు?” అని
అడిగాడు.

కాదంబిని మారు పలుకలేదు. రెప్ప వెయ్యకుండా అతని మోము వంక చూస్తూవుంది; వెంటనే జవాబు గోని చెప్పాలో తోచలేదు. తను యికా యీ ప్రపంచంలో సజీవంగావుంది; వసువుప్రతిష్టలువున్న వశస్తురాటుగా కన్పిస్తూంది; దారినపోయే బాటసారి గోదో అడుగుతున్నాడు - యిన్ని ఆమెకు చాలా విడ్డూరంగా వున్నవి!

బాటసారి మళ్ళీ అడిగాడు - “మీ యిష్టాక్కడ? చెప్పమ్మా, దిగబెట్టి వస్తాను!”

కాదంబిని యోచించసాగింది - “అత్తవారింట తనకు తావులేదు, ఆ ప్రసక్తే అప్రస్తుతం! కన్నవారింటమాత్రం యెవరున్నార?” అప్పుడు ఆమెకు చిన్ననాటి చెలికత్తె గుర్తొచ్చింది. చిన్నతనంలోనే చెలికత్తె లిద్దరూ యెడమఃస్వ్యాసు. కాని వారిద్దరిమధ్య ఉత్తరాలు నడుస్తూనేవున్నవి. అప్పుడప్పుడు ఉత్తరాలలో ప్రేమపోరాటాలు జరుగుతుండేవి. వారిద్దరూ తనప్రేమ గొప్పదని, రెండోవక్షంలో అంతగా ప్రేమ కన్పించడంలేదని వాదు లాడేవారు. ఎప్పుడైనా యిద్దరూ కలుసుకోవడం తటస్థిస్తే, వొకరినీ విడిచి వొకరు యెడమఃస్వ్యాసు కూడా కనుమరుగు కావటం అసంభవమనీ వంతాలు పట్టారు.

కాదంబిని ఆ పెద్దమనిషితో - “నన్ను నిశించాపురం - శ్రీపతిబాబుగారింటికి చేర్చండి!” అంది.

అతను కలకత్తాప్రయాణం! నిశించాపురం దగ్గరకాదు కాని దారిలోవుంది. అతను స్వయంగా ఆమెను శ్రీపతిబాబుగారింటికి చేర్చే ఏర్పాట్లన్నీ చేశాడు!

చెలికత్తెలిద్దరూ కలుసుకున్నారు. త్వరగా గుర్తించ
లేకపోయారుకాని బాల్య సాదృశ్యాలు యిద్దరి నేత్రాల్లో
క్రమంగా ప్రతిఫలించసాగినవి.

“ఇవాళ చాలా సుదినం! నిన్ను యింత సునాయా
సంగా కలుసుకోగలనని కల్లోకూడా అనుకోలేదు. కాని యెలా
రాగలిగావు అక్కా? అత్తవారు పూరుకున్నారా?” అని
అడిగింది యోగమాయ.

కాదంబిని కాసేపు పూరుకుని- “అత్తవారిసంగతి నా
వద్ద యెత్తవద్దు అక్కా! నీ యింట్లో వాకమూల దాసీమాదిరి
వడివుంటానికి కొంచెం జాగాయివ్వు; పనిపాటలన్నీ చేసిపెడ
తాను.” అనిచెప్పింది.

“అవేమాటలక్కా? దాసీమాదిరి వుంటావా! నీవు
నా ప్రాణస్నేహితురాలివి-”

అంతలో శ్రీవతిబాబు వచ్చాడు. కాదంబిని కొంచెం
సేపు అతనిముఖంవరక చూసి, నెమ్మదిగా గదిలోనుంచి
బయటకు వెళ్ళిపోయింది. కాదంబిని తలమీదకొంగు సరిగా
తీసుకోనూలేదు; అతనిని చూసి సిగ్గుపడనూలేదూ!

యోగమాయ తన చెలికత్తెను గురించి భర్త ఏమను
కుంటాడోనని, పరుగెత్తుకువెళ్ళి ఆమె విషయం వచ్చుచెప్ప
సాగింది. కాని అంత అవుసరం లేకుండానే, భార్యమాటలన్నీ
తేలిగ్గా అంగీకరించాడు. అందుకు యోగమాయ మనసు,
యేమంత సంతృప్తి చెందలేదు!

కాదంబిని స్నేహితురాలింటికి రావటానికి వచ్చిందికాని
ఆమెతో బాగా కలిసిపోలేకపోయింది, ఆమెదృష్టిలో యిద్దరి

మధ్యా మృత్యుననే అడ్డుగోడ వుంది. మనసులో తనను గురించి యెప్పుడూ వొకవిధమయిన సందేహముతోనూ జాగరూకతతోనూ వుండేవ్యక్తి యితరులతో కలిసిపోవటం దుర్లభం! కాదంటే చెలికత్తె ముఖంవంకచూసి యేమిటో ఆలోచించుకునేది! ఆమెకు తన చెలికత్తె, భర్తతోటి సంసారం తోటి తనకు దూరంగా మరో ప్రపంచంలో నివసిస్తున్నటుంది. ఆ ప్రపంచంలోనివారు స్నేహమమకారాలకు, విధినిషేధాలకు కట్టుబడివున్నారు. తనుమాత్రం వట్టి ప్రతిబింబం! తన చెలికత్తె వాస్తవ ప్రపంచములో వున్నట్టూ, తను అంతా దీని లేని ప్రపంచంలో వడి కొట్టుకులాడుతున్నట్టూ ఉంది.

యోగమాయకూడా అదోవిధంగావుంది. కాదంటే రహస్యమేమీ ఆమెకు అతుచిక్కలేదు. స్త్రీలకు రహస్యమంటే గిట్టదు. కారణం, అనిశ్చయాన్ని ఆధారంచేసుకుని కవిత్వం చెప్పవచ్చు; పరాక్రమము చూపవచ్చు; పాండిత్యం ప్రదర్శించవచ్చు - అన్నీ చేయవచ్చు కాని సంసారం సాగించలేదు. అందువల్లనే స్త్రీలు తమకు అర్థంకానిదానిని నామరూపాలులేకుండానో, లేక దానితో యేమీ సంబంధంపెట్టుకోకుండానో తెగతెంపులుచేసుకుంటారు. లేకపోతే దానికి తన చేతులమీదగా నూతనరూపాన్ని యిచ్చి, వుపకరించేట్టు చేసుకుంటారు. యీ రెంటిలో యేదీజరగనివక్షంలో దానిమీద చిరాకుపడతారు ; విసుక్కుంటారు !

సరిగా యిదేజరిగింది. కాదంటే గడ్డుసమస్యగా మారిన కొద్దీ, యోగమాయ లోలోపల చిరాకుపడుతూవుంది. లేనిపోయిన బెడద నెత్తిన తెచ్చిపెట్టుకున్నానే! అదిగాక,

మరో చిక్కువచ్చిపడింది; కాదాబిని తననుచూసి తనే భయ పడుతుంది. తననుంచి తప్పుకుపోయే మార్గ మేముంది? దేయ్యాలు వున్నవనుకునేవారు, తమ నీడచూసి తామే భయ పడుతుంటారు - దృష్టిచొరనితావునే భయంకలుగుతుంది! కాని కాదంబిని యెవరినిచూసోకాదు; తనకుతానుగా భయ పడుతుంది. అందుకనే ఆమె గదిలో యేకాకిగావున్నప్పుడు, మధ్యమధ్య కేకలుపెట్టేది; రాత్రిళ్ళు దీపం వెలుతురులో తన నీడచూసి, ఆమెకు వాళ్ళు గగుర్పొడిచేది!

ఆమె స్థితిచూసి యింట్లోవాళ్ళుకూడా వాకవిధంగా భీతిల్లిపోయారు. దాసదాసీలకు, చివరికి యోగమాయకు కూడా - అడపాదడపా దేయ్యాలు కనపడుతున్నవి.

కాదంబిని వాకనాడు అర్ధరాత్రి శోకాలుపెడుతూ, యోగమాయ పడకగదివద్దకువచ్చి - “అక్కా, నీకు దణ్ణం పెడతాను, నన్ను వొంటరిగా విడిచిపెట్టవద్దు” అని చెప్పింది.

యోగమాయకు భయమూ, కోపంకలిగి యింట్లో నుంచి బయటకు గెంటివేయాలనుకుంది. కాని శ్రీవతి జాలి చెంది, అతికష్టమీద భార్యను శాంతపరచి, కాదంబినికి తన పడకగది నానుకునివున్న మరోగది యేర్పాటుచేశాడు.

మరునాడు యోగమాయ భర్తను వేళకానివేళ అంతః పురంలో వెదికిపట్టుకుని - “అబ్బ. మీరు యేంమనుషులండీ! వాకావిడ అత్తవారిల్లువిడిచి, నెలలతరబడి మీయింట్లో పడి వుంటూవుంది, ఆవిడయింటికి వెళ్తాననేమాటయెత్తదు! మీకు చీనుకుట్టినట్టుకూడా లేదేనుండీ! ఆసలు మీ పుద్దేశమేమిటో

కాస్తచెప్పండి, వింటాను. రామరామ ! మగవాళ్ళ స్వభావమే యిలాంటిదికాబోలు !” అంటూ నిష్ఠురంగా మాట్లాడింది.

సాధారణంగా పురుషులు, పుట్టుపూర్వోత్తరాలు విచారించకుండానే స్త్రీలవిషయంలో పక్షపాతం చూపుతారు. అందుకు స్త్రీలే పురుషులను యెక్కువ నేరస్తులుగా యెంచుతారు. రూపసి - అసహాయురాలు అయిన కాదంబినిమీద శ్రీపతిబాబు మితిదప్పిన కనికరమే చూపాడు - కాని అలాంటి కనికరమేమీ లేదని యోగమాయమీద వొట్టుపెట్టుకోటానికి అతను సిద్ధమే, అయినా అతని ప్రవర్తనవల్ల భార్య అభిప్రాయమే బలపడుతూవుంది.

“అత్తవారు సంతులేని ఈ విధవను దయాదాక్షిణ్యాలు లేకుండా చూసివుంటారు. పాపం ఆ చెర పడలేకనే యిక్కడ తలదాచుకుంది. తల్లిదండ్రులు కూడా లేనప్పుడు, యెలాయింటోనుంచి బయటికి వెళ్ళుచునేది?” అని శ్రీపతిబాబు అనుకునేవాడు. అందుకనే ఆవిడ మంచి చెడ్డలేమీ విచారించలేదు. కాదంబినిని యిలాంటి విషయాలు అడగటంకూడా అతనికి న్యాయంగా తోచలేదు.

కాని యివన్నీ యెవరికి పట్టినవి? అతనిభార్య మాట మాటకీ సాధిస్తూవుంది. గృహశాంతికోసమైనా, కాదంబిని అత్తవారింటికి, ఆమె యిక్కడ వున్న సంగతి తెలియజేయటం మంచిదనుకున్నాడు. హఠాత్తుగా వుత్తరం వాయటం యెలా పరిణమిస్తుందోనని, తనొకసారి వెళ్ళి రావటానికి నిశ్చయించుకున్నాడు.

శ్రీపతిబాబు రాణీఘాటు వెళ్ళాడు. యోగమాయా కాదంబిని వద్దకు వచ్చి - “అక్కా నీవు యికా యిక్కడ వుండటం బాగుండదు. నలుగురూ యేమనుకుంటారు?” అంది.

కాదంబిని గంభీరంగా ఆమె మోమువంక చూస్తూ - “నలుగురూ యేమనుకుంటే నా దేంపోయింది?” అంది.

ఆ మాటకు యోగమాయ విస్తుపోయింది. “నీకేమీ పోయేది లేకపోవచ్చు! పరాయి ఆడవడుచును యెన్నాళ్ళని యింట్లో పెట్టుకోము?” అంది మండిపడుతూ!

“నాకు కన్నవారా, అత్తవారా? ఎవరున్నారు?”

యోగమాయ లోలోపల ‘నీకు చావయినా వచ్చింది కాదు’ అనుకుంది.

కాదంబిని నెమ్మదిగా చెప్పసాగింది - “అసలు నేను మీకు యేమవుతాను? ఈ ప్రపంచంతో నాకేమి సంబంధం? మీరందరూ ఆత్మీయులతో సుఖంగా వుంటున్నారు - నేను మాత్రం కళ్ళుపెట్టుకుని చూస్తుంటాను! మీరు మానవులు, నేను ప్రతిబింబాన్ని! ఆ పరమాత్ముడు మీ మధ్య నన్ను యెందుకు తెచ్చి పడవేశాడో, నాకు అర్థం కాకుండావుంది. మీ ఆమోదప్రమోదాలకు నామూలాన యెక్కడ మువ్వ వస్తుందోనని మీ రందరూ భయపడుతున్నారు. యింతకూ మీతో నాకు వున్న సంబంధమేమిటో బోధపడలేదు. ఆ పరమాత్ముడు తలదాచుకోటానికి మరొక తావు చూపనవ్వదు. నే నేం చేయను? అందువల్లనే అన్ని బంధాలు తెగిపోయినా, మీవద్ద పడి వుంటున్నాను.

తన మోమువంక చూస్తూ, కాదంటినిచెప్పిన మాటలు
యోగమాయ యెలా భావించిందో! — ఆమెకు విషయం
అంతపట్టక, మారు మాట్లాడలేదు . తర్వాత యేమీ అడగ
లేక, భారంగా, గంభీరంగా అక్కడనుంచి వెళ్ళిపోయింది.

4

రాత్రి పదిగంటలపుతూంది. శ్రీపతిబాబు రాణేపూటు
నుంచి తిరిగివచ్చాడు. కుంభవర్షం కురుస్తూంది. ఆ వర్షపు
మోత వింటుంటే, వర్షం వెలిసేటట్టుగాని, తెల్లవారేటట్టు
గాని లేదు !

“ఏమి జరిగిందండీ అక్కడ?” అని అడిగింది యోగ
మాయ.

“చాలా సంగతులున్నవి, తర్వాత చెబుతాను” అని,
శ్రీపతిబాబు స్నానభోజనాదులు ముగించుకుని, ధూమపానం
చేస్తూ పడకగదికి వెళ్ళాడు. మనిషి చింతాక్రాంతుడలా
వున్నాడు.

యోగమాయ చాలాసేపు కుతూహలము నిగ్రహించు
కుని, గదిలో అడుగు పెట్టగానే—“యేమయిందో చెప్పండి!”
అని అడగసాగింది.

“నీవు పొరపాటు చేశావు !”

ఆమాటకు యోగమాయకు కోపంవచ్చినట్లుంది. “అడ
వాళ్లుపొరపాటు పడటమనేది ఎన్నడూజరగదు! ఒకవేళ అలా
జరిగినా, బుద్ధిమంతుడెవడూ ఆ పృథక్తి తీసుకురాడు, ఆ

పొరపాటు తనదిగా స్వీకరించటమే వుత్తమం!” యోగమాయ గునున్నా- “ఎలానో కాస్త చెప్పండి, వింటాను” అంది.

“నీవు ఆశ్రయమిచ్చిన వ్యక్తి కాదంటే కాదు!”

ఈ మాటకు కోపగించుకోవటం సహజమే. ప్రత్యేకించి తన భర్త నోట విన్నప్పుడు, చెప్పవలసిందేముంది? “మీరు చెప్పితేగాని నా స్నేహితురాలిని ఆనవాలు పట్టలేనన్నమాట! మీ మాటకు నాకు నవ్వువస్తూవుంది, కోపము వస్తూవుంది. ఏం చోద్యంగా చెపుతారండీ!”

“మనం యిప్పుడు మాటాడేతీరును గురించికాదు చర్చిస్తున్నది- నీ చెలికత్తె యెప్పుడో చనిపోయింది. అందులో రవ్వంతకూడా సం దేహంలేదు.”

ఎంతమహాసాంపుగా చెప్పారు! మీరు ఎక్కడో పొరబాటుపడ్డారు! మీరు యెక్కడికని బయలుదేరి, యెక్కడికి చేరాలో, యేమిచెప్పితే, యేమాలకించాలో నమ్మకమేముంది? అసలు మిమ్మల్ని యెవరు వెళ్ళమన్నారు? ఒక వుత్తరం వ్రాసి వడేస్తే, సరిపోయేది కదా?”

తన కార్యసిద్ధికి భార్యకు నమ్మకం కుదరనందుకు, శ్రీవతిబాబు దుఃఖితుడై, యెన్నో ప్రమాణాలు చూపసాగాడు కాని ఫలితమేమీ లేకపోయింది. ఆవుగాములతో వన్నెండు గంటలయింది.

కాదంటేని తక్షణమే యింట్లోనుంచి సాగనంపటంలో భేదాభిప్రాయమేమీమీలేదు - కాదంటేని, అసత్యపరిచయంతో తన భార్యను మోసగించిందని శ్రీవతిబాబు వుద్దేశం. కాదంటేని పాలవంటి వంశానికి చిచ్చుపెట్టి వచ్చిందని యోగమాయకు

సమ్మక్కరి - కాని చాదోపవాడాల్లో యెవరూ వెనుదీయలేదు. శ్రీశ్రీమంగా యిద్దరి కంతస్వరమూ తీవ్రమయింది; యిద్దరూ శ్లోక అవతల కాదంటిని నిద్రపోతున్న సంగతి మరిచిపోయారు.

“నా చెవులార విన్నదికూడా నీవు సమ్మక్కైతివి!”

“ఎలా సమ్మక్కమంటారు, కంటితో చూస్తూ?” అనేది చృశంగా.

చివరికి యోగమాయ - “అయితే, కాదంటిని ఎప్పుడు చనిపోయిందో చెప్పండి?” అంది.

కాదంటిని తనకు ఉత్తరం వ్రాసిన తేదీకి, ఆమె చని పోయిన తేదీకి తేడా చూపి, భర్త పొరపాటు యెత్తి చూపాలని యోగమాయ లోలోపల అనుకుంది.

శ్రీవతిబాబు చెప్పినతేదీ ఇద్దరూ లెక్కపెట్టి చూశారు. కాదంటిని వాళ్ళ ఇంటికి చేరిన క్రితంరోజే, చనిపోయింది - యోగమాయ నిలువునా కంపించిపోయింది. శ్రీవతిబాబుకూడా భయపడ్డాడు.

ఇంతలో గది తలుపు తెరుచుకుంది. గాలి విసురుకు గదిలో దీపం పెద్దదయింది. వెలుపలి చీకటిలోనికి జొరబడి, చీకటి గుయ్యారంగావుంది. కాదంటిని వొక్కపూవున గది మధ్యకు వచ్చి, నిలబడింది. అప్పుడు యిండుమిండుగా మూడు గంటలు దాటుతుంది. బయట జోరున వాన కురుస్తూంది.

“నేను నీ పూర్వపు చెలికత్తెనే! కాని యిప్పుడు జీవించి లేను, మరణించాను!”

యోగమాయ భయంతో కెప్పుమంది. శ్రీవతికి మాటా పలుకు లేదు.

కాదంబిని మరల చెప్పనారంభించింది - “నేను చని పోవటంతప్ప, మీకు చేసిన అవకారమేముంది? నాకు ఇహము వరము యెక్కడా తావులేదు. మరి యెక్కడకు వెళ్ళను.” అని పెద్దగా చీత్యారంభించింది - కుండపోతగా కురుస్తున్న ఈ చీకటిరాత్రి బ్రహ్మదేవుని మేల్కొల్పి, “నేను యెక్కడకు వెళ్ళను!” అని నిలతీసి అడిగినట్టుంది.

కాదంబిని ఆ మూర్ఖుడే దంపతులను చీకటి గదిలో అలానే విడిచిపెట్టి, ప్రపంచంలో స్థలాన్నేవని బయలుదేరింది.

5

కాదంబిని రాణీపూటు యెలా చేరగలిగిందీ చెప్పడం కష్టమే! అక్కడ యెవరికీ కనిపించకుండా, పగలంతా నిద్రాహారాలు మాని పాడుపడిన గుడిలో దాగింది, వర్షాకాలము ఆ కాలంలోనే సందెచీకట్లు ముసురుతున్నవి. గాలివాన వచ్చే నూచనలు కనిపించి, గ్రామస్తులు పెందలకడ ఆదరాబాదరాయిళ్ళకు చేరుకుంటున్నారు. అప్పుడు గుడిలోనుంచి బయలుదేరింది. అత్తవారి గడవ తొక్కగానే వొకసారి ఆమెగుండె దడదడ లాడింది. అయినా, ధైర్యం తెచ్చుకుని తలమీద చక్కగా చీరచెంగు సవరించుకొని, లోపలికివెళ్ళింది. దర్వాను దానీ అనుకుని అడ్డగించలేదు. ఇంతలో గాలివాన ప్రారంభమయినది.

అప్పుడు గృహలక్ష్మి - శారదా శంకరుని భార్య, ఆడబిడ్డతో పేకాడుకుంటూవుంది. దానీ వంటింటో వుంది.

జబ్బుపడిన కుర్రవాడు, కొంచెం జ్వరంతగ్గి, నిద్రపోతున్నాడు.

కాదంబిని యెవరికంటూ పడకుండా, తిన్నగా తన ముద్దు బిడ్డవున్న గదిలోకి వెళ్ళింది. కాదంబిని యేమాలోచించుకుని వచ్చిందో చెప్పలేము. ఆమెకే తెలియదేమో! ఒకసారి తన ముద్దుబిడ్డను కన్నార చూచిపోదామనుకుంది. తర్వాత యెక్కడికి వెళ్ళాలి, యేం చేయాలి అనే తలపు ఆమె మనసుకు రాలేదు.

కటికి లంఖణాలుచేసి, యెముకలు వెళ్ళుకొచ్చిన తన గారాబుపట్టి, గుప్పిట బిగపట్టి నిద్రపోతున్నాడు. ఆ కుర్రవాణ్ణి దీవపు వెలుగులో చూడగానే, ఆమె సంతప్త హృదయం తృప్తార్తమయినట్టుంది. కష్టాలన్నీ తోసివేసి, వొక్కవర్యాయమైనా హృదయానికి హత్తుకోకుండా యెలా జీవించగలదు? మళ్ళీ తనలోతను అనుకోసాగింది 'నేను లేకపోతే, చూచే దిక్కెవరున్నారు? వాళ్ళతల్లికి, కబుర్లతోటి, పేకాటతోటి కాలం సరిపోతుంది. ఇంతకాలమూ పిల్లవాణ్ణి నా చేతుల్లో పెట్టి, చీకూచింత లేకుండా నిశ్చింతగా వుంది. ఇప్పుడు వాడి ఆలసపాలన కనుక్కునేవాళ్ళు యేరీ!"

పిల్లవాడు అప్పుడే వొకపక్కకు వొత్తిగిలి, ఆ మగతలోకూడా "పిన్నీ మంచినీళ్ళు!" అని పిలిచాడు.

"నా బంగారునాయనే! ఇంకా పిన్నిని మరిచిపోలేదు!" అని, గ్లాసులో మంచినీళ్ళుపోసుకుని, బిడ్డను హృదయానికి హత్తుకుని ముద్దుగా మంచినీళ్ళుపట్టింది.

నిద్రమత్తు వున్నంతసేపు, యెప్పటిమాదిరి 'పిన్ని' చేతి మీదుగా మంచినీళ్ళు త్రాగటం పిల్లవాడికి కొత్తగాలేదు. కాని కాదంబిని తనివిదీర ముద్దులాడి, కుర్రవాణ్ణి నిద్రపుచ్చబోగా, వాడికి మైకంవదిలి, పిన్నిని కావలించుకుని - "పిన్నీ, నీవు చని పోయావా?" అని అడిగాడు.

"అవును నాయనా!"

"నాదగ్గరకు వచ్చావా? మళ్ళీ చనిపోవుగదూ?"

ఆమె జవాబివ్వబోయేలోపే, వాక విచిత్రం జరిగింది. చానీ కప్పులో సగ్గుబియ్యంజావతీసుకువచ్చి, కాదంబిని చూడ గానే, చేతులోని కప్పు జారవిడిచి "అమ్మయ్యో" అని అరుస్తూ, నేలమీద విరుచుకు పడిపోయింది.

ఆకేకకు యజమానురాలు చేతిలోముక్కలు అవతల పారవేసి, పరుగెత్తుకుంటూ గదిలోకి వచ్చి, కాదంబిని చూసి, చివ్వెరపోయింది. ఎటూకదలక, అలానే నిలుచుండిపోయింది మాటా - పలుకు లేకుండా!

ఇదంతా చూసి, ఆ కుర్రవాడుకూడా భయపడి ఏడుస్తూ "పిన్నీ, నీవు పో!" అన్నాడు.

చాలాకాలానికిగాను ఆమెకు యివ్వాల తను చనిపో లేదనిపించింది. అదే ఇల్లూవాకిలి, అదే ఆత్మీయత, అందరూ వాకేమాదిరి సజీవంగావున్నారు - మధ్యలో విచ్ఛేద - వియోగాలేమీలేవు! చెలికత్తె యింటికివెళ్ళి, చిన్ననాటి తాను జీవించలేనని ధృవపరచుకుంది కాని తన 'బంగారు తండ్రి'వద్దకు వచ్చి, 'పిన్ని' సజీవంగా వున్నదని తెలుసుకుంది.

“అక్కా, నన్ను చూసి అలా భయపడతారు దేనికి? పరిశీలనగా చూడండి, నేను ఈ యింటి కోడలినే! ఇప్పటికీ అలానే వున్నాను!” అని చెప్పింది వ్యాకులపడుతూ.

ఆ యిల్లాలు నిలబడలేక, తెలివితప్పి పడిపోయింది.

ఇంతలో శారదా శంకరబాబుకు చెల్లెలిద్వారా ఈ కబురంది, అంతఃపురానికి పరుగుతుకుంటూ వచ్చాడు. ఆయన కాదంబినికి చేతులు జోడించి - “అమ్మాయి, నీకిది న్యాయ మేనా? మన వంశతారకుడు యీ నలుసు, సతీశు వొక్కడే గదా! ఏడిమిదికి నీ దృష్టి మలిపావు దేనికమ్మాయి? మే మేం పరాయివాళ్ళుమా, చెప్ప? నీవు చనిపోయిన నాటి నుంచీ పిల్లవాడు యెండుకు పోతున్నాడు, జబ్బు యింతవరకు తగ్గుముఖంపట్టలేదు రాత్రింబవళ్ళు ‘పిన్నీ’ అని వొకటే కలవ రిస్తున్నాడు. దేహయాత్ర చాలించినదానికి మళ్ళీ వృధాగా యీ మనుకారం దేనికి? మమ్మల్ని వదులు, నీకు పిండదానం సమర్పించి, సముచిత సత్కారాలు చేస్తాము!” అని చెప్పాడు

కాదంబిని యికను సహించలేక, తీవ్రస్వరంతో “-నేను చనిపోలేదు, ముమ్మాటికి చనిపోలేదు. అబ్బ! నేను మీకు యెలా నచ్చచెప్పను, యిటుచూడండి, నేను బ్రతికేవున్నా” నని, చేతికి అందుబాటులోవున్న పూలగిన్నెతీసుకుని, తలకు కొట్టుకోసాగింది. తలవగిలి, రక్తంవరదలయింది. ఆమె తన నెత్తురుచూపి - “చూడండి, నేను బ్రతికేవున్నాను!” అంది.

శారదాశంకరబాబు కొయ్యబారిపోయాడు. కుర్రవాడు భయంచేత గాబరాపడిపోయి - “నాన్నా, నాన్నా” అని పెద్ద

పెట్టున యేడవసాగాడు. ఆడవాళ్ళిద్దరూ తెలివిశప్పి పడి పున్నారు.

“నేను చనిపోలేదు. చనిపోలేదు” అనిఅరుస్తూ, బయటికివచ్చి, మెట్లుదిగి, అంతఃపురంలోని గోనేరులో దూకింది కాదంటిని.

శారదాశంకరబాబు పున్నగదిలోకి, యెవరో గోనేరులో దూకిన శబ్దం వినిపించింది.

ఆ రాత్రి వర్షం తెంపులేదు.

మరునాడు మధ్యాహ్నందాకా, వాన వెలియలేదు, తువర పడుతూనేవుంది.

కాదంటిని యిలా ‘తను చనిపోలే’దని, ప్రాణాలర్పించి, చుజువు చేసుకుంది!

—

●